

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ושש של הכנסת השלוש-עשרה

יום שני, ב' בתמוז התשנ"ג (21 ביוני 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

תוכן העניינים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת לקבוצת תלמידי פו"ם
הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 8) (הפרטה), התשנ"ג–1993
(קריאה ראשונה)
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
שאלות ותשובות
אתר אשפה חלופי לאתר חירייה
הדרכת חקלאים בשימוש נכון בחומרי הדברה
קרינה רדיואקטיבית באזור המכתש הקטן
הצעות לסדר-היום
ההתבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה
הצעות לסדר-היום
הפרדה בין נשים לגברים בתחבורה ציבורית
הצעות לסדר-היום
נטילת איברים מנפטר בבית-החולים "סורוקה"
הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק),
התשנ"ג–1993
(קריאה ראשונה)

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום שני, ב' בתמוז התשנ"ג, 21 ביוני 1993.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –

לדיון מוקדם: הצעת חוק ההמנון הלאומי, התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אברהם הירשזון; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (נוכחות מינימלית בישיבות), מאת חבר הכנסת גונן שגב; הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת גדליה גל; הצעת חוק העמותות (תיקון – מינוי חוקר לעמותה שמטרתה דתיות), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק העונשין (תיקון – פרסום גזעני), התשנ"ג-1993, מאת חברת הכנסת נעמי חזן; הצעת חוק נישואין וגירושין, התשנ"ג-1993, מאת קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – ביטול שבתון), מאת קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק לתיקון דיני משפחה (תיקון – הצמדת מזונות), התשנ"ג-1993, מאת חברת הכנסת נעמי חזן; הצעת חוק צינון נושאי משרה בכירים, התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אברהם הירשזון; הצעת חוק רואי חשבון (תיקון – קיצור תקופת ההתמחות), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אברהם בורג; הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – בחירות לפני חתימת הסכם), מאת חבר הכנסת צחי הנגבי; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור למענק עקב פרישת עצמאי), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אברהם הירשזון; הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון), התשנ"ג-1993, מאת קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הגבלת פרסום במערכת הבחירות ברשויות המקומיות, התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת בנימין טמקין; הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג-1993, מאת חברי הכנסת ח' מירום, ח' קופמן וג' גל; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (תיקון – קיום בחירות במקרה הפסקת כהונת ראש רשות), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק חברת החשמל (רכישת חשמל שנוצר משרפת אשפה), התשנ"ג-1993, מאת חבר הכנסת מאיר שטרית. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה למזכיר הכנסת.

דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת לקבוצת תלמידי פו"ם

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, לפני שאנחנו עוברים לסעיף הראשון בסדר-היום שלנו אני רוצה, ברשותכם, לברך את אורחינו היום, מפו"ם, אם אני לא טועה.

אנחנו מארחים בכנסת קורסים שונים, ביניהם קורסים בכירים של צה"ל, של המשטרה. הם מבליים אתנו כאן יום שלם. אנחנו פוגשים אותם, הם נכנסים לוועדותינו ומתרשמים מעבודת הבית.

ברכת הכנסת נתונה לכם, רבותי.

הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 8) (הפרטה), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסעיף הראשון בסדר-היום שלנו, הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 8) (הפרטה), התשנ"ג-1993, קריאה ראשונה. יציג את החוק שר האוצר. בבקשה, אדוני שר האוצר.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אחד הדברים שאנחנו עוסקים בהם באינטנסיביות מרובה הוא הפרטת חברות ממשלתיות והבנקים.

החוק שאני מביא בפניכם היום בא להוסיף לחוק החברות הממשלתיות פרק חדש שעניינו הפרטה, וכן להוסיף ולשנות סעיפים אחדים בחוק, הכול כדי לאפשר ביצוע יעיל יותר ובתוך לוח זמנים סביר של החלטות הממשלה בתחום ההפרטה.

הממשלה מייחסת חשיבות רבה לתהליך ההפרטה של החברות הממשלתיות ככלי להשגת יעדים כלכליים מרכזיים, כמו הקטנת מעורבות הממשלה בסקטור העסקי והגברת היעילות ורמת התחרות בו.

על הממשלה להתמקד בהתוויית מדיניות כלכלית, בפיתוח תשתיות ובהעמדת כלים לעידוד ההשקעות והצמיחה של המשק.

מעבר לכל אלה יש מקום להתערבות הממשלה רק במצבים של כשלי שוק, תוך שמירה על האינטרסים החיוניים של המדינה ועל אי-פגיעה בעובדים אגב הפרטה, ועליה להשתחרר מחברות עסקיות המצויות בבעלותה.

מספר החברות העסקיות שבהן יש לממשלה אחוזי בעלות ושליטה שונים הוא כ-40. לחלק מן החברות יש חברות בנות, אשר מספרן הכולל מסתכם בכמעט 40 חברות נוספות.

בשנים 1991 ו-1992 קיבלה הממשלה החלטות בדבר הקטנת שיעור אחזקות המדינה בהון של כ-20 חברות, בשיעור מלא או חלקי, ומתחילת שנת 1993 התקבלו שתי החלטות נוספות.

ההפרטה של חברות ממשלתיות היא תהליך מתמשך הנתקל חדשות לבקרים בקשיים ובעיכובים הנובעים ממגוון רחב מאוד של גורמים. ניתן למנות ביניהם את הצורך בהגדרת מדיניות ענפית ובביצוע מקדים של רפורמות ענפיות, את התשתית החוקית הקיימת, את ריבוי הגורמים המעורבים ואת ניגודי העניינים בין חלק מהם.

החוק במתכונתו דהיום אינו מספק את האמצעים והכלים הדרושים לביצוע יעיל של הליך הפרטת החברות, ואינו מקנה את הסמכויות הנדרשות לנוכח המכשלות והבעיות שבהן נתקלו הגופים המבצעים בעבר. בין השאר, אני חייב להצביע על קשיים בשיתוף פעולה חיוני והכרחי בין רשות החברות הממשלתיות, שהיא הזרוע המבצעת את החלטות ועדת השרים להפרטה ושר האוצר, לבין החברה עצמה, על האורגנים המרכיבים אותה.

בחברה מצוי המידע המלא על-אודות עסקיה, בידיה סמכויות פורמליות לקבלת החלטות ולביצוע פעולות חיוניות לתהליך ההפרטה. באי-העמדת המידע באורח מלא, עדכני ומוסמך לרשות תהליך ההפרטה ובהעדר שיתוף פעולה בתהליך קבלת ההחלטות על-ידי החברה – מתעכב ומתארך הליך הפרטה עד בלי סוף ולעתים אף לא ניתן כלל לביצוע.

לפיכך מוצע בחוק החדש להקנות לממשלה, לשר האוצר ולרשות החברות הממשלתיות את הכלים החוקיים הדרושים כדי להתגבר על מכשלות מסוג זה.

אני מבקש להדגיש עוד, כי הכלים העיקריים שהחוק המוצע בא להקנות הם בתחום מערכת היחסים, דהיינו הסמכויות, הכפיפויות והאחריות, בין החברה המיועדת להפרטה והאורגנים הפועלים בשמה לבין הממשלה ורשות החברות הממשלתיות.

בתוך כך מייחד החוק המוצע לרשות כלים חדשים וסמכויות מיוחדות כלפי חברה שלגביה ניתנה החלטת הפרטה על-ידי ועדת השרים לענייני הפרטה.

ההחלטה יכול שתקבע דרכים ואופנים לביצוע ההפרטה הן במישור המסגרת המשפטית של החברה והן במישור פעולותיה, הונה ומטרותיה, לצד שיטות ההפרטה ודרכי ביצוען.

רבותי חברי הכנסת, כמתואר לעיל, החוק המוצע בא לתת מענה לקשיים העומדים בפני הרשות המבצעת בבואה ליישם את מדיניות ההפרטה של הממשלה.

ברשותכם, אני רוצה להוסיף, שמתוך ניסיון גם בתפקידי הקודם כיושב-ראש ועדת הכספים, וודאי ב-11 החודשים האחרונים כשר האוצר וכחבר ועדת השרים להפרטה, אנחנו עדים לא מעט פעמים לכך שהחלטות של ועדת השרים להפרטה בעניין הפרטת חברה, כפי שנאמר בדברי ההסבר אשר הקדמתי למה שאני אומר עכשיו, ההחלטות האלה אינן מתבצעות, כי יש ניגודי אינטרסים, לעתים ברורים, בין השר האחראי לחברה, והרבה פעמים בתוך המערכת הפנימית של החברה.

יכול להיווצר מצב, שבו האנשים שמנהלים את החברה, הדירקטורים, יושב-ראש הדירקטוריון והמנכ"ל, יש להם תחושה שההחלטה היא החלטה שגויה, הם נהנים מהמצב הקיים שבו החברה היא חברה ממשלתית, והם לא ממהרים לטפל במכירה. בלי שיתוף הפעולה של החברה קשה מאוד למכור חברה. לפעמים זה עסק ענק, ששוויו מאות מיליוני שקלים, לפעמים גם מאות מיליוני דולרים, ואנחנו מאוד מעוניינים למכור חברות ואין בידינו הכלים לעשות כן.

יש מדינות – ואני שוחחתי עם שרי אוצר במקומות אחרים, שבהם נעשית הפרטה מסיבית – שברגע שמתקבלת החלטה על הפרטה יוצאת החברה מכל מערכת ועוברת לגוף שעוסק אך ורק בהפרטה.

מאיר שטרית (הליכוד):

למה אתם לא עושים אותו דבר?

שר האוצר א' שוחט:

לא הרחקנו לכת כך, חבר הכנסת שטרית, כי אנחנו חושבים שהחוק המוצע מאפשר לנו להתערב בחברה ולגרום לכך שאם יש יושב-ראש של דירקטוריון או מנכ"ל שאינם משתפים פעולה – להחליפם. אני חושב שהדרך המוצעת תאפשר לנו להתקדם בהפרטה.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולומר גם, שתוכנית ההפרטה שלנו לשנה זו – אינני יכול לומר בוודאות של מאה אחוז, אבל השנה נמכור חברות ובנקים בהיקף הרבה יותר גדול מזה של השנה שעברה. הסכום שהתקבל מההפרטה בשנה שעברה היה, אם אינני טועה, כ-1.4 מיליארד שקל. השנה הנחנו שנצליח למכור בנקים וחברות בהיקף של 2.4 מיליארדי שקל, ואם התחזית שלנו אכן תתאמת, אנחנו נעבור את הסכום של 3 מיליארדי שקל. יש בכך חשיבות גם מבחינת יציאת הממשלה מעסקים, ויש לכך חשיבות שכסף זה משמש למימון הגירעון ומקטין את הצורך שלנו לגייס כסף בשוק ההון, דבר שיש לו משמעות מרובת בשוק ההון והוא גם גורם לכך שאנחנו מקטינים בעצם את החוב, שכן אם אנחנו לא מגייסים הלוואות אנחנו מקטינים את החוב.

אחרי תשע שנים וחצי הצלחנו למכור את בנק איגוד בחודש מאי ולמכור 20% מבנק הפועלים, ואם הדברים ילכו למישרין, בתוכנית שלנו עוד בשנה זו למכור לפחות 20% ממניות בנק לאומי בשוק ההון ולמכור גרעין שליטה בבנק המזרחי.

יש חברות מספר שעומדות בפני הפרטה בתהליך מתקדם. אני מקווה שבחודש אוגוסט תופרט חברת השק"ם ויימכרו בשוק ההון 65% משווי החברה. אנחנו בתהליך סופי של התארגנות למכירת החברה ברמת-חובב, שעוסקת בסילוק פסולת רעילה. אנחנו בתהליך של טיפול מתקדם מאוד במכירת "שיכון ופיתוח", חברה שעוסקת בבנייה, ואנחנו מעוניינים למכור אותה. אני מקווה שהמכשולים האחרונים בתהליך של הטיפול בהפרטה מסתיימים, וגם אותה נמכור בשנה זו.

יש, כמובן, שתי חברות גדולות שאנחנו עוסקים במכירתן ויש לנו בעיות. אני מקווה שהן תיפתרנה. אחת היא "כימיקלים לישראל", שיש לנו אתה בעיה משפטית. הנה נכנס שר המשפטים, הוא מודע לעניין, ואני מקווה שאנחנו נפתור את הבעיה בהקדם. יש גם עניין של המשך מכירת חברת "בזק" בשוק ההון. כאן יש לנו בעיה של תנאי הרשיון הכללי ושל דרך קביעת המחירים, שכן חברת "בזק" היא מונופול טבעי בקטעים רבים של המערכת, וחייבים, טרם הנפקה נוספת, לקבוע את כללי עדכון המחירים, כדי שאלה שקונים את המניות ידעו במה מדובר.

לכן אני רואה חשיבות רבה בחוק הזה. החוק נולד על רקע העובדה שכאשר נכנסתי לתפקיד והתחלתי לטפל בעניין הוברר שיש צורך לעשות משהו על מנת להחיש את תהליך ההפרטה. רשות החברות הממשלתיות ומנהלה טיפלו רבות, יחד עם המערכת המשפטית שלהם, בהכנת החוק, לאחר מכן הוא הועבר לוועדת שרים לחקיקה, והנה הוא מונח לפניכם.

אני רואה בהצעת חוק חשיבות רבה, ועל כן אני מבקש מכם לתמוך בהעברתה לוועדת הכספים של הכנסת לצורך הכנתה לקריאה שנייה ושלישית. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לשר האוצר. שר המשפטים, כיוון שגם לך יש נגיעה לחוק, הואל בטובך להביא לפנינו הערות נוספות. אחר כך יתחיל הדיון, וראשון המתדיינים יהיה חבר הכנסת רון נחמן. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד יושב-ראש הכנסת, ברוך שובך אלינו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חברי הכנסת, ידידי שר האוצר, הצעת חוק זו, כפי שאמר גם קודמי, מטרתה לייעל את הליכי ההפרטה, וזאת בדרכים מספר. הראשונה שבהן היא עיגון מעמדה של ועדת השרים להפרטה בחקיקה וקביעת סמכויותיה הרחבות לדון ולהחליט בכל עניין הנוגע להפרטת חברה ממשלתית, לרבות הפסקת כהונתם של דירקטורים ומנהל כללי כאשר אלה אינם מקדמים את תהליך ההפרטה או פוגעים ביכולת החברה לקיים הוראות שניתנו לה. הדבר בא מתוך הסקת מסקנות לגבי הפער שבין החלטות שנתקבלו בממשלה הקודמת ובממשלות קודמות לבין יכולת הביצוע בשטח, כאשר באנו לאתר מתוך זהירות ושיקול מה הם המכשולים שיש ביכולת שרים, מנהלים, דירקטורים, להשים בפני תהליך זה כשהוא נראה חשוב ביותר לקידום כלכלת המדינה.

לראשונה מוצע לקבוע בחוק הישראלי הגדרה של המונח הפרטה, שמשמעותה בדרך כלל: ביטול או הקטנת חלקה של הממשלה בכוח ההצבעה, או מעורבות אחרת של הממשלה בחברה, לרבות שינוי מהותי ביחסי הכוחות בין חברי החברה, או הקניה של 10% מכוח ההצבעה לאדם אחר לרבות הציבור, וגם צמצום מהותי בפעולות החברה על-ידי העברת נכסים לאחרים יכול להיכנס לגדר ההפרטה.

ואולם, בד בבד עם שכלול הכלים המשפטיים לשם ייעול הליכי ההפרטה, שהיא, כאמור, משימה חשובה במיוחד, יש להדגיש כי היא מתייחסת ומשתרעת על חברות ממשלתיות מסוגים שונים. רוב החברות הממשלתיות הן בבעלות ממשלתית מלאה, אך לחלקן בעלי מניות נוספים על הממשלה, בין מקרב הציבור, בעקבות הצעות מכר בבורסה, כגון "בזק" ו"כימיקלים לישראל", ובין כשותפים אסטרטגיים או אחרים. שוני זה בין סוגי החברות, מבחינת בעלי מניותיהן, מחייב גם התייחסות שונה אליהן בהליכי הפרטה, ובהצעת חוק זו עמדנו על שוני זה ועשינו ניסיון לאזן כראוי בין מעמדה של החברה כאישיות משפטית נפרדת לבין רצונה של הממשלה באמצעות ועדת השרים להפרטה לקדם את תהליכי ההפרטה של החברות הממשלתיות מסוגים שונים, כפי שמנית.

כך, למשל, ניתן למצוא בהצעה הבחנה ברורה בין חברה ממשלתית בבעלות מלאה של המדינה לבין חברה ממשלתית שלה בעלי מניות נוספים, אף שהמדינה היא בעלת השליטה העיקרית. כמובן, במקרה שיש בעלי מניות נוספים צריך לדאוג גם לזכויותיהם שלא ייפגעו, אפילו זכויות מיעוט הן.

אזכור להבחנה זו ניתן למצוא כבר בסעיפי ההגדרות ולאחר מכן בסעיפים שונים בהצעת החוק שלפניכם. מטרת ההבחנה היא לשמור תוך כדי תהליך ההפרטה שלא לפגוע בזכויותיהם של בעלי מניות אחרים, שלא לפגוע בחברה עצמה שהיא אישיות משפטית נפרדת, אשר עליה חלים כל דיני החברות לצד חוק החברות הממשלתיות שהינו בבחינת SPECIALIS. הבחנה זו בולטת במיוחד בהוראות סעיף 59ד, הדן בזכותה של ועדת השרים ליתן הוראות לחברה הממשלתית.

סעיף קטן (2) לסעיף זה קובע את העיקרון, כי אם החברה איננה בבעלות ממשלתית מלאה, רשות החברות רשאית ליתן לה הוראות, רק אם ניתן לכך אישור מראש ועדת השרים ורק לאחר שהדירקטוריון ניתנה לו הזדמנות להשמיע את עמדתו.

זאת ועוד, אם ההוראה לחברה הממשלתית, שאיננה בבעלות ממשלתית מלאה, היא לפעול שלא לפי שיקולים עסקיים שלפיהם חייבת חברה ממשלתית לפעול דרך כלל, הרי במקרה כזה יחולו, כפי

שכתוב, הוראות סעיפים 4 ו-9 לחוק. מה פירוש? – שהוראה זו, אף שהיא חשובה לתהליך ההפרטה, טעונה אישור ועדת הכספים של הכנסת, ובעלי המניות, קרי הציבור, או שותפים אחרים בחברה, שיחפצו בכך, יהיו רשאים לדרוש מהמדינה שתרכוש את מניותיהם.

במקרה שהחברה לא תמלא אחר הוראה שניתנה לה, מאזנת הצעת החוק בין האינטרסים של הרוב, קרי המדינה, כבעלת השליטה בחברה, לבין זכויות המיעוט, באכיפת ההוראות, בכך שאכיפת ההוראות לא תיעשה מכוח הנחיה של ועדת השרים, לא מכוח רשות החברות הממשלתיות, אלא רק באמצעות פנייה לבית-המשפט, בית-המשפט המחוזי בירושלים, והוא ישמע את כל הצדדים המעורבים בעניין, ולאחר שמיעת הטענות, לאחר שמיעת ההיבטים השונים, הוא שיצווה, אם יחליט לצוות, על החברה לפעול לצורך קידום מטרות ההפרטה. דרך חלופית היא הדרך של כינוס אספה כללית שלא מן המניין, שבה יוצאו החלטות בדבר מתן ההוראות לדירקטוריון.

אנו סבורים, כי בדרך זו מצאנו את האיזון הדרוש, כאשר יש בחברה ממשלתית בעלי מניות נוספים על הממשלה.

סעיף חשוב אחר לעניין זה הוא סעיף 59ה. מחד גיסא, סעיף זה פוטר את נושאי המשרה בחברה, שמילאו בתום-לב אחר הוראות הרשות וועדת השרים, להפרטה, מאחריותם האישית לנזקים שנגרמו או עלולים להיגרם, למעט לעניין תביעות לפי חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מאידך גיסא הסעיף קובע, כי חברה ממשלתית שאיננה בבעלות מלאה תהיה זכאית לפיצוי על הנזק שייגרם לה במישורן עקב מילוי ההוראות בתום-לב של עובדיה.

נקודה נוספת שמצאנו לנכון להביא לידי ביטוי בהצעת החוק היא עקרון הפומביות. יש לפרסם את שמות החברות שלגביהן ניתנו בעבר, או ינתנו בעתיד, החלטות הפרטה בוועדת השרים. וזאת מאחר שעצם קבלת החלטת הפרטה על-ידי ועדת השרים משמעותה, כי החברה נכנסת למשטר מיוחד של הוראות הצעת חוק זו, שאת עיקרן הצגתי, וההצעה מונחת בפניכם, לגביה יש לוועדת השרים להפרטה סמכויות מיוחדות, והכול בשים לב לחשיבות ההפרטה מחד גיסא, ולמעמדה ולייחודה של החברה הממשלתית מאידך גיסא.

תהליך ההפרטה הוא תהליך רציני, ויש לעשות כל שניתן כדי שיקבל את התאוצה הראויה לו. לשם כך באה הצעת חוק זו. אולם, תוך כדי הליך זה, אין לבטל את המעמד המיוחד שניתן בחוק לחברה ממשלתית שלה בעלי מניות נוספים, ולכן עמדנו גם, כפי שהסברתי, על איזון האינטרסים.

אני מרשה לעצמי לומר על הצעת חוק זו, שהיא במידה מסוימת ייחודית, היא באה להוסיף פרק לדיני התאגידים בישראל, שהוא לא מהמצויים והוא לא מהרגילים. הוא נותן תשובה בעקבות הניסיון שהצטבר בארץ, תוך השוואה למדינות אחרות, למתן אפשרות לממשלה לקדם את תהליך הפרטת החברות הממשלתיות. זה פרק חשוב מאוד. אין לי ספק שהדיון בוועדה יוכל לתרום עוד כהנה וכהנה, אבל אני מאמין שככל שתתעמקו בסעיפים תראו עד כמה אנחנו, גם בממשלה, ובייחוד בוועדת השרים לענייני חקיקה ובוועדת השרים לענייני כלכלה, ניסינו ללמוד את הנושא לעומק וליתן תשובות מאוזנות ואחראיות.

אני מציע, בעקבות חברי שר האוצר, להעביר את הצעת החוק הזו בקריאה ראשונה לוועדה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

לוועדת הכספים?

שר המשפטים ד' ליבאי:

לוועדת הכספים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, במסגרת הברכות אני רוצה גם לברך את חברי קיבוץ יפעת, שהם אורחים שלנו היום במסגרת סיור ענפים. במסגרת הקשרים שלנו עם הציבור אנחנו שמחים לארח אותם כאן.

חבר הכנסת רון נחמן, שלוש דקות; אחריו – חבר הכנסת רענן כהן. נא להקפיד על הזמן. אני סוגר את רשימת המתדיינים בחוק זה בקריאה ראשונה.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני שר האוצר, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, אני חושב שהצעת החוק המוגשת לאישור הכנסת בקריאה ראשונה היא טובה, חיובית. אני מברך אתכם על העבודה, ואני מקווה שבאמצעות החקיקה הזאת נוכל להביא לידי כך שכל תהליך ההפרטה יהיה יותר מהיר, יותר יעיל, יותר נכון, יותר צודק ויותר טוב בסופו של עניין.

כחבר הליכוד, אני בעד הפרטה של המשק, וכמה שיותר חברות ממשלתיות. באופן כללי, זו הגישה. אבל מתחתיה, כאשר אנחנו נתקלים ברצון להפריט את החברות, אנחנו נתקלים בבעיות העיקריות שאולי אינן מופיעות בסעיפי החוק הזה.

שאלה ראשונה, אדוני שר האוצר ואדוני שר המשפטים, לגבי מעמדו של הדירקטוריון של החברה המופרטת. אינני יודע מה יהיה מעמדו של הדירקטוריון, כאשר גורם נוסף בעצם עושה לו OVERRULING לגבי הפרטת החברה, כאשר ייתכן שהדירקטוריון מתנגד להפרטה שלכאורה היא על רקע פוליטי.

נקודה נוספת, אדוני שר האוצר, היא לגבי אותן חברות שהיו בבחינת מונופולים. אביא דוגמה – חברת "מבני תעשייה".

שר האוצר א' שוחט:

"מבני תעשייה" לא היתה מונופול.

רון נחמן (הליכוד):

היא היתה מונופול בערי הפיתוח, עד לאחרונה.

שר האוצר א' שוחט:

לא.

רון נחמן (הליכוד):

ועובדה היא שהממונה על ההגבלים במשרד התעשייה והמסחר הגיש רשימה של תשעה יישובים, שהוגדלה ל-20 יישובים, על מנת למנוע מצב שבו עיר פיתוח, אשר הגורם היחיד שמפתח אותה הוא אותה חברה ממשלתית, לא תעמוד מחר במצב שבו לא ניתן לפתח את היישוב, כי החברה הזאת מחזיקה את האדמות ואת הרכוש.

אותו דבר היום, כאשר הממשלה בנתה אלפי יחידות דיור ומעבירה אותן במסגרת התחייבויות הרכישה לחברת "שיכון ופיתוח". השאלה הזאת תעמוד גם כאשר חברת "שיכון ופיתוח" תופרט, והפרטתה עומדת על סדר-היום.

אנחנו מדברים על "בזק" עם גרעין השליטה. זכורים לך, אדוני שר האוצר, הדיונים בוועדת הכספים בקשר לנושא של המונופול הטבעי והשליטה על גרעין השליטה של "בזק", עם השותפים האסטרטגיים. דבר זה עד היום עוד לא בא לידי ביטוי, ואני מניח שהצעת החוק הזאת תיתן אפשרות גם להתמודד עם הבעיות, כפי שאמרת קודם לכן; יכול להיות.

אבל מה שמטריד אותי יותר מכך, אדוני שר האוצר, כיוון שהממשלה שאתם היום מנהלים אותה היא ממשלה שהקו המנחה אותה הוא הקו הסוציאליסטי, הייתי מבקש, בד בבד, שתעשו הפרטה גם של ההסתדרות ושל המשק ההסתדרותי. אני בעד הפרטת הנכסים של המדינה, אבל אי-אפשר ליצור, כמו שבעבר היתה עלייה ב', שתהיה מדינה ב'. ההסתדרות ממשיכה להחזיק בנכסים שאינם מופרטים, ובתהליך של הפרטת בנק הפועלים ראינו שדרך עסקה סיבובית אתה עלול להגיע לידי כך שההסתדרות, באמצעות בנק הפועלים וקופות הגמל שלהם, יחזרו לשלוט ולהגיע להגמוניה של תנועת הפועלים. זה בדיוק הפוך מהפרטה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – לחבר הכנסת שאול יהלום.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מברך אותך בשוברך מסיור חשוב ומרגש.

אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, במדינת ישראל כ-160 חברות ממשלתיות, המוערכות ב-6 מיליארדי דולר. הפרטת החברות היא דבר חשוב. אם נבצע את החוק, נוכל להוסיף על הכנסות מדינת ישראל בין 2 ל-3 מיליארדי שקל.

אברהם יחזקאל (העבודה):

השנה?

רענן כהן (העבודה):

השנה, אם ימכרו את החברות. אני מקווה שלאוצר יש די כסף היום. בכל מקרה יש כסף.

יושבים כאן אנשי צבא, חיילים, ואני רוצה לפנות, למען החיילים המשוחררים, שהחוק הזה יבוא השנה, ושלא יגיד האוצר שאין לו כסף; לנצל חלק מהכסף למטרה החשובה ביותר בחיינו – למען החיילים המשוחררים. זה לא הרבה כסף, זה חוק חשוב לחברה במדינת ישראל, לתשתית האנושית שלה ולעוצמה שלה. אם לא נדאג לחיילים המשוחררים הרי אין ערך לשום הפרטה של החברות הממשלתיות. לכן מצאתי לנכון, לאור האנשים הנפלאים שאני רואה כאן ביציע, לנצל את ההזדמנות הזאת לומר למדינת ישראל: זהו הצו, זו חובתנו, את זה נעשה, ונביא בשורה למדינת ישראל ולדור הצעיר.

מה נרוויח בהפרטת החברות? הדבר הראשון – אנחנו נעשה את המערכת הזאת למערכת עסקית, ניהולית, טובה יותר, רווחית. חברה שאיננה יכולה להתנהל מעצמה – צריך לסגור אותה. דבר שני – נוכל להוסיף ולשלשל לקופת המדינה הרבה כסף.

אבל אני רוצה לפנות לשר האוצר ולאלה שעוסקים במלאכה, צריך להיזהר במכירות לגבי חברות מספר. אני מבקש שהשליטה בחברות שאזכיר תישאר בידי מדינת ישראל, כי זו חובתנו: חברת החשמל, בתי-הזיקוק, "בזק", מקורות המים, וגם את "כימיקלים לישראל", כי זה אוצר שלנו. אני מדבר על אחריות שליטה בחברות האלה, להבטיח שלפחות 26% מגל המניות של אותן חברות יישארו בידי מדינת ישראל.

נקודה נוספת. מדברים הרבה על הפרטת החברות, אבל ההפרטה צולעת. הרעיון הטוב והצורך של מדינת ישראל אינם מקבלים ביטוי מעשי. ואני פונה אל שר האוצר, אחד היעדים שהוא צריך להתמודד אתם היום הוא להביא למכירת חברות ממשלתיות רבות ככל האפשר. אם אפשר על-פי החוק להפריט 20 חברות ממשלתיות, הייתי רוצה שבשנה הבאה יותר ממחציתן יימכרו, ושמדינת ישראל תוכל לצאת מהמשק העסקי בצורה נכונה יותר, טובה יותר, יעילה יותר. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שאול יהלום, ואחריו – לחבר הכנסת יוסף עזרן.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק עצמו חיובי.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הממשלה איננה.

שאול יהלום (מפד"ל):

הממשלה מיהרה כדי להפריט את החברות, חבר הכנסת שטרית.

רענן כהן (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

רבותי, קורה שיוצאים לרגע. חברי הכנסת, אנחנו לא נולדנו אתמול ואנחנו שבעי ועתירי ניסיון. על ספסלי הממשלה יש לעתים שר אחד או שניים, אני מניח שמיידי יחזרו. גם אנחנו לא תמיד בהרכב מלא.

מאיר שטרית (הליכוד):

הממשלה יכולה למנות שגריר. אנחנו לא מצפים להרכב מלא, אבל לפחות נציג אחד.

היו"ר ש' וייס:

יכול להיות שהשר יצא לכמה דקות. זה לא חידוש גדול.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני מצטרף לדעת חברי הכנסת, שכל דיוננו כאן בא כדי להשפיע על ועדת השרים לענייני חקיקה. אם הממשלה איננה כאן, והשרים בוודאי גם לא יטרחו לקרוא את הפרוטוקול, הדיון נשאר קצת עקר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יהלום, תפקידנו עכשיו להשפיע על ועדת הכספים. זה בידינו.

חיים אורון (מרצ):

שאול יהלום (מפד"ל):

חבר הכנסת אורון, לך, כחבר ועדת הכספים, אני אומר, שלא רבים מחברי ועדת הכספים נמצאים כאן.

חיים אורון (מרצ):

ולך יש עוד טענה לממשלה...

חיים קופמן (הליכוד):

יש כאן חמישה חברי ועדת הכספים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

עוד מעט זמני ייגמר בלי שאני אספיק לומר אפילו משפט אחד.

היו"ר ש' וייס:

זה מה שרציתי לומר לך. נשארה לך דקה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

לא, זה הכול ענייני פרוצדורה.

היו"ר ש' וייס:

בסדר, שתי דקות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

ובכן, באופן עקרוני החוק חיובי. יש להפריט את החברות, יש לשכלל את המשק, יש להביא את כוחות השוק שיפעלו זה מול זה כדי להביא למקסימום יעילות כלכלית. אבל ההרגשה שלי היא, שתוך כדי ייעול ומכירת חברות רבות ככל האפשר לידיים פרטיות, בתהליך ההפרטה, שהוא כשלעצמו חיובי, הולכת הממשלה ומתנערת מהרבה מחובותיה. חברות ממשלתיות, שבזמן הוקמו, ועדיין קיימות, כדי לבצע משימות, שלפעמים השיקולים של השוק החופשי אינם נותנים להן די כוח ומוטיבציה – דרושה התערבות ממשלתית כדי לעשות את הדברים שבהם הממשלה מעוניינת כנציגת הכנסת והעם, ולא כנציגת השוק החופשי, הממשלה הזאת מתנערת מהם ותמכור גם חלק מהחברות האלה.

אני הולך דווקא לרשימת החברות שבתוספת, חברות שנמצאות באמצע תהליך ההפרטה, ואני רוצה להביא שתיים-שלוש דוגמאות. ניקח את החברה האחרונה ברשימה, "אולם נחמני 4 בע"מ". אני בהחלט מקבל שאת החברה הזאת צריך להפריט, ואין שום סיבה שממשלת ישראל תחזיק באולם, שבוודאי היה אי-פעם תיאטרון "נחמני".

מאיר שטרית (הליכוד):

עכשיו עושים מסע הסברה, אפשר שם להקרין את הסרט.

שאול יהלום (מפד"ל):

זה באמת רעיון. לאחר ששמעו שהליכוד והאופוזיציה כולה, יחד עם המפד"ל, צומת ומולדת, הולכים לעשות מעשה נגדי, הם חוששים שבתל-אביב לא יקבלו את האולם.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, הודעה. אני לא הייתי בארץ בשבוע שעבר. עם שובי אתמול שוחחתי עם מנכ"ל משרד ראש הממשלה בקשר לוויכוח שהיה על מסע ההסברה וכיוצא בזה. נסיתי לברר במה מדובר, אם יש פה שינויים בסדרי שלטון. הובהר לי שהרעיון ירד מסדר-היום.

רון נחמן (הליכוד):

בגלל חוסר מחשבה מלכתחילה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני רוצה להעיר בהמשך לדברי היושב-ראש – ולא הייתי אומר זאת אלמלא הועלה הנושא בהערת אגב – אני פנית במכתב אישי לנשיא המדינה וביקשתיו להמשיך במסורת שמוסד הנשיאות עומד מעל ומעבר לכל מחלוקת פוליטית, וכאן הוא שורבב לעניין של קואליציה מול אופוזיציה ולהיפך.

ובכן, אני בהחלט מקבל הפרטה של חברת "אולם נחמני", ואולי אפילו של חברת "בזק". אבל "שיכון ופיתוח לישראל", לדוגמה, זו חברה ממשלתית שהוקמה על מנת לבנות דירות במקום שלפעמים חברות עסקיות לא יבנו בו, כי השיקולים העסקיים לא תמיד מפתים במידה מספקת חברות לבנות בכל מקום במדינה. לפעמים צריכה להיות מדיניות יזומה של משרד השיכון בנושא זה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

זה לא נכון. בתקופת אריק שרון פעלו חברות פרטיות – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת יהלום, אתה חושב של"שיכון ופיתוח" יש טרקטור אחד, יש לה פועל אחד? היא הולכת לקבלנים ואומרת להם: לכו ותבנו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, מה יהיה עם הנאום שלך?

שאלו יהלום (מפד"ל):

אם נאמר שהשיקולים של "שיכון ופיתוח" מכאן ואילך יהיו רק שיקולים עסקיים – ואני לא אומר שהשיקולים לא צריכים להיות עסקיים, ברור שצריכים להיות שיקולים עסקיים, אני אומר שחברה ממשלתית צריכה תמיד להפסיד, אבל אם מחר יתברר שהאינטרס של מדינת ישראל הוא לבנות בנייה מסיבית נניח נוכח הדיונים באוטונומיה דווקא בבקעת-הירדן – ואני מציין בכוונה אזור מוסכם על הבית כולו – יגידו חברות עסקיות שזה לא אטרקטיבי, יש היום גיאות במשק וכדאי יותר לבנות בראשון-לציון. ממשלת ישראל תגיד ל"שיכון ופיתוח": הדירקטורים של הממשלה אומרים שזאת המשימה, אפילו אם החברה תרוויח פחות.

אני חושב שיש חברות ממשלתיות ויש משימות שבגללן הוקמו החברות, והממשלה אינה צריכה להתנער מהן. זה מיעוט החברות, לא כל החברות, אבל לפי הרגשתי הממשלה רוצה להתנער גם מהמיעוט הזה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך. חבר הכנסת יוסף עזרן איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – לחבר הכנסת יגאל ביבי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לקרוא לחוק הזה: חוק הגולם שקם על יוצרו. תראו דבר מצחיק מאוד. מהו החוק הזה? ממשלת ישראל כותבת, שהיא צריכה לחוקק חוק מיוחד – למה? כי היא רוצה להפריט חברות שבבעלותה וזה לא הולך. למה זה לא הולך? אני קורא מתוך דברי ההסבר: "הפרטת חברה ממשלתית אינה יכולה להתבצע, בין השאר, ללא שיתוף פעולה הדוק ומלא בין בעלי הסמכויות בחברה לבין הגוף האחראי על ביצוע ההפרטה מטעם הממשלה – היא רשות החברות הממשלתיות".

ובכן, רבותי חברי הכנסת, מודיעים לנו כאן, שבעלי הסמכויות בחברה הממשלתית – מי הם? הם מארצות-הברית? הם נשמעים לממשלת צרפת? הם מונו, רחמנא ליצלן, על-ידי ארגוני המחבלים? הגורמים האחראים הם אנשים שמונו כולם על-ידי ממשלות ישראל השונות, בכלל זה הממשלה הנוכחית. ומה אנחנו רואים? הממשלה מודה, שלאחר שהיא מינתה את נציגיה והיא נותנת להם משימה על-פי מדיניותה להפריט, יושבים אותם ממונים, וזה כבר עסק פרטי שלהם – הם לא מוכנים. הם הביאו את זה מהבית. זה עסק פרטי שלהם.

רון נחמן (הליכוד):

הם צודקים.

מיכאל איתן (הליכוד):

בא החוק ומודה שצריך לתת לממשלה סמכויות – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

זה מראה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת שאול יהלום, עם כל הכבוד, אתה דיברת פה. בדרך כלל אני מאוד נהנה לשמוע אותך, אבל הפעם דיברת עם מעט מאוד מחשבה בנקודה הזאת. מה זו הדוגמה של "שיכון ופיתוח"? לא בונים בבקעה – אז "שיכון ופיתוח" תלך לבנות בבקעה. היא תלך לבנות בבקעה, זה יעלה יותר כסף. חבר הכנסת שאול יהלום אומר: בסדר, הממשלה יכולה לספוג. באותה מידה הממשלה יכולה ללכת לקבלן שבונה בתל-אביב ולהגיד לו: אני אתן לך יותר כסף. כלומר, רק את ההפרש, ולא להסתבך בבנייה, ולא להסתבך בהחזקת מנגנון. היא תיתן לו סובסידיה. פקיד אחד מקצה כסף ואומר לקבלן: לך תבנה בבקעת-הירדן. וככה בונים היום.

הממשלה לא צריכה להתעסק בבנייה. היא לא צריכה חברות ממשלתיות שאחר כך מצפצפות על הממשלה והיא לא יכולה לעשות אתן שום דבר, וזה הופך להיות עסק פרטי משל עצמו. והחברות הממשלתיות, כולם יודעים, הן לא רווחיות, הן לא כלכליות, הן נשענות על בסיס פוליטי. השיקולים שלהן בהחלט לא שיקולים כלכליים, כפי שאמר חבר הכנסת יהלום, אלא גם "טובת האומה", ויותר חשוב מזה טובת השר הממונה, השר הממנה. ככה זה בכל המפלגות ובכל הממשלות, וצריך להיפטר מהצרה הזאת.

ולכן, צריך לברך את הממשלה על כך שהיא מאיצה את קצב ההפרטה. אני חושב שצריך לתמוך בחוק הזה.

עם זאת, בצד הברכה לממשלה, אני גם רוצה להביע תמיהה. אם הממשלה אומרת שצריך להפריט חברות ממשלתיות, איך מצד שני היא מקימה חברה, "חברת כביש מס' 6"? הרי זה דבר והיפוכו. מצד אחד באים ואומרים לנו שהולכים להפריט חברות, ומצד שני מקימים חברות חדשות שעוד מעט יהיה צורך להפריט אותן. זה לא הולך ביחד. יש מע"צ, יש גופים ממשלתיים שיכלו לעשות זאת.

הערה אחרונה – אני מבין את ההיגיון הכלכלי של הפרטת החברות ואני מברך עליו. הממשלה אומרת, שצריך להעביר את זה למגזר הפרטי, לא טוב שגופים ממשלתיים יעסקו בניהול עסקים כאלה. צריך מומחיות, לא שיקולים פוליטיים, תנו למשק החופשי להתעסק בדברים כאלה. זה הוכח בכל העולם.

אני שואל אתכם, אנשי העבודה, שאלה פשוטה אחת: אם זה כל כך טוב לכלכלה וכל כך טוב לממשלה, מדוע זה לא טוב להסתדרות? מדוע אתם לא מפריטים את החברות ההסתדרותיות? מדוע אתם לא גורמים לכך שגם אלה יעברו לפסים כלכליים יותר חיוניים, כמו שאתם אומרים שצריך להיות בממשלה?

אני מסיים, ייתכן מאוד שיש כאן מהלך, שכשאתם באתם לשלטון, לממשלה, אתם מדברים כביכול על הפרטה, אבל בפועל אתם רוצים להעביר את החברות האלה לחברת העובדים ולבנק הפועלים. אנחנו רואים היום, בימים אלה, העברת המניות של בנק הפועלים מרשות הממשלה, לאחר שהממשלה החזיקה בהן, לגורמים הסתדרותיים.

אני מציע לכם ללכת עם ההיגיון של ההפרטה עד הסוף, להפריט לא רק את העסקים הגדולים של הממשלה, אלא גם את העסקים הגדולים של ההסתדרות, ולדאוג לעובד ולא לחברת העובדים.

חיים אורון (מרצ):

עשרה בעלי עסקים יכולים לקנות בנק, אבל אלף עובדים לא.

רון נחמן (הליכוד):

אלף עובדים יכולים; אבל לא חברת העובדים.

מיכאל איתן (הליכוד):

מי זה אלף עובדים?

חיים אורון (מרצ):

מי זה עשרה עובדים?

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, על הדוכן נתת שתי מנות לפי הזמן, ועכשיו אתה נותן את השלישית, זה יותר מדי.

חיים אורון (מרצ):

איך נותנים שתי מנות?

היו"ר ש' וייס:

אומרים: "לסיום", ואומרים "אני מסיים" ו"עוד מעט אני מסיים", ו"הנה כבר המשפט האחרון".

אני מזמין את חבר הכנסת יגאל ביבי. הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר שטרית, אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני רוצה לברך את הממשלה על הבאת הצעת החוק הזו. אולי זה מעיד יותר מכול על השינוי הדרמטי שמתחולל בממשלה הנוכחית, שיש בה בעצם מעבר של אידיאולוגיה מתפיסת עולם סוציאליסטית, צנטרליסטית – –

רחבעם זאבי (מולדת):

מהפך.

מאיר שטרית (הליכוד):

– שהיתה נחלתה של מפלגת העבודה, דאז מפא"י. סוף סוף גם לכאן מגיע האור, והממשלה הנוכחית – שאני מברך אותה על החוק הזה – הבינה שמשק צנטרליסטי, שמנוהל על-ידי ממשלה, הוא משק כושל, שחברות ממשלתיות, בשורה התחתונה שלהן – כולן מפסידות כסף, ומי שמשלם את המחיר הוא האזרח הקטן, שנדרש לשלם יותר מסים כדי לכסות את ההפסדים.

אין שום הצדקה שהממשלה תחזיק כל חברה כלכלית שהיא. אין לה מה לחפש שם. זה לא עניינה. היא לא צריכה להתעסק עם זה. היא צריכה למכור את החברות האלה.

צר לי שהליכוד לא השכיל בתקופת כהונתו אכן לבצע הלכה למעשה את המדיניות שלו, מדיניות של משק חופשי ושל הפרטה מלאה של החברות. הוא התחיל בתהליך, אבל לאט מאוד, מאוחר מדי ולא מספיק.

החוק המונח לפנינו בא להחיש את התהליך הזה שהממשלה נתונה בו. שמעתי את ראש הממשלה מתלונן בכמה כינוסים, שהוא איננו מצליח לקדם את ההפרטה. אולי החוק הזה יהיה פתרון. הייתי הרבה יותר שקט אילו הופיע בחוק לוח זמנים – עד מתי הממשלה מתכוונת למכור את החברות שלה.

אני רוצה לומר לממשלה, שאיננה יושבת כאן: אני חושב, שאם רוצים לקדם הלכה למעשה את ההפרטה, הממשלה מוכרחה להיות נחושה בביצוע ההחלטה. נחישות אין פירושה רק החלטה להיות נחוש, אלא גם העמדת הכלים והאמצעים לרשות החברות שמתעסקות בזה.

אני יודע מרשות החברות, שנכון להיום אין לה, אדוני היושב-ראש, הכלים והאמצעים כדי לקדם את תהליך ההפרטה; דהיינו, לעשות את בדיקת החברות, לעשות הערכות שוויון, להכין את החומר למכרזים. הם אינם מסוגלים לקדם את זה במהירות הנדרשת בגלל אמצעים.

כדבר ראשון, הממשלה צריכה להקצות משאבים הרבה יותר גדולים לרשות החברות, כי זה עסק רציני ואפשר להרוויח בו הרבה ואפשר להפסיד הרבה. אני חושב שההשקעה הנדרשת ברשות החברות היא שולית ומינימלית. אם העבודה של ההכנה תיעשה כראוי, הממשלה תקבל מאות מונים יותר מאשר ההשקעה שלה היום. צריך לתת להם את הכלים האלה.

אדוני היושב-ראש, מניסיוני בסוכנות אני יודע, שגם שם היו צרות צרורות עם ההפרטה, ואנשים לא נתנו יד לביצועה, והיו אלף מכשולים בדרך. אבל, כשעזבתי את הסוכנות – מלבד חברת "עמיגור" – כל יתר החברות בסוכנות נמכרו, ולא במחירי הפקר שהיו נהוגים לפני. הן נמכרו במחירים ריאליים.

לכן, אני מכיר את התהליך, ואני חושב שיפה תעשה הממשלה אם היא "תיתן גז". אפשר לומר למר רבין: תלחץ על הגז, ולשר האוצר אפשר לומר: יש בידיכם הרבה מאוד נכסים שאפשר למכור אותם, לרבות "אל על" ועוד 150 חברות ממשלתיות. צריך למכור את כולן בלי חשבון.

כתוצאה ממכירת החברות האלה תקבל הממשלה, להערכתי, 3-4 מיליארדי דולר הון; לפחות 3-4 מיליארדי דולר בהון. הבנקים לבד הם סדר גודל של כמה מיליארדי דולרים. אני חושב שאם יהיו בידי הממשלה 3-4 מיליארדי דולר, אולי סוף סוף יהיו בידיה כלים ליום חינוך ארוך וכו'. הכסף הזה לא יבוא מיהודה ושומרון, זה יכול לבוא מפה. זה מקור כספי יוצא מן הכלל. אולי אפשר גם להקטין את החוב הלאומי החיצוני בכמה מיליארדי דולר.

כך או אחרת, אין לי ספק שהצעת החוק הזו היא צעד נכון בכיוון הנכון, ואני תומך בה בכל לבי.

אדוני היושב-ראש, נקודה אחרונה שאני מבקש להעיר – לא ברורה לי מהחוק נקודה אחת חשובה – מה מצב הבנקים. האם על-פי הצעת החוק הזו הבנקים כלולים ונתונים למרות החוק הזה או לא? השאלה הזו לא ברורה מהצעת החוק.

חיים אורון (מרצ):

מה זה חשוב?

מאיר שטרית (הליכוד):

אני חושב שצריך להכליל את הבנקים בהצעת החוק הזו. אחד התיקונים שאציע לוועדת הכספים לשנות בחוק יהיה להכניס את הבנקים תחת הכללים האלה. שלא יהיה מצב, ידידי חבר הכנסת אורון, שהנהלת בנק הפועלים לא תעמיד את האינפורמציה הדרושה בפני הממשלה ובידי מ.י. נכסים כדי למכור את הבנק כמו שצריך.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – לחבר הכנסת חגי מירום.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לידידי חבר הכנסת שטרית אני רוצה לומר, שהעניין של הבנקים מצוי במערכת שונה של ניהול נכסים, ואני לא בטוח שיהיה זה נכון להכפיף אותה לעקרונות המצויים פה, בגלל כל הבעיה של המערכת הבנקאית.

אני תומך בהצעת החוק הזאת ואני חושב שהיא בבחינת מהלך בכיוון הנכון. אבל אני מודה, שכשאני שומע את חבר הכנסת איתן עולות לנגד עיני דמויות שאני זוכר אותן מהעבר התנועתי שלי; והיתה לחברים תשובה, על כל מצוקה ועל כל בעיה: נעשה הלאמה. זה היה סוג של פטישיזם ודוגמטיזם, שאני שומע עכשיו את היפוכו כאשר מדובר בהפרטה.

אני בעד הפרטה, אבל לכל דבר יש שיעור, יש מידה. למשל, מתוך הרשימה שמופיעה כאן בתוספת הראשונה – ואגב היא חלקית, כי כבר נאמר שיש 140 חברות – האומנם הפרטת "אולם נחמני" זהה להפרטת "בזק"? והפרטת מל"ם – שבזמנה, כאשר היה צריך להכניס את המחשוב למערכות הממשלתיות הקימו חברה ממשלתית – זהה להפרטת כי"ל, "כימיקלים לישראל", למשל, ששולטת על כל המשאבים ואוצרות הטבע של מדינת ישראל בדרום הארץ? האם זה אותו דבר? האם זה פשוט כל-כך להגיד: תמכרו את זה כמה שיותר מהר וכמה שיותר הרבה? אולי נביא את מקסוול?

אתה זוכר, חבר הכנסת מאיר שטרית? הלכו או-טו-טו למכור את "כימיקלים לישראל" למקסוול. ואפשר להיות כמוני, כך אני חושב, מאוד בעד ההפרטה.

חיים קופמן (הליכוד):

אחד המנהיגים שלך רצה למכור.

חיים אורון (מרצ):

אחד המנהיגים, לא שלי, אחד האנשים הרציניים במדינת ישראל הלך לעשות מעשה שגוי, וזאת בשביל לא להגיד דבר אחר.

מאיר שטרית (הליכוד):

ג'ומס, אולי היו מצילים אותו.

חיים אורון (מרצ):

לכן אני אומר, למשל, שהיה בוועדת הכספים דיון ממושך בנושא "בזק". רוב חברי ועדת הכספים ורוב השרים אמרו שכל זמן שיש מונופול טבעי בתחום הבזק, גרעין השליטה צריך להישאר בידי הממשלה. אם יתברר שאין מונופול טבעי, בגלל שינויים טכנולוגיים, או מסיבות אחרות, ניתן להפריט את "בזק" – או בתי-הזיקוק, או חברת החשמל.

כך בקלות מדינה משתחררת, חבר הכנסת יהלום, גם מצירוף של אחריות ובעלות, בעלות שיש אתה משאבים? כך מפריטים את הזיכיון על ים-המלח? חברי הכנסת יודעים בדיוק מה יש בתחתית ים-המלח? יש חוק ים המלח, שכאילו יבטיח את השאלה הזאת. אבל מי שיהיה בעלים של ים-המלח – –

מאיר שטרית (הליכוד):

אתה לא מוכר את הים. אתה מוכר זכויות.

חיים אורון (מרצ):

אתה מוכר את כל הזכויות הידועות והלא-ידועות.

מאיר שטרית (הליכוד):

אתה לא חייב. אתה יכול למכור רק את הזכויות הידועות.

חיים אורון (מרצ):

יש לי חדשות בשבילך, חבר הכנסת שטרית.

חיים קופמן (הליכוד):

יש פה בעיה קשה.

חיים אורון (מרצ):

טוב שידידך לסיעה העיר את ההערה. יש כמה בעיות קשות.

לכן אני אומר, שהמהלך הבסיסי של ניסיון צריך להתקיים. יש חברות שאין שום סיבה שתהיינה בידי הממשלה וצריך להפריט אותן כולן. יש חברות שצריך לשמור בהן על גרעין שליטה.

יש גם שאלה, חברי הכנסת, איך מפריטים? היו כמה הפרטות שהמדינה הפסידה בהן סכומי עתק והן מפארות את כרכי דוחות מבקרת המדינה מהשנים האחרונות.

אני חושב, למשל, שמה שניתן להפריט לציבור הרחב, כאשר גם הרווחים אם ישנם, גם הנכסים אם ישנם, יחולקו בין מקסימום אזרחי מדינת ישראל – זה המהלך הנכון.

יהושע מצא (הליכוד):

איפה היית כשהפריטו את החברה הכלכלית?

חיים אורון (מרצ):

הייתי חבר הכנסת היחיד שהצביע נגד. יעיד עלי חבר הכנסת קופמן. הייתי חבר הכנסת היחיד שהצביע נגד הפרטת החברה הכלכלית במתכונת הזאת.

יהושע מצא (הליכוד):

כולם הצביעו נגד, וזה עבר.

חיים אורון (מרצ):

כולם הצביעו בעד ואחד הצביע נגד. חבר הכנסת מצא, לפחות מה שמגיע מגיע.

יהושע מצא (הליכוד):

אם אתה אומר שהצבעת נגד – אני מקבל זאת.

חיים אורון (מרצ):

לכן אני מסיים רק בהערה אחת לחוק, ואני מתאר לעצמי שבמהלך הדיונים בוועדת הכספים תהיינה הערות נוספות, אבל זוהי הערה מהותית.

החוק הזה מפקיע מידי הממשלה ומעביר לוועדת שרים של שלושה – אגב, באופן פורמלי, אם אני לא טועה, היא גם יכולה להיות בעתיד ועדה של שר אחד – את כל סמכויות ההפרטה. אין שום מנגנון שמאפשר לשר או לקבוצת שרים לדרוש דיון בישיבת הממשלה וקבלת החלטה, למשל על הפרטת חברת החשמל, או על "אל על". אני חושב שהדבר הזה צריך להשתנות.

המסלול המרכזי מקובל עלי. לא ניתן ואני לא חושב שכל הפרטה צריכה להיעשות בישיבת ממשלה, אבל צריך להיות מנגנון שיאפשר לממשלה לדון בשאלות מהותיות ועקרוניות, על-פי הליך מסוים, במסגרת של שלושה שרים או ארבעה שרים, שתהיה להם אפשרות להביא את הנושא לדיון במליאת הממשלה, והיא בעצם תחליף את תפקידה של ועדת השרים לענייני הפרטה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת אורון. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אברהם פורז. חברים, תקפידו על הזמן בבקשה.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עלה פה לדוכן חבר הכנסת מיכאל איתן ואמר, שהוא מציע שהחוק הזה ייקרא חוק הגולם שקם על יוצרו. אני מציע לקרוא לחוק הזה חוק היוצר המחליף את הגולם. אי-אפשר, מצד אחד לברך על המגמה, ומצד שני לכנות את החוק בכינויים כאלה של גולם אשר קם על יוצרו. הגולם היה הממשלה הקודמת, אשר דיברה גדולות ונצורות בתחומי ההפרטה ועל הצורך בהפרטה, על הצורך במשק מודרני, ליברלי, ולא עשתה מאומה בעניין הזה – –

חיים קופמן (הליכוד):

למה? – "בזק".

חגי מירום (העבודה):

– ואילו הממשלה הזאת היא זו אשר עלתה לשלטון כממשלה בעלת ערכים סוציאליסטיים, ובכל זאת היא אשר מציגה כאן דגם של סוציאל-ליברליזם והיא אשר מובילה מהלך מאוד מאוד משמעותי של הפרטה.

די בכך שנסתכל ברשימת החברות העומדות להפרטה, כגון: החברה לפיתוח מפעלי תיירות, מל"ם מערכות, "שיכון ופיתוח לישראל", "נפטא", החברה לשירותי איכות הסביבה ברמת-חובב, "מגן", "בזק", "כימיקלים לישראל" וכן הלאה וכן הלאה. זהו תהליך אמיתי של כניסה מדורגת ומבוקרת ומעבר מהמעורבות הממשלתית במשק למסירה ולהפרטה של החברות האלה, הכנסת הון חיצוני, הון פרטי, והעברתן למערכת תחרותית, עסקית, העומדת בפני עצמה.

חברי הכנסת, אני מקווה שהממשלה הזאת לא רק תוביל תהליך של הפרטת החברות הממשלתיות, אלא גם תיתן אופציה לגורמים המתחרים בחברות המופרטות, על מנת שנוכל לראות שירותים טובים יותר ותחרות טובה יותר בתחום הכלכלי והעסקי.

חברי הכנסת, בתוך הצעת החוק הזאת יש לי בעיה קטנה עם מידת הדומיננטיות והשליטה של הממשלה בתהליך ההפרטה. אני מודה ומתוודה, שעם זאת שאני מברך על הצעת החוק, נראה לי כי ההוראה האומרת, שאם יסרב דירקטוריון לקבל החלטה על ביצוע פעולה בהתאם לבקשת רשות החברות הממשלתיות, תוסמך הרשות להורות ישירות לחברה על ביצועה, היא הוראה מרחיקה-לכת. זו הוראה מאוד מאוד קשה. אנחנו נצטרך, במהלך הכנת החוק הזה לקריאה שנייה ושלישית, לראות כיצד מאזנים את האפשרות של דירקטוריון להביע את דעתו כאשר עושים את תהליך ההפרטה, תוך התייעצות משמעותית יותר עם הדירקטוריון.

אומר עתה שתיים-שלוש מלים אחרונות. לגבי כביש מס' 6, לגבי אותה חברה שמוקמת על-ידי הממשלה – אני רוצה לקוות שהחברה הזאת מוקמת היום כחברה ממשלתית רק לצורך הכנת תוכניות ותשתיות.

רון נחמן (הליכוד):

איך קוראים לכביש הזה?

חגי מירום (העבודה):

אחר כך יש, בעיניי, מקום להעביר את החברה הזאת, גם היא, תהליך מזורז יחסית של הפרטה ולאפשר לגורמים פרטיים וחיצוניים, גורמי הון, להיכנס גם לקטע של הביצוע.

אני רוצה להגיד, חברי הכנסת, שעלו פה בזה אחר זה חברי כנסת מן האופוזיציה – מן הליכוד חבר הכנסת רון נחמן, מן הליכוד חבר הכנסת מיכאל איתן, מן המפד"ל חבר הכנסת שאול יהלום – ובירכו על התהליך. אתם עוד תברכו על הרבה תהליכים.

רון נחמן (הליכוד):

מאה אחוז.

חגי מירום (העבודה):

אתם תראו שלאט לאט אתם תברכו על תהליכים כלכליים שהממשלה הזאת מובילה. ואתם תראו הישגים של הממשלה גם בתחום התעסוקה. אתם תראו הישגים של הממשלה גם בתחום החינוך. אתם תראו את הישגי הממשלה גם בתחום תשלומי קצבאות ילדים, שיקום שכונות וכן הלאה. וכאשר ביום רביעי תבואו לספר לציבור הישראלי סיפורי בדים על כך שהממשלה הזאת – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

איזה שטויות.

חגי מירום (העבודה):

– – – שהממשלה לא עושה את אשר היא צריכה לעשות, תזכרו היטב שבירכתם על תהליך ההפרטה, ועוד תברכו בזה אחר זה על תהליכים נכונים בתחום הכלכלי שהממשלה הזאת מובילה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע שחוק זה לא ילך לוועדת הכספים, אלא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, הואיל ומקדמת דנא חוק החברות הממשלתיות נדון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. תזכיר לנו רק לפני ההצבעה, כדי שלא נשכח, חבר הכנסת מירום.

חבר הכנסת פורז, אתה תיתן לנו הדגמה של שלוש דקות. אתה תמיד מצליח לעשות את זה, אחרי שהתאמנת ארבע שנים בהנמקות מן המקום במשך דקה; ואחריו – חברת הכנסת ענת מאור.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למותר לציין, שאדם כמוני, בעל השקפת עולם ליברלית, שהאמין מאז ומעולם בכלכלה חופשית, בשוק פתוח ובמשק בלתי ריכוזי, מברך על הצעת חוק כזאת שמוגשת היום על-ידי ממשלה בראשות מפלגת העבודה.

אני רוצה לומר, שבמשך שנים רבות ראיתי בצער רב איך תנועת העבודה, מפלגת העבודה, שבויה בתוך המגזר ההסתדרותי שלה, ואיך היא שמה מכשולים בדרך לכלכלה חופשית, איך היא משתדלת לנהל משק ריכוזי. וכנראה הייתם צריכים רק דבר אחד, כנראה היה צריך לקרות שהמשטרים של מזרח-אירופה יקרסו, כדי שתבינו שלדבר הזה אין סיכוי.

אני רוצה לומר שהליכוד, אף שחרת על דגלו להיות מפלגה, אומנם לאומית אבל גם ליברלית, כך הוא מכנה את עצמו, בעצם ניהל, למרבה הצער, מדיניות ריכוזית בולשביקית, שלא היתה רחוקה ממה שקרה במדינות אחרות, ובצדק מציינים בהצעת החוק, שהליכוד בתקופת שלטונו הצליח להפריט מעט מאוד חברות.

רק לפני קצת יותר מעשור, כאשר עלה הנשיא מיטראן לשלטון בצרפת, הוא התחיל בהלאמת חברות תעשייתיות ובנקים. כמובן, בתוך זמן קצר מאוד גם הסוציאליסטים בצרפת הבינו, שבשיטה הזאת אי-אפשר להגיע להישגים כלכליים.

ענת מאור (מרצ):

דווקא בתקופת מיטראן צמצמו את ההפרטות.

אברהם פורז (מרצ):

הנשיא מיטראן, חברת הכנסת ענת מאור, כשעלה לשלטון בתחילת שנות ה-80, הסוציאליסטים אז היו עדיין שבויים באיזו דוקטרינה, שגם חלק אצלו היו שבויים בה במשך הרבה שנים – ואינני רוצה, מטעמים של קולגיאליות, לפרט מי אצלו היו שבויים בה – של ניהול מרכזי, של ניהול ריכוזי, שהממשלה יודעת לנהל דברים, ולכן הסוציאליסטים בצרפת התחילו בהלאמת חברות ובנקים. אבל מהר מאוד נוכחו לדעת, שזו קונצפציה של העבר, קונצפציה מוטעית, קונצפציה לא נכונה.

לכן, כאשר שואלים אותי בתור איש שינוי, איך אני מסתדר בשותפות בתוך מרצ עם אנשי מפ"ם, אני אומר: אם הצעת חוק כזאת מגיעה מטעם ממשלה שבה אני שותף, וגם חברת הכנסת ענת מאור תתמוך בה, וגם חבר הכנסת חיים אורון בוועדת הכספים יגייס רוב למען ההצעה הזאת, לי אין בעיות בתור איש שינוי. אשרי שזכיתי ליום הזה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – לחבר הכנסת יוסף בא-גד.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת פורז, חברות הכנסת וחברי הכנסת, העובדה שהממשלה הזאת מביאה את הצעת החוק בפנינו בלי התחבטות רבה, היא זו שמעוררת דאגה בלבי, ואני תומכת במגמת הפרטה, אבל מבוקרת ומאוזנת. והעובדה שאיש שינוי עומד נלהב, ואנו שותפים לאותה תנועה בגין המכנה המשותף בנושאי דת, היחסים שצריכים להיות, בנושא זכויות האזרח ובנושא הכלכלי-החברתי – רק מדיניות מאוזנת ולא סוציאל-ליברלית, סוציאליזם דמוקרטי. נכון, העולם הקומוניסטי הכפוי התמוטט, וטוב שהתמוטט. אבל גם העולם של הכלכלה החופשית, של השוק הפתוח, גם הוא התמוטט. בשום מדינה, לא ארצות-הברית ולא אנגליה, ובוודאי לא כל הסוציאל-דמוקרטים במערב-אירופה, שאלו מדינות הדגל – טוב לה, לממשלת ישראל, שמפלגת העבודה ומרצ תיקחנה מהן דוגמה.

לפיכך, הבעיה איננה בחוק, כי החוק מדבר על סידורים, הבעיה היא רוח החוק. תהליך ההפרטה, אין די בכך שהוא יהיה מואץ, צריך באמת שלא תהיה ביורוקרטיה, אבל צריך איזון לא רק בין יוזמה חופשית ובין מעורבות ממשלתית, כפי שאמר חבר הכנסת יהלום, כי מה אנחנו רוצים להשיג? אנחנו רוצים תשואה חברתית עם יעילות כלכלית. ומי שלוקח דוגמה מארצות-הברית – בארצות-הברית יש ריבית, יש מיסוי על הבורסה ויש עידוד של משכנתאות. אנחנו ניצור פה בסוף את העולם הגרוע ביותר – גם ליברליזם פרוע של הפרטה – – –

אברהם פורז (מרצ):

בארצות-הברית יש כלכלה חופשית.

ענת מאור (מרצ):

אני אומרת: אם אתה לוקח דוגמה מארצות-הברית, תיקח דוגמה גם מדברים מתקדמים.

לכן אני חוזרת: מדיניות ההפרטה של הממשלה צריכה להיות מאוזנת, זו של יותר ליברליזציה ופחות ביורוקרטיה, אבל זו של מעורבות ממשלתית ודאגה לצרכים החברתיים. התייעלות היא לא מתכון לפיטורים, ותוכנית הבראה היא לא מתכון לפגיעה בעובדים. רק שילוב של שני האינטרסים האלה ישיג כלכלה יעילה וחברה בריאה.

הערה שנייה – ההפרטה צריכה להיות בתהליכים כלכליים, והיא הופכת לתהליכים חברתיים וחינוכיים. מדינת ישראל עוברת תהליכי הפרטה נוראים בחינוך, תהליכי הפרטה והפרדה. ובמקום חינוך הטרוגני אנחנו מגיעים לחינוך אליטיסטי. מי שישב היום בוועדת החינוך והתרבות ושמע על הבעיה של תשלומי הורים במערכת החינוך – זאת הפרטה של החינוך, לא של חברות ממשלתיות.

הערה אחרונה. אני שותפה לחבר הכנסת אורון ולחבר הכנסת מירום – אין פה איזון בין ועדת השרים לענייני הפרטה ובין הממשלה. זה תהליך חשוב ביותר, שאין מנדט להעביר אותו בשלישייה בלבד. יתר על כן, כאשר יידון סעיף 1(ג) בוועדה נגיש הסתייגות. ועדת השרים המוצעת היא מצומצמת מדי. לא יעלה על הדעת ששרת העבודה והרווחה לא תהיה חלק מהוועדה המצומצמת. ובוועדת השרים לענייני הפרטה צריכים להיות חמישה נציגים, לא מזדמנים אלא קבועים, שאחד מהם צריך להיות מקרב השותפה הקואליציונית, במקרה זה ממרצ, ויש לנו שר, יאיר צבן, שיכול להתאים למטרה זו.

אם כן, מדיניות מבוקרת עם ריסון ופיקוח ממשלתי, וחמישה אנשים בוועדה המצומצמת להפרטה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף בא-גד, אחריו – לחבר הכנסת שלמה בוחבוט, אחריו – לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה – לחבר הכנסת אלי גולדשמידט, אחריו – לחבר הכנסת אלי דיין, ואחריו – לחבר הכנסת טלב אלסאנע. אתם יודעים את גישתי, מי שאיננו – מפסיד את רשות הדיבור.

בבקשה, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אפשר להתחיל, השעון מופעל?

היו"ר ד' שילנסקי:

כשתגיד "אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה", אפעיל את השעון.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני, כרבים מחברי באופוזיציה, תומך בחוק המוצע, חוק ההפרטה. אני חושב שזה שלב חדש ובריא בכלכלה הישראלית.

עמיר פרץ (העבודה):

אני מציע שנפריט את תהליך השלום...

יוסף בא-גד (מולדת):

תהליך השלום לא קיים, הוא רק ברמה של דיונים ערטילאיים, שנותנים לכמה פקידיים אפשרות לנסוע לחוץ-לארץ.

רון נחמן (הליכוד):

צמצמו אותם, הפריטו אותם.

יוסף בא-גד (מולדת):

כן. תעבירו את הדיונים לארץ ותראו שאין תהליך שלום, אף אחד לא נוסע. חבל להשלוח את העם.

אני העליתי הצעת חוק בעניין ההפרטה, ואני רוצה לפנות לשר האוצר שאיננו כאן, לפחות יושב כאן יושב-ראש ועדת הכספים, ואולי הוא יעורר את תשומת הלב לנוגעים בדבר.

יש לנו בעיה של איכות ירודה של שירותים בישראל. אתה פונה לכל מקום, מתייחסים אליך בזלזול. אתה פונה ל"בזק" ואתה לא מקבל את השירות המגיע לך, אתה פונה לחברת החשמל, אתה פונה לכל אדם, והיחס בחנויות ובחברות אינו ראוי. לצערי, אנחנו צריכים להתקנא בארצות העולם, שבהן אתה נכנס לחנות כל-בו, למפעל או לחברה והיחס בהם יפה והגון. פונים אליך בשאלה: במה אפשר לעזור לך? חסרונה של איכות חיים כזאת ממרר את החיים במדינת ישראל.

אולי אפשר ללמוד מדברי חז"ל, שאמרו: תורה בגויים אל תאמין, חוכמה בגויים תאמין. לגויים יש חוכמת החיים, היחס, תשומת הלב ואיכות החיים. ואצלנו ממאיסים עלינו את החיים בכל פנייה. אני לא מקנא במי שצריך לפנות לאיזו רשות לקבל שירותים המגיעים לו לפי החוק, כי היחס, התגובות, הפקיד המסתכל עליך כאילו "מה אתה מבלבל לי את המוח", בה בשעה שהפקיד צריך להיות אסיר תודה שאני פונה אליו, כי בזכותי הוא יושב שם ואני מממן את משכורתו.

לכן העליתי הצעת חוק בנושא זה. אני רוצה להדגיש אותה. לפחות אצלי ואצל כמה מחברי זהו תנאי לתמיכה. במקרה הפרטה של כל חברה, אחוז מסוים של מניות יימסרו לאנשים מתוך החברה. אם אנחנו מפריטים את "בזק" – אדוני היושב-ראש, אני מבקש תוספת זמן, היו לי כמה הפרעות – אם נמכור חלק מהמניות לעובדי "בזק", הם יהיו מעוניינים לתת לנו שירות טוב ונזכה בכך. אם אנחנו מפריטים בנק, הפקיד בבנק יהיה מעוניין שלא יהיה תור ארוך, הוא יענה מהר ויפה, כי הוא יודע שבזה תלויה פרנסתו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אגב ההפרטה, אני מבקש לשפר את איכות החיים.

משפט אחרון, כאשר רוצים להפריט את בנק המזרחי, למה צריך למכור אותו דווקא לחילונים, שעה שרוב עובדי הבנק הם דתיים? למה לא נכוון את הדברים ונאפשר – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה לא יכול אחרי זמן להתחיל נושא חדש.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה לא נושא חדש. במסגרת ההפרטה – יש להתאים את ההפרטה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני לא קורא בשם חברי הכנסת שאינם נוכחים. רשות הדיבור לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לחוק שהונח לפנינו יש מטרה מעשית ברורה, והיא להאיץ את תהליך ההפרטה על-ידי העברת הסמכויות לידי ראש הממשלה ושר זה או שר אחר; בעצם זה ניסיון לסלק גורם חשוב מהגורמים שעיקבו את ההפרטה עד כה, כמו שיקולי הנהלה, כפי שראינו במקרה של "כימיקלים לישראל".

הממשלה, במסגרת מדיניות ההפרטה, מיישמת את האידאולוגיה של כלכלת שוק ושל הקטנת מעורבות הממשלה במשק. אני רוצה לומר, שהגישה הזאת פירושה אך ורק מתן אפשרויות אדירות להון להרוויח. והממשלה מתערבת מאוד כדי לבצע מדיניות זו.

כדוגמה לכך, כיצד הממשלה מעורבת במשק באופן כל-צדדי, ובאמצעות הפרטה מאפשרת לקבוצה או לשכבה מצומצמת מאוד של בעלי הון ישראלים, ובעיקר זרים, לעשות רווחים אדירים, אביא את הסיפור של חברת "חיפה כימיקלים".

כאשר שני בעלי ההון, אריה גנגר ומשולם ריקליס, שאינם ישראלים, רכשו את החברה בספטמבר 1985, הם שילמו עבורה 19 מיליון דולר. במשך ארבע שנים הם משכו ממנה דיבידנד של 33 מיליון דולר. ב-1988, כאשר הם רכשו בחזרה מניות שהיו רשומות בבורסה, שווי החברה נקבע ל-150 מיליון דולר. כעת הם מכינים הנפקה ואומרים ששווי החברה הוא 450 מיליון דולר. במלים אחרות, חברי הכנסת, במשך שמונה שנים בלבד, מ-1985 עד 1993, ערך החברה "חיפה כימיקלים" קפץ מ-19 מיליון דולר ל-450 מיליון דולר – פי 24. הרווח השנתי שהם לקחו מהחברה כדיבידנד מסתכם עד היום ב-120 מיליון דולר. וכל זה – על השקעה של 19 מיליון דולר.

עכשיו תאמרו לי, אם זאת הדוגמה המהוללת של ההפרטה, מי הרוויח ממנה ומי הפסיד? מדוע מדינת ישראל צריכה לאפשר לזוג או לצמד בעלי הון, יהיה כבודם אשר יהיה, לקבל חברה ב-19 מיליון דולר, כדי שאחרי שמונה שנים תהיה להם חברה ששווייה 450 מיליון דולר? מדוע הם צריכים להוציא מהשקעה של 19 מיליון דולר – 120 מיליון דולר רווחים? מדוע זה מוצדק חברתית, מדוע זה אינטרס לאומי? האם צומח מזה משהו למדינת ישראל?

וכאשר החברה הזאת, "חיפה כימיקלים", זאת שהרוויחה כל כך, זאת שהוציאה את הרווחים מתוך החברה, החליטה להקים עוד מפעל בנגב, בא משרד התעשייה והמסחר ונותן לה עוד 80 מיליון דולר הטבות; 65 מיליון דולר מענק ו-17 מיליון דולר השקעות בתשתית.

השאלה שאני שואלת: למי זה מועיל, חוץ מלאריה גנגר ולמשולם ריקליס?

רון נחמן (הליכוד):

שני אנשים יקרים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

בעזרת הדוגמה הזאת רציתי להוכיח – ובזה אני מסכמת – שמאחורי עניין ההפרטה לא עומד פיתוחה של ישראל, לא עומד פיתוח כלכלתה, אלא עומד דבר אחד מאוד ברור: העברת רכוש, העברת עושר לאומי ישראלי לידיים פרטיות. אני לא נגד שיתוף הון פרטי בפיתוח המשק, אבל אני נגד מכירה כללית של נכסי המדינה בצורה כזאת ובעצם העברתם לבעלי הון כמעט חנם אין כסף.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בינתיים הגיע חבר הכנסת אלי גולדשמידט. בבקשה. איך כיוונת להיכנס ברגע הנכון? מודרניזציה. אני קורא את השמות: חברי הכנסת אלי דיין, טלב אלסאנע, עמיר פרץ, רפאל אלול, גדליה גל. חבר הכנסת גולדשמידט, שלוש דקות בבקשה, אנחנו מקפידים על הזמן.

אלי גולדשמידט (העבודה):

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבל שחברת הכנסת גוז'נסקי יצאה, כי אני מאוד תמהתי והתפלאתי על דבריה. אינני רוצה להיכנס כרגע לפולמוס עם חברת הכנסת גוז'נסקי, והייתי אומר – עם עבר שאולי פעם חלק גדול מאתנו האמין בו, של תפיסת עולם שבארצות רבות בעולם הוכחה כבלתי נכונה. לבוא היום ולהגיד שתהליך מכירת החברות הממשלתיות הוא תהליך המיועד להעשיר את האנשים הפרטיים ולהעביר נכסי מדינה לעבר הקניין הפרטי ולעבר העושר – זה נשמע לי כמעט כמו ציטוט מאיזה מניפסט שחובר באמצע המאה ה-19 ועל בסיסו הלכו למהפכה ב-1917. באמת נדמה לי שחברת הכנסת גוז'נסקי, אם לומר זאת במלה עדינה, "פספסה" כשהציגה את הדברים כך.

הנושא של הפרטת החברות הממשלתיות – ואני כורך בעניין הזה, אף שזה איננו חלק מהחוק המוצע כאן, גם את הנושא של מכירת מניות הבנקים ושחרור הממשלה מהנכס-הנטל הזה של אותם נכסים – הוא תהליך חיוני, קריטי, להבראת המשק. הלוא צריך להביא בחשבון, שמדינת ישראל מצד אחד זקוקה לכספים שהיא מקבלת ממכירת אותם נכסים, ומצד שני היא מגדילה את יעילות הניהול של אותן חברות. לצערי, וכנראה זה חלק מהמצב שבו אנחנו חיים היום, ממשלה, פקידים, ציבור של עובדי מדינה, אינם יכולים לנהל חברות עסקיות כפי שעושה זאת היזם הפרטי, ההון הפרטי. זה יכול להיות הון ציבורי שמגויס בצורה כזאת או אחרת, יכולים להיות מפעלים של חברת העובדים וכדומה, אבל בוודאי לא הון של הממשלה או ניהול על-ידי הממשלה.

חברת הכנסת גוז'נסקי, עד עכשיו עסקתי בתגובה על הנאום שלך; אני רוצה לצטט דוגמה אחת מדיון שהיה אצל חבר הכנסת גדליה גל, יושב-ראש ועדת הכספים, רק לפני שבוע ימים, בנושא מכירת השק"ם, שאישרנו אותה לאחר פניית הממשלה ופניית מר ניצני, יושב-ראש רשות החברות הממשלתיות. על-פי הנתונים שקיבלנו בזמן שעשינו את המעשה של אישור המכירה, 70% מעובדי השק"ם היו זקוקים להשלמת הכנסה. קרי, הכנסותיהם היו מאוד מאוד נמוכות. ומדובר בחברה שמעסיקה, נדמה לי, כ-6,000 עובדים, אינני זוכר בדיוק.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

בנימוק הזה צריך לסגור גם את מנגנון המדינה. אתה יודע כמה עובדי מדינה מקבלים השלמת הכנסה? האם זה נימוק?

אלי גולדשמידט (העבודה):

נניח שזה אכן כך, כפי שאת מציגה – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת גולדשמידט, זמנך תם, אינך יכול להיכנס לוויכוח.

אלי גולדשמידט (העבודה):

בסדר, אני מסיים.

רון נחמן (הליכוד):

חברת הכנסת גולדשמידט, את שייכת לבלוק החוסם, מה את עושה כדי – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני רוצה לסיים את דברי במשפט אחד. ממשלת ישראל הנוכחית עושה הרבה למען כלכלת ישראל. אני מקווה שעם חוברת הישגים, בלי חוברת הישגים, עם התנגחות של האופוזיציה, בלי התנגחות של האופוזיציה, כי האופוזיציה עצם קיומה הוא כנראה רק ניגוח – בסופו של דבר הציבור במדינת ישראל יבין, שהממשלה הזאת עושה מעשים מאוד מאוד רציניים, מאוד מאוד חשובים לחוסן הכלכלה הישראלית, לביסוס החברה הישראלית – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

היית רוצה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

חבר הכנסת יהלום, אתה לא חייב בכל נאום של איש קואליציה כאן לצעוק דברים. תחלק את זה עם החברים שלך.

שאלו יהלום (מפד"ל):

הממשלה הורסת כל חלקה טובה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

שמענו אותך, חבר הכנסת יהלום.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת גולדשמידט גמר את זמנו, הוא לא יכול לענות על שאלות.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה לא נותן לי לבנות משפט סיכום שיהיה בנוי לתלפיות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

היית רוצה שיהיו הישגים.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה מפריע, ואני מציע – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

אתה כבר שתי דקות אחרי הזמן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהלום התחיל להפריע לך בתום שלוש הדקות. הוא פשוט עושה את המלאכה במקום היושב-ראש. הוא מתנדב.

אלי גולדשמידט (העבודה):

לפיכך אני מציע, אם האופוזיציה הזאת רוצה שיתייחסו אליה ברצינות, שלא תצבע את הכול בשחור, כי כל אדם בר-דעת רואה, שמה שאתם עושים זה כמעט רק פוליטי. ועל הנושא של ההפרטה במכירת מניות הבנקים ובמכירת החברות אתם יכולים להגיד "כה לחי".

שאול יהלום (מפד"ל):

אני מציע לך לתת עצות לממשלה, לא לאופוזיציה. הממשלה זקוקה פי אלף לעצות שלך, לא האופוזיציה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

כמה שתצעק, חבר הכנסת יהלום, וכמה שתפריע, וכמה שתאמר, ממילא לא שומעים מה שאתה אומר, ולכן זה לא יעזור לך. אנחנו טובים.

שאול יהלום (מפד"ל):

תן עצות לממשלה, לא לאופוזיציה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני נותן לך עצה, קודם כול לשבת בדיונים וקצת להקשיב. בדרך כלל אתה לא עושה את זה, ואתה מאלה שמבחינה זו קצת פוגעים בכבוד הכנסת. תודה רבה לך, חבר הכנסת יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

מי שמדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. מה יצא פה? הוא דיבר שש דקות, שלוש דקות שלו ושלוש דקות ענה על קריאות הביניים. את קריאות הביניים לא שמעו במיקרופון, אבל את תשובותיו שמעו.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גם פה וגם פה הוא לא אמר ולא כלום.

היו"ר ד' שילנסקי:

או, זה כבר עניין אחר.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין, אשר בוודאי יגיד דברי חוכמה וכולנו בוודאי נרצה לשמוע אותו. בבקשה, חבר הכנסת דיין.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני תומך בהצעת החוק. זו הצעת חוק שבאה בעצם להסיר אותם מכשולים המעמידים בעלי אינטרסים צרים נגד תוכנית הפרטה של החברות הממשלתיות, והיא באה לתת בידי ועדת השרים כלים משפטיים, שיגרמו לכך, שאם יש החלטה על הפרטה, היא תבוצע הלכה למעשה.

אבל אני רוצה להקדים ולומר, שאין לראות את הפתרונות רק בהפרטה. אני מתחיל להרגיש, שכשיש איזו בעיה במשק, חושבים שעל-ידי הפרטה אפשר לפתור אותה; שההפרטה תביא אמצעים, תפתור את בעיות האבטלה, תביא לכל מיני תוצאות. הפרטה היא חשובה, אבל צריך לעשות אותה במידה, בחוכמה, ביעילות. וצריך לעשות אותה היכן שהיא נחוצה, ולא בכל דבר ועניין.

אני זוכר, כשנפגשנו עם נציגים של ממשלת הוד מלכותה בבריטניה, שעסקו בנושא ההפרטה, הם אמרו: לא כל חברה מתאימה להפרטה. יש חברות שהן מאוד חשובות למדינה מבחינה אסטרטגית, מבחינת מה שהן מייצגות, מבחינת נושאים חיוניים, וחשוב מאוד שהן יישארו חברות ממשלתיות.

דבר שני, כשעושים הפרטה צריך למכור את המניות לציבור ולא לבעלי הון, שלעתים מרוקנים את החברות האלה ובעצם מוציאים מהן את כל האמצעים, והן נשארות כחברות ריקות. צריך להיזהר מזה.

לכן צריך לשאוף, כאשר עושים הפרטה, למכור לציבור הרחב, למכור לעובדים כדי לחזק את הקשר שלהם לחברה, ליצור בהם יותר מוטיבציה, ולהיות זהירים שלא לפגוע בנכסים וביעדים אסטרטגיים החשובים למדינה.

לדוגמה, בנושא "אל על" צריך לשקול היטב מה עושים. יש אספקטים רבים, ביטחוניים ואחרים. אני זוכר שגם באנגליה היה ויכוח גדול מאוד בשאלה, האם להפריט את חברת התעופה הלאומית אם לאו.

לכן, באופן כללי ההצעה היא טובה, היא נותנת כלים ואמצעים כדי לממש את ההפרטה הלכה למעשה, אבל צריך להחליט באופן ענייני מתי ההפרטה מועילה ומתי היא אינה רצויה. וגם כשמחליטים על הפרטה, יש להחליט מה עושים.

אני שמח שחברי האופוזיציה שיבחו את הממשלה, זה במלאות שנה לכינונה, על הצעת החוק הזאת, שבעצם מממשת מדיניות שבאה לייעל ולתרום. אני חושב שהשבוע תזכה הכנסת לכך – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, מאחר שחבר הכנסת אלי דיין לא היה באולם, אני רוצה להעיר שחברי האופוזיציה לא שיבחו את הממשלה. מאחר שהחוק הזה אומר בהקדמה, שהממשלה אומרת שהיא חלשה והיא לא מסוגלת במצב החוקי הקיים להפריט את החברות, הם שיבחו את החוק שיאפשר לממשלה החדשה לעשות את מה שצריך לעשותו במשק. בבקשה לא לערבב בין שני הדברים.

אלי דיין (העבודה):

חבר הכנסת יהלום, אני מודה לך על הפלפול, אבל כשאתה משבח את החוק אתה משבח גם את מי שהביא את החוק.

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת דיין, זוהי רשת הביטחון שהאופוזיציה פורסת כדי לסייע לממשלה.

אלי דיין (העבודה):

לכן, אתם צריכים סבלנות, הממשלה הזאת מכהנת רק שנה – – –

רון נחמן (הליכוד):

כבר שנה?

אלי דיין (העבודה):

כן, והיא עשתה הרבה דברים גם בתחום הזה של הפרטה, גם בנושא החינוך, גם בקצבאות ילדים שהוחזרו למאות אלפי משפחות, וגם בתהליך המדיני עוד נזכה כולנו לראות פירות טובים, שיביאו שלום, שיביאו שקט ויתר ביטחון. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת דיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת טלב אלסאנע, ואחרי כן – לחבר הכנסת עמיר פרץ, לחבר הכנסת רפאל אלול ולחבר הכנסת גדליה גל.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תמיד שאלתי את עצמי: מדוע באמת המדינה צריכה לממן אותם מפעלים כושלים, כאשר מאידך גיסא רואים מסקרים נתונים מדאיגים לגבי משפחות החיות מתחת לקו העוני, לגבי שכונות עוני, לגבי אזורים ומגזרים שלמים הסובלים מהעדר מקורות תעסוקה? מדוע לא יכולה הממשלה לדאוג להפרטה של אותם מפעלים כושלים, ומהכספים המגויסים ומגיעים לקופת הציבור בעקבות זאת לממן ולממש אותו סדר עדיפויות חדש שהובטח לציבור הבוחרים?

אני סבור שהצעת החוק הזאת, במגבלות מסוימות, באה להגשים חלום זה, באה להגשים את השאיפה לשים קץ לקיומם של מפעלים כושלים, כמו מפעלים ביטחוניים, כמו התעשייה הביטחונית, שמדי שנה עולים למדינה מאות מיליוני שקלים, כשהתירוץ לסירוב הממשלה להשוואת קצבאות ילדים ערבים וילדים יהודים הוא העדר מימון והעדר תקצוב. הנה ניתן על-ידי הפרטה של המניות באותם מפעלים כושלים לגייס את התקציבים הדרושים. אבל, השאלה היא, מה לעשות עם אותם כספים. אני מציע שאותם כספים שיגויסו יופנו לכיוון של מימוש סדר עדיפויות חדש, כדי לשים קץ לאותו קו עוני, אותו קו בושה הקיים במדינה.

דבר נוסף: הרי מפעל קיים על מנת להרוויח, אבל אותו מפעל הממומן על-ידי הציבור אין לו כל דאגה. אם הוא מפסיד, בלאו הכי יש המימון המתאים, בלאו הכי יש מי שיתקצב אותם כישלונות ואותם גירעונות שלו, ומכאן העדר התחרות, חוסר הדאגה, השירות הכושל, השירות הלא-טוב. ההפרטה תביא לכך שתהיה תחרות בשוק: תהיה תחרות בטיב, תחרות באיכות, ומי שיהנה מזה הוא ציבור הצרכנים.

אבל הפרטה אין משמעותה הכרזה של אותה חברה שלא קיים חוק וניתן לעשות ככל העולה על רוחה או מתן כוח יתר לאותה ועדת שרים, שהיא בסופו של דבר ועדה פוליטית ואיננה ועדה מקצועית. ההפרטה צריכה להיעשות בצורה כזאת, שהחוקים המגינים על העובדים ימשיכו להיות בתוקף. אין משמעות ההכרזה על ההפרטה – השעיית אותם חוקים ומתן כוח שרירתי וכוח יתר לאותה ועדה פוליטית. יש להרחיב את הוועדה, לכלול בה יותר שרים, על מנת שישקפו את מכלול השיקולים והאינטרסים של כלל המגזרים בתוך הציבור הרחב.

אינני מסכים עם הדברים שנאמרו על-ידי חברת הכנסת גוז'נסקי. אני סבור, שאם הפרטה משמעותית משמעותה מתן הזדמנויות יתר – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני רואה שחצי נאום עוד לא גמרת, אבל השעון כבר גמר.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני מסיים, משפט אחרון.

אני סבור שהפרטה משמעותה גם יצירת דינמיקה בתוך המשק, יצירת תחרות, וזה בסופו של דבר משרת את כלל האוכלוסייה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואחריו – לחבר הכנסת רפאל אלול.

גדליה גל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רואה שרוח של הפרטה נחה עליך.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן. אני גם רואה שכולם מגיעים ברגע האחרון לפני הנאום. יושבים במזנון, יש שם לוח, רואים שהתור שלהם מגיע ונכנסים.

רון נחמן (הליכוד):

הלוח איננו פועל.

עמיר פרץ (העבודה):

דווקא אני "הרבצתי" את המדרגות בריצה. אתה יודע למה? יש שמועה במסדרון שנתקעו כמה אנשים במעלית ולקח להם כמה דקות להיחלץ. אז לידיעתכם, בענייני הפרטה של מעליות, שכל אחד יביא את זה בחשבון.

היו"ר ד' שילנסקי:

נלמד מזה לעלות במדרגות ולא להשתמש במעלית.

עמיר פרץ (העבודה):

זה מה שעשיתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה גם טוב לבריאות.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה הנוכחית יש לה היתרון שהיה לממשלה הקודמת בנושאים חשובים יותר. הממשלה הקודמת, אילו היתה מביאה הצעות בנושאים מדיניים, סביר להניח שיכלה לבוא מתוך תחושת ביטחון שהאגף השמאלי של המליאה מובטח לה, ואילו היום הממשלה הנוכחית יודעת שבכל מה שקשור לשינוי מבנה המשק, לשינוי תהליכים בתוך המשק הישראלי, מובטח לה שהחלק הגדול של האופוזיציה יתמוך בהצעות האלה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: אין מישהו שיכול לעצור את ההתפתחות ואין מישהו שרוצה לעמוד מול התהליכים המחייבים. אבל אני בא היום להתריע: אל תיצרו אווירה כזו, שכאשר יש תהליך של הפרטה, ארגוני העובדים מוכרחים לעמוד מנגד. זה לא מחויב המציאות. אפשר ליצור מציאות אחרת, של שיתוף פעולה, בדרך להפרטה; אפשר ליצור אווירה של שיתוף פעולה כאשר באים לסכם כל תהליך בכל חברה, גם אם היא חברה שיש ויכוח אם הנכס שהיא מחזיקה הוא נכס לאומי, שמותר להעביר אותו לידי גורם פרטי או אסור להעביר אותו.

אני חושב שהממשלה הזאת עושה את מה שדרוש. הממשלה הזאת לוקחת על עצמה אחריות כבדה, מכיוון שתהליך מואץ כזה בטווח של ארבע שנים יכול להסתבר כתהליך שהיה מוטעה ביסודו. כי לא רק תוספת לתקציב המדינה אנחנו צריכים להפיק מאותה הפרטה, אנחנו מוכרחים להוכיח שהשירותים שהיו בידי אותן חברות ממשלתיות הפכו לשירותים טובים יותר, אם זו חברה שנותנת שירותים, וגם זולים יותר. ואם זו חברה מייצרת, יצרנית, כמו מפעלים גדולים שנמצאים הן בנגב, הן בגליל, ומחזיקים בנכס לאומי, אנחנו מוכרחים לראות שיכולת התחרות של אותה חברה גדלה. אלה המבחנים.

עם זאת, אני קורא לממשלה שלא ליצור מצב שבו מגיעים למשבר עם נציגות העובדים, שבצדק חוששים כי בדרך כלל הם הקורבן המרכזי לכל תהליך של הפרטה, אלא לנסות ולחפש את הדרך של שיתוף פעולה אתם, ונלך קדימה. גם הממשלה בעד עשיית צעד אחד קדימה עם חברות חדשות ומבנה חדש, כך גם העובדים צריכים להיות, ויד ביד נצמיח את המשק.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל אלול.

רפאל אלול (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני כמו רבים רוצה לברך על הצעד הזה ולהצטער על שמאז השנים 1991-1992 יש החלטה על הפרטה של 20 חברות, ובפועל הופרטו שבע חברות ונמכרו מניות המדינה.

אני חושב שהבעיה הקשה ביותר היא, שאותם אנשים בחברות השונות, הדירקטורים והמנהלים, יעשו הכול כדי למנוע את ההפרטה, מאחר שכל ארגון שואף לשמור על זכות הקיום שלו. לכן ההצעה שלי היא להקים איזה גוף שימנה כלכלן, עורך-דין, רואה-חשבון ואיש מקצוע מיוחד בתחום ההפרטה, וכל גוף כזה יהיה אחראי להפריט שתיים-שלוש חברות וימסור דוח לוועדת השרים לענייני הפרטה. רק מצב כזה יכול לגרום לזירוז ההפרטה.

אני רוצה להגיד לכם, שיש חשיבות ממדרגה ראשונה לשמור על העובדים. עיקר הדאגה של כולנו, בסיכומי של דבר, היא על מקומות עבודה ופרנסה לעובדים.

שר האוצר היה כאן והסביר כמה חשוב שהכסף הזה יכסה את הגירעון. אני חוזר כאן על הצעה נוספת: יש בארץ לא מעט מקומות שיש בהם ריכוזים גדולים של עולים חדשים ומובטלים, שיזמים לא הגיעו אליהם. אני מציע שבכספי ההפרטה ישתמשו להקמת מפעלים באותם מקומות שיזם לא יגיע אליהם, יריצו את המפעלים האלה, ובעוד שלוש שנים, כשהמפעלים האלה יראו הצלחה, ניתן יהיה להפריט גם אותם. זו חובתה של המדינה דווקא בשעה כזאת, לבוא ולסייע בהקמת מפעלים במקומות שהיזמה הפרטית לא באה אליהם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

רפאל אלול (העבודה):

סיימתי את הזמן שלי?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא.

רפאל אלול (העבודה):

אי-אפשר לקחת פה אפילו אוויר.

היו"ר ד' שילנסקי:

בדיוק דיברו אתי.

רפאל אלול (העבודה):

אם אתה מסכים להצעה שלי להקים 100 מפעלים, אני יורד מהבמה. נגמר העניין.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רפי אלול, אני מודה ומתוודה, בדיוק דיברו אתי ולא לחצתי על השעון. עכשיו, לפי ההגיונות שלך תנחש מתי לסיים.

רפאל אלול (העבודה):

אתה יודע מה, אדוני היושב-ראש, מאחר שאתה סימפתי, נחמד היום, אני יורד ואתן צ'אנס ליושב-ראש ועדת הכספים.

היו"ר ד' שילנסקי:

למה רק היום אני סימפתי?

רפאל אלול (העבודה):

לא תמיד אתה יושב-ראש הישיבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תמיד כשאני יושב-ראש הישיבה אני סימפתי. תודה רבה. אני כבר זכיתי והרווחתי.

רשות הדיבור לחבר הכנסת גדליה גל, אחריו – לחבר הכנסת אלכס גולדפרב. אני קורא את הרשימה עד הסוף – חבר הכנסת זנדברג, חבר הכנסת מנע, חבר הכנסת יחזקאל. חבר הכנסת גדליה גל, בבקשה.

גדליה גל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר מדברים על הפרטה, חבר הכנסת יהלום, ראוי לראות מה קורה ומה קרה. בתקציב 1993, שהגישה הממשלה הזו לכנסת, היא קבעה בתקציב ההכנסות, שהתקבולים ממכירת חברות ובנקים יהיו 2.3 מיליארדי ש"ח. היום, לקראת סוף יוני 1993, חצי שנה לאחר שהתחילה שנת התקציב, כבר נמכרו ב-1.2 מיליארד ש"ח, יותר מחצי ממה שקבעה הממשלה. ולצורך השוואה, בתקציב 1991, של ממשלה שאולי אתה משבח אותה, קבעו 2 מיליארדי ש"ח הכנסות ממכירת חברות, ומכרו ב-0.880 מיליארד ש"ח. זה ההבדל בין הממשלה הזו לבין הממשלה שאתה כל כך מתגעגע אליה. ויש סיכוי סביר שהשנה יהיו המכירות של חברות ממשלתיות ובנקים יותר ממה שתוכנן, וודאי שהקצב ילך ויגבר. על-פי הנתונים האלה אנחנו רואים שהממשלה הזאת לא רק מדברת אלא גם עושה.

רשימת החברות והבנקים להפרטה ארוכה מאוד, וברשותכם, אביא כמה נתונים. לממשלה בעלות מלאה או חלקית על כ-170 חברות ממשלתיות וחברות-בנות ממשלתיות. מבין החברות הממשלתיות, כ-84 חברות הן בעלות אופי פעילות עסקי. סך כל שוויין המאזני מגיע ל-42 מיליארד ש"ח. כל ההכנסה שנרשמה בחברות הממשלתיות בשנת 1991 היתה 17% מההכנסה הלאומית באותה שנה, ומספר העובדים בהן 72,600. אנחנו רואים שלחברות הממשלתיות יש משמעות במשק, ולכן יש סיבות טובות מאוד להפריט אותן.

כאשר מבקשים פה שתהיה התייחסות לעובדים כאשר מדברים על מכירת החברות, אני מציע לחברים לשים לב שבכל החברות שנמכרו עד עכשיו, וכן בבנקים שנמכרו, נתנו לעובדים מניות, תוך מתן הטבות שיאפשרו להם לקנות את המניות האלו, גם בכ"ל, גם בבנק הפועלים, גם בבנק איגוד. כאשר העובדים בבנק איגוד ביקשו יותר ממה שחברי הכנסת חשבו שצריך לתת להם, לא התביישו לומר להם שהם מגזימים ושיסתפקו בקבלת מניות, דבר שגם ייתן להם הטבות וגם יעשה אותם שותפים לחברות, לניהול ולאחריות.

החוק הזה נותן לנו כלי נוסף, כדי שאפשר יהיה להפריט ביתר מהירות וביתר תוקף, תוך שמירת הכללים הנדרשים במכירת חברות.

אני רוצה לשבח את הממשלה על כך ולומר שאני אתמוך בחוק הזה בכל לב. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אחרון אחרון חביב – חבר הכנסת אבי יחזקאל.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ניסו לתת לחוק הזה כל מיני שמות. אני אומר בכנות – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, רק רגע, חבר הכנסת מנע, אני הזכרתי קודם את השמות. תבדוק במזכירות הכנסת, אם השם שלך לא מופיע במחשב תקבל את רשות הדיבור. יש לך זמן של שלוש דקות כדי לברר את זה.

דוד מנע (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

טענתך צודקת. אחרי חבר הכנסת אבי יחזקאל תקבל את רשות הדיבור.

אברהם יחזקאל (העבודה):

זו אחוות מצליפים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתם מצליפים אחד בשני בידידות. תראו איזו כנסת יפה יש לנו.

אברהם יחזקאל (העבודה):

כי אין פה הרבה חברי כנסת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפאתי האולם יושב מר ניצני, שהוא למעשה המופקד בפועל, ביום-יום, על אותה מלת קסם שנקראת הפרטה.

צריך לומר, שהחוק הזה מביע למעשה אי-אמון בחלק מההנהלות של החברות הממשלתיות. טוב שהממשלה הזאת הביאה חוק, אבל – אולי יוכל להעיד על כך השר שריד, ואני מברך אותו שהוא לא נוהג כך – עוצמתם של חלק מהשרים נמדדה לפי מספר החברות הממשלתיות שבפיקוח משרדיהם. ואתם יודעים למה? כי הם הבינו, כל אחד מהם הבין שאם לשר מסוים יש כמה חברות – זה אומר מנכ"לים, סמנכ"לים ודירקטורים.

למה החוק הזה הוא חוק הנוגד למעשה את הטבע האנושי? אני עדיין לא ראיתי מנכ"ל שנפרד בקלות מה"וולבו", מה"מיצובישי", מהאש"ל, מהמשכורת היפה. כמה מהמנכ"לים אפילו הגיעו לדוח מבקרת המדינה, כי הם עשו שימוש יתר בתפקידם ולא בהכרח למען החברה. לכן, מהבחינה הזאת החוק הזה מאלץ למכור את החברה תוך הבעת אי-אמון ביכולתם.

אני מברך על החוק המוצע, וטוב שהממשלה קבעה לעצמה סייגים.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני מברך את מר ניצני על מה שעשה עד היום, בשנה הנוכחית. אני חושב שצריך לחזק את ידיו ואת ידי הממשלה להמשיך בתהליך.

אלא מה? יש חברות שלא צריך למכור אותן, או שצריך להיות זהירים ביחס אליהן. אני, למשל, לא מתלהב ממכירת חברה שעניינה מה שנקרא אוצרות הטבע של מדינת ישראל. אני חושב שצריך להעמיד את זה במבחן המציאות. אני גם לא יודע אם אין צורך בחברת "אל על" כחברה ממשלתית. בקשר לזה אני רוצה להזכיר את הסיפור על האתיופים – כבר מותר לגלות. המטוסים שהביאו את האתיופים היו מטוסים של "אל על" שצבעו אותם בצבע לבן.

קריאה:

לא רק.

אברהם יחזקאל (העבודה):

לא רק, אבל אני אומר את הדברים האלה כדי להבהיר שיש דברים. הגישה של "צים". כלומר, יש לנו חברות מספר, שאיני בטוח שצריך לנהוג אתן באותה מידה כמו בחברות אחרות.

אבל, מר ניצני, רבותי חברי הכנסת, אני מקווה, שכשהולכים למכור חברות לא הולכים לייצר חברות אחרות. כביש מס' 6 הוא אולי דוגמה לכך, כי לא בטוח שהיו צריכים ליצור את החברה הזו. לא בטוח שזה יאיץ את התהליך של סלילת הכביש, לא בטוח שזה יקצר ביורוקרטיה, ואני אומר את זה תוך הצדעה לרב-אלוף במילואים משה לוי, שהוא המנכ"ל, אבל צריך להודות על האמת: כמה שפחות חברות – המשק הזה יעבוד טוב יותר.

מלה אחרונה, התייחסו לציבור העובדים. חבר הכנסת עמיר פרץ, אני חושב שאסור היום לזנוח את נושא העובדים, וצריך לגרום לכך שהם ירגישו הזדהות עם הרצון למכור חברה, בידיעה שמעמדם לא נפגע. אני מאמין שגם העובדים בחברות הממשלתיות יודעים היום, שטובת החברה קודמת לכול, והם עושים הכול על-מנת לשמור על מעמד החברה וגם על מעמדם.

לכן, תוך כדי החקיקה הזו צריך לדאוג ולהבטיח את מעמדו של ציבור העובדים גם בחקיקה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בכל נושא שקשור להפרטת חברות ממשלתיות ולמכירתן דרושים שני דברים.

דבר ראשון – להעז. פשוט לקחת חברות ממשלתיות ולהתמודד עם התפיסה שמדינה או ממשלה מנהלות חברות ממשלתיות, להעז להפריט אותן, ולכך צריך תעוזה.

דבר שני, צריך אומץ להפריט את כל החברות הממשלתיות, כי זו תפיסה שמרנית של מדינה שמנהלת לה חברות ומנהלת מערכת כלכלית בתוך מערכת כלכלית – "אל על", מפעלים תעשייתיים, "מפעלי ים-המלח". אין שום סיבה שב-1993, כשכל ארצות המערב המפותחות מוכרות חברות ממשלתיות, מדינת ישראל עדיין תישאר בתפיסה הישנה, השמרנית, של משטר, של ממשלה שממשיכה לנהל מפעלים, מפעלי תעשייה או מפעלים אחרים. הדברים האלה משותפים לכל המפלגות ולכל הממשלות, כי תהליך הפרטה שהתחילו בו בארצות המערב הוא תהליך שהצליח מעל ומעבר.

דבר נוסף, יש יהודים עשירים שהשקיעו במדינת ישראל והרוויחו הרבה כסף. מדינת ישראל אטרקטיבית למשקיעים זרים, ואני מציע שנשנה היום את התפיסה היסודית, שיהודים תורמים למדינת ישראל במקום שישקיעו. אני מעדיף לוותר על תרומה של 100,000 דולר של יהודי עשיר למדינת ישראל, ובמקומה ישקיע מיליון או 2 מיליוני דולר בחברה ממשלתית או בייזום של מפעל בארץ. צריך לוותר על התרומות ולהביא את יהודי הגולה שיתרמו לישראל בכך שהם ישקיעו כספים, ואם יש חברות ממשלתיות שהולכות להפרטה, אדרבה, בואו ותקנו 10%, 20% וכדומה.

"אל על" – מדוע צריכה מדינה לנהל חברת תעופה משלה? מדוע לא לקחת ולהפריט 10%, 20%, 30% ממניות "אל על" לציבור? שהציבור יקנה מניות, ישקיעו, ירוויחו. הרי זה בידי הציבור. הממשלה יכולה להחזיק בידיה מניית זהב או מניות שליטה לשעת חירום או לדברים אחרים. אנחנו לא צריכים חברה ממשלתית. את כל החברות הממשלתיות בכל התחומים אפשר בהחלט להפריט.

מי שהשקיע עד היום בארץ הרוויח, משום שישראל היא מדינה שאפשר להרוויח בה כסף. לכן, יהדות הגולה צריכה להשקיע כסף במדינת ישראל. לאו דווקא תרומות, לאו דווקא חסד, צריך לשנות את האווירה ובכלל את היחס כלפי השקעות ולראות השקעה בישראל כערך כלכלי, ולא רק כתרומה כדי להשקיע את המצפון. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אני מבין שאפשר לגשת להצבעה. אני מפעיל את השעון. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 22

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 8) (הפרטה), התשנ"ג–1993, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

22 בעד, אין נגד, נמנע אחד. מאחר שהושמעו כמה דעות בקשר לוועדה שאליה יש להעביר את הצעת החוק, היא תועבר לוועדת הכנסת, שתקבע איזו ועדה תדון בהצעת החוק.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 5), התשנ"ג-1993, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

שאלות ותשובות

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום – שאלות ותשובות. השר לאיכות הסביבה ישיב על שאלות.

אתר אשפה חלופי לאתר חירייה

חבר הכנסת ש' אביטל שאל את השר לאיכות הסביבה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

פורסם כי ועדת המנכ"לים בראשותו של הממונה על התקציבים באוצר, מר דוד ברודט, קבעה כי אתר חירייה ייסגר עד סוף שנת 1995, ובמקומו יוכשר אתר אשפה חלופי וזמני בנגב.

ברצוני לשאול:

1. מדוע אתר זמני, ולמשך כמה זמן?

2. מדוע בנגב דווקא?

3. היכן בדיוק בנגב יוקם האתר הזמני, והיכן יוקם זה הקבוע?

4. מה יעשה המשרד להבטחת איכות חיהם של התושבים השכנים לאתר החדש, והאם הדבר ייעשה בתיאום מלא עמם?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

1. אתרים זמניים יוכשרו עבור כל 400 המזבלות הפראיות ברחבי הארץ למשך שנתיים, עד להסדרת אתרים קבועים. אתר חירייה ימשיך לשמש עד אז כאתר זמני עבור פסולת גוש-דן.

2. גם האתרים הקבועים יהיו בנגב, משום שאזור מרכז הארץ הוא אזור צפוף במיוחד, מן הצפופים ביותר בעולם, ואין בו מקום למזבלות גדולות חדשות.

3. האתרים הזמניים הם אתרים קיימים: אתר דודאים שעל-יד משמר-הנגב, אתר אשדוד, אתר מודיעים, אתר עברון, אתר טליה שעל-יד מנחמייה וחירייה. בשלב זה לא ברור אם כל האתרים הזמניים אומנם יופעלו, ובכל מקרה הדבר ייעשה בשיתוף פעולה עם הגורמים המוניציפליים המקומיים.

האתרים הקבועים בנגב יהיו, ככל הנראה, בדודאים, שיורחב, ובאורון, בבורות הפוספט הנטושים.

4. האתרים החדשים המתוכננים לסילוק פסולת מתאפיינים בריחוקם ממקומות יישוב, כך שהמפגעים הסביבתיים הנוצרים בסמיכות לאתרי פסולת לא יטרידו את השכנים.

הדרכת חקלאים בשימוש נכון בחומרי הדברה

חבר הכנסת ש' אביטל שאל את השר לאיכות הסביבה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

המדען הראשי של המשרד לאיכות הסביבה, פרופסור יורם אבנימלך, אמר כי הוא מודאג מכך שהסקטור החקלאי חסר מודעות לנושא של שימוש בחומרי הדברה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא, להערכת משרדך, היקף הבורות בתחום זה?

2. האם מפעיל משרדך, או יפעיל, מסע הסברה שימנע שימוש לא נכון בחומרי הדברה?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

1. אין לי ספק שהחקלאים מודעים לרעילותם של חומרי הדברה, גם אם אינם מודעים לכל הסכנות לבריאות הסביבה הנובעות משימוש לקוי בחומרי הדברה. השימוש הלקוי בחומרים אלה – באחסון, בכמויות ובשיטות הריסוס – נובע בעיקר משיקולים כלכליים וממידה של חוסר אחריות כלפי הסביבה. לצערי, יש חקלאים המעדיפים להתעלם מחוקים ומתקנות בנושא ריסוסים בקרבת מקורות מים, שטיפת מתקני ריסוס, שאריות בתוצרת חקלאית, שימוש בחומרים אסורים, אולם, לצערי, אין בידי מידע לגבי היקף התופעה.

2. המשרד פועל בשני מישורים כדי להבהיר לחקלאים את הדרישות מהמשתמש בחומר הדברה: אכיפת התקנות הקיימות והסברה. אני אביא אולי כמה דוגמאות.

דוגמה אחת: היחידה לניטור רעלים מבצעת ביקורות פתע אצל חקלאים, ומחסלת מחסנים שאין להם היתר. אפשר לקרוא לזה מחסנים פירטיים.

פקחי מנהלת הכינרת ורשות שמורות הטבע אוכפים את התקנה האוסרת על ריסוס חומרי הדברה מהאוויר בקרבת מקורות מי שתייה.

עוד דוגמה: מתבצעות בדיקות מעבדה לקביעת שיעור חומרי הדברה בתוצרת חקלאית, ומשלוחים שלמים, או לפעמים חלקם, נפסלים.

אנשי המשרד פועלים להגברת המודעות להדברה ביולוגית, כלומר שימוש באויבים טבעיים במקום בחומרים כימיים, כל זאת לשם חיסול הטפילים.

אנשי המשרד פועלים בשיתוף עם אנשי משרד החקלאות לצמצום השימוש בחומרי הדברה.

קרינה רדיואקטיבית באזור המכתש הקטן

חבר הכנסת ג' שגב שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ו בסיוון התשנ"ג (15 ביוני 1993):

בכתבת סוף שבוע בעיתון "ידיעות אחרונות" מתאריך 4 ביוני 1993 נכתב, כי מי שפכים נגועים ברדיואקטיביות זורמים מהקריה למחקר גרעיני בדימונה אל המכתש הקטן.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות האלה נכונות? אם כן – כמה זמן נמשכת הזרמת שפכי הקמ"ג לאתר?

2. היכן ערך המשרד לאיכות הסביבה מדידות לבדיקת רמת הקרינה, והאם כללו בדיקות אלה את סביבת הבאר ומימיה?

3. מה הן רמות הקרינה בנקודות שבהן נערכו המדידות?

4. כיצד ייתכן שבדיקות שנערכו על-ידי צוות הכתבה אינן תואמות את רמות הקרינה של המשרד לאיכות הסביבה?

5. האם בעקבות הזרמת השפכים למכתש הוכרז האזור כשטח נגוע, הסגור למטיילים?

תשובת השר לאיכות הסביבה י' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הידיעה בעיתון "ידיעות אחרונות" מתאריך 4 ביוני 1993, כי שפכים נגועים ברדיואקטיביות זורמים מהקמ"ג אל המכתש הקטן, נכונה בעיקרה, אף שהזרמת השפכים הופסקה לפני חודשים מספר, באמצעות סוללת עפר המונעת גלישה אל המכתש.

2. המשרד לאיכות הסביבה ערך מדידות קרינה ב-14 נקודות במכתש הקטן; כשבע נקודות בערוץ נחל חצרה, החל מקילומטר אחד משיפולי המכתש המערביים, והשאר במסלולי הטיולים בדרום המכתש ובצפונו. כמו-כן נלקחו דגימות "רקע" באזורים המרוחקים מהמכתש, כגון: דימונה ובאר-שבע. הנקודות כללו גם את סביבות הבאר שהוזכרה בכתבה.

3. רמות הקרינה בנקודות האמורות באפיק נחל חצרה הן החל מפי-10 מרמת הרקע ועד ערך הרקע במרחק של כ-2 ק"מ בשיפולי המכתש המערביים. ובכל מקרה הן רחוקות מאוד מגבול קצה הסכנה.

4. צוות הכתבה לא כלל מומחים בתחום הקרינה. מלבד העיתונאי היו בצוות צלם ומנהל חברה לבדיקות גז רדון, אשר גם לו לא היה ידע מספיק בהפעלת מכשיר המדידה ובניתוח התוצאות. בשלב מאוחר יותר נערכו מדידות גלויות, בהשתתפות אנשי מדע, אנשי הארגונים "הירוקים", עיתונאים ואנשי איכות הסביבה, וכולם יחד באו למסקנה משותפת, כי רמת הקרינה במקום היא זניחה וחסרת כל משמעות בטיחותית.

5. על בסיס המדידות שבוצעו על-ידי המשרד לאיכות הסביבה, אין כל הגבלה על תנועות מטיילים בכל שטח המכתש הקטן. אפיק נחל חצרה, שזוהם לאורך כקילומטר אחד, משיפוליו המערביים של המכתש, אינו מהווה בעיה בריאותית או אקולוגית, מאחר שרמות הזיהום נמוכות ביותר. התוואי עצמו לא ניתן למעבר אדם בשל הצמחייה הסבוכה והמדרונות התלולים משני צדי האפיק.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

יש לי הערה בעניין זה, ברשות היושב-ראש, אף שחבר הכנסת גונן שגב איננו.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני משתדל להקפיד במתן תשובות על שאלות גם מבחינת הדיוק וגם מבחינת המועד. אני מקבל הרבה מאוד שאלות בעניין מי השפכים מהקריה למחקר גרעיני במכתש הקטן. אני חושב שכל השאלות האלה, במחילה, אם יורשה לי לומר, עבר זמנן. הכול פורסם, הכול גלוי, הכול פתוח, שום דבר לא הוצנע, שום דבר לא הוחבא. כל המדידות נעשו בריש גלי, בליווי אנשי מדע, אנשי הארגונים "הירוקים", אנשי המשרד לאיכות הסביבה, עיתונאים. נושא שהיה כל השנים בארון ולא ראיתי התלהבות עצומה של חברי כנסת רבים להוציא אותו משם, אני הוצאתי אותו משם. הכול גלוי, הכול ידוע, אין רמת קרינה שיש בה סיכון בטיחותי כלשהו. לכן כדאי לעקוב אחר המתרחש ולא להיתלות בכל מיני החשדות עיתונאיות, שהן לא אחת גם החשדות שרלטניות. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

הצעות לסדר-היום

ההתבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנו ניגשים עכשיו להצעות לסדר-היום, מס' 1794, 1816, 1833, 1842 ו-1907. הסעיף הראשון – ההתבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה. אני מזמין את חבר הכנסת שאול יהלום. מאחר שיש כמה הצעות באותו נושא, כל אחד מקבל רק שבע דקות. אני רואה ששר המשטרה כבר מוכן לענות, אפילו לפני ששמע.

שר המשטרה מ' שחל:

אני מנחש.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מנחש מה שיגידו. בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, ביום שישי, ט"ו בסיוון, 4 ביוני 1993, התנוססה ב"מעריב" הכותרת הראשית, בעמודו הראשון, בזו הלשון: "השב"כ אומר: אלפי מתנחלים יאחזו

בנשק למנוע נסיגה". בכותרת משנה: "גורמי ביטחון מעריכים – עבריינים מסייעים למתיישבים לאחוז בנשק". ובגוף הידיעה: "הערכות שגובשו באחרונה בשב"כ מצביעות על כך ש-7% מכלל המתנחלים יעשו שימוש בנשק חם בעת פינוי". ביום שישי שלאחר מכן, כ"ב בסיוון, שוב כותרת ראשית בעמוד הראשון של "חדשות": "בכיר בשב"כ: יש סכנה מוחשית להקמת מחתרת חדשה בשטחים".

מה האמת? הכול שקר גמור. לא היה ולא נברא. בלונים של תעמולה שקרית. מי אומר שהכול שקר גמור? לא רק ראשי המתיישבים ביש"ע, לא רק רבני יש"ע, לא רק יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, אורי אור, אלא ראשי השב"כ עצמם הוזמנו לישיבת הממשלה ביום כ"ד בסיוון, 13 ביוני, ודיווחו לממשלה – על-פי ההודעה הרשמית של הממשלה – שאין שום ידיעות או הערכות או ניתוחים על מחתרת ביש"ע.

אנחנו שואלים, מה המטרה של הידיעות השקריות האלה. אנשי התעמולה והדיס-אינפורמציה, שמכוונים כנראה ברוח הממשלה, בודים מלבם שקרים על מחתרת יהודית ביש"ע כדי לשרת את מטרותיהם הפוליטיות ולשוות לחלוצי ההתיישבות תדמית שקרית של פורעי חוק.

בנימין טמקין (מרצ):

מי עושה את זה? מחתרת אחרת?

שאל יהלום (מפד"ל):

השקרנים האלה אינם בוחלים אף בשימוש בשם שירותי הביטחון כדי לשרת את מטרותיהם. בהשראת ה"פרופלורים" של רבין הם מעזים להפיץ בלונים שקרים ופוגעים באופי הממלכתי של שירות הביטחון הכללי.

אנחנו מאשימים, חבר הכנסת טמקין, את ראש הממשלה בהובלת מערכת התעמולה השקרית, הצובעת את החלוציות וההתיישבות בצבעים של דה-לגיטימציה, וזאת כדי להקל על הממשלה במסע הוויתורים שלה על נכסי צאן ברזל של הצינות ושל הביטחון.

כדי להוכיח את דברי, אני אראה לכם מה עושה ראש הממשלה. אני קורא דיווח מהעיתון הנפוץ ביותר במדינה, מ"ידיעות אחרונות", יום לאחר ישיבת הממשלה. ובכן, באותה ישיבת ממשלה, כאשר בעמוד הראשון אומר השב"כ "אין מידע", כפי שאמרתי קודם, "על הכנות למחתרת יהודית בשטחים", וכך הם מדווחים: "אנשי שירות הביטחון הכללי, השב"כ, סקרו אתמול בישיבת הממשלה את הפעולות שמכינים גורמים בימין נגד נסיגה אפשרית של ישראל מהשטחים. אנשי השב"כ אמרו לשרים כי אין בידיהם ידיעות על כוונות להתארגנות מחתרתית מצד המתיישבים בשטחים". לכאורה ההמשך צריך להיות ששרי הממשלה וראש הממשלה הביעו שמחה שאין מחתרת. ואולם, ההמשך אומר: "שרים בממשלה" ממשיכים – אני אומר ממשיכים – "הביעו דאגה מפני ההשלכות האפשריות של פעולות ההתנגדות המתוכננות על-ידי המתנחלים, וראש הממשלה עצמו, יצחק רבין, אמר, כי ישראל לא תוכל להשלים בשום אופן עם הקמתה של מחתרת יהודית". סמוך לידיעה שהשב"כ אומר שאין מחתרת, אומר ראש הממשלה, אני לא אוכל להשלים עם מחתרת. איזה רושם רוצה ראש הממשלה ליצור? ראש הממשלה רוצה ליצור רושם שיש מחתרת, והכול מטעמים פוליטיים שלו.

אבל מתברר שיש כאן נושא יותר רציני מאשר דיס-אינפורמציה ותעמולה. אנו מאשימים את הממשלה ואת ראש הממשלה בהפיכת שירות הביטחון הכללי למכשיר פוליטי בידי הקואליציה. הנה דיווח מאותה ישיבת ממשלה ב"דיעות אחרונות": "אנשים משירות הביטחון הכללי סקרו בישיבה את התוכניות שמכנים גורמים בימין ושנועדו לעורר דעת קהל נגד הממשלה בנושאים אלה".

מאבק לגיטימי בין קואליציה לאופוזיציה במדינה דמוקרטית הוא התמודדות של הקואליציה והאופוזיציה על דעת הקהל. במאבק לגיטימי כל צד מתכנן הפתעות לגיטימיות. יש צעדים, כמובן, חוקיים, שכל צד מתכנן, ושחשוב לו שהצד השני לא ידע על הצעדים האלה לפני התרחשותם. אז ראו את מי מפעילים לצד הקואליציה, מי המודיעין של רבין והקואליציה – שירות הביטחון הכללי. שירות הביטחון הכללי, אני חוזר, מדווח בממשלה על התוכניות שמכנים גורמים בימין ולמה נועדו התוכניות. כמובן, לא מחתרת, לא דבר לא חוקי, זה ברור. אלא מה? "שנועדו לעורר דעת קהל נגד הממשלה בנושאים אלה". ראש הממשלה הופך את השב"כ לאמצעי פוליטי בידי הקואליציה. כמו שאנשי התעמולה של הממשלה משתמשים בשם השב"כ לצורך הפרחת שקרים תעמולתיים על מחתרת דמונית כביכול, כך ראש הממשלה הופך את השב"כ לזרוע של מודיעין פוליטי לשירות מטרות פוליטיות של הקואליציה.

ראש הממשלה מוכיח במעשיו אלה לא רק שאין לו מנדט לווייתורים בגולן וביש"ע, דבר שהוא ברור, כי לא על זה הוא הלך לבחירות וקיבל קולות שלא כדין אם הוא עושה ויתורים כאלה, אלא שהוא הורס במו ידיו את הנורמה הדמוקרטית של מעמד השב"כ, העומד מעל ומעבר לכל שיקולים פוליטיים.

ואנחנו פונים מכאן אל נציג הממשלה שנמצא כאן – שר המשטרה – לממשלה כולה, לראש הממשלה, לחזור לשפיות הדעת הן בשיקולים המדיניים, כי הממשלה הזאת רצה ריצת אמוק לווייתורים בכל השטחים, נסיגה בגולן, שליחת חבורה של פלשתינים ערבים לירדן לאימונים, כאילו אי-אפשר להתאמן בישראל, הפיכת יהודה ושומרון ועזה לגרעין שבסופו של דבר יהפוך למדינת טרור בראשות ערפאת. אנא, תחזרו לשפיות הדעת של ציונות ושל ביטחון. אבל גם אל תשתמשו באמצעים לא חוקיים, לא דמוקרטיים, לא מוסריים במאבק שיש לכם על דעת הקהל, שלפי כל המחקרים היא היום נגד מדיניות הנסיגה של הממשלה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת שאול יהלום. אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1816, של חבר הכנסת בנימין טמקין. בבקשה, במסגרת של שבע דקות. אני מאוד מבקש להקפיד על הזמן.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האם קיימת מחתרת יהודית חדשה?

יצחק לוי (מפד"ל):

כן. תפסיק להתלבט – קיימת.

היו"ר י' עזרן:

אולי אדוני יגיד לנו מי מנהל אותה?

יצחק לוי (מפד"ל):

מה פרנסה תהיה לשב"כ? שיזמינו את השב"כ.

בנימין טמקין (מרצ):

זה על חשבון הזמן שלו.

היו"ר י' עזרן:

בהחלט, על חשבון הזמן שלו.

יצחק לוי (מפד"ל):

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת לוי, אתה גם מטייל באולם וגם מפריח פה שמועות. מספיק. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

היו"ר י' עזרן:

אין סעיף כזה בכנסת. אחרת היינו מוציאים את כולם.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, השאלה, האם קיימת מחתרת יהודית חדשה, היא מסוג השאלות שאנחנו לפעמים קוראים להן שאלות פרדוקסליות, שאי-אפשר לתת עליהן תשובה מוחלטת. למה? איך מגדירים מחתרת מוצלחת? מחתרת מוצלחת היא אותה מחתרת שמצליחה להסתיר את קיומה. אם המחתרת כל כך מוכרת וכל כך ידועה, ולחבר הכנסת לוי כבר יש כנראה אינפורמציה, כנראה היא לא כל כך מוצלחת. מכיוון שכך, ברגע זה אני חושב שלא זו השאלה המרכזית שאפשר לתת עליה תשובה מוחלטת.

לפני 1987 הופעתי בהרבה עימותים עם הימין, בכל מיני מקומות, ואמרתי, כחוק ברזל, שעקב שלטון על עם אחר יהיה מרד, בקיצור תהיה אינתיפאדה. אנשי הימין היו מספרים לי: לא, אנחנו מסתדרים אתם, משחקים כדורגל, כדורסל. אידיליה ממש. אמרתי שיש פוטנציאל לעניין הזה ואותי זה לא יפתיע, ואומנם לא הופתעתי. הפוטנציאל קיים כמו שקיים הפוטנציאל למחתרת.

למה קיים הפוטנציאל למחתרת? קודם כול, מכיוון שקיימת נטייה אידיאולוגית – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

גם לנזיר יש פוטנציאל, אבל זה לא לעניין.

בנימין טמקין (מרצ):

עולם הדימויים שלך – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

עולם הדימויים שלי הוא לגיטימי.

בנימין טמקין (מרצ):

עולם הדימויים שלך איננו מענייני.

רחבעם זאבי (מולדת):

בשנות ה-50, בקיבוצי השומר-הצעיר דנו על איסוף נשק – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת זאבי, אצלך למשל אין פוטנציאל לגזענות, יש גזענות. רואים את זה בעליל בכל ביטוי שלך.

רחבעם זאבי (מולדת):

– – – אש"פיזם.

שאול יהלום (מפד"ל):

– – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת שאול יהלום, אתה דיברת. מספיק. חבר הכנסת רחבעם זאבי, אנא ממך, אם ברצון אדוני, ארשה לאדוני לשאול אחר כך.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא מחשיד ציבור חלוצים.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, ארשה לך לשאול ולהעיר בסוף הדברים.

רחבעם זאבי (מולדת):

איזה פוטנציאל יש לו ולחבריו בקיבוצי השומר-הצעיר? איזה דימויים אלה?

היו"ר י' עזרן:

אתה רוצה להתפרץ בכל מחיר. אין לי ברירה אלא לקרוא אותך להפסיק.

בנימין טמקין (מרצ):

אני חוזר ואומר, קיים הפוטנציאל, קודם כול מכיוון שנבחרו ציבור, גם כאלה שיושבים כאן, מכשירים את הקרקע, לצערי הרב – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

איפה?

בנימין טמקין (מרצ):

יושבים כאן, באולם הזה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אנחנו מכשירים את הקרקע?

בנימין טמקין (מרצ):

מי שטוען – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אלה השמצות.

היו"ר י' עזרן:

הוא לא האשים אותך ישירות.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מתחייב מעכשיו והלאה לומר רק דברים שאתה תסכים אתם, ואז תהיה מבסוט. אבל אז לא אהיה נציג הציבור שבאתי לכאן לייצגו. אני לא באתי לייצג אותך. אין לי תקוות כאלה.

יצחק לוי (מפד"ל):

בנימין טמקין (מרצ):

אני מבקש מהיושב-ראש את הזכות – – –

היו"ר י' עזרן:

אני אגן על זכותך, אדוני, לומר כל מה שלבך חפץ במסגרת הפרלמנטרית.

בנימין טמקין (מרצ):

אני חוזר ואומר, מחנה פוליטי אשר חוזר וטוען שלממשלת ישראל הדמוקרטית הנבחרת אין זכות לגיטימית בדין ובצדק ובחוק להחליט החלטות הכוללות ויתורים בשטחים למען השגת שלום, מי שיום יום מפיץ את הדעה הזאת בציבור מכין, לצערי הרב, את הקרקע האידיאולוגית שבה יכולות לגדול תופעות מהסוג הזה שאנחנו מדברים עליו. כי אם לממשלה אין זכות לגיטימית, יש זכות לגיטימית להתנגד לכך. ואם יש זכות לגיטימית להתנגד להחלטות שאינן לגיטימיות, אפשר להשתמש גם באמצעים לא לגיטימיים. ההיגיון הזה הוא הגיון ברזל, שאנשים מבינים אותו.

יגאל ביבי (מפד"ל):

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת ביבי, לא ייתכן שלא אוכל להגיד משפט שלם.

היו"ר י' עזרן:

ימשיך, ימשיך אדוני.

בנימין טמקין (מרצ):

אין נציג של הימין שהופיע יחד אתי בעימותים פומביים, שלא אמר פעם אחר פעם את הדברים הבאים: החזרת תושבים ישראלים מהשטחים במסגרת הסדר שלום היא בעצם טרנספר של אוכלוסייה. שמעתם את הארגומנט הזה?

שאול יהלום (מפד"ל):

בוודאי.

רחבעם זאבי (מולדת):

זה לא נכון?

יגאל ביבי (מפד"ל):

זה נכון.

שאול יהלום (מפד"ל):

אחרי כל כך הרבה ויכוחים זה נכנס לך לראש.

בנימין טמקין (מרצ):

— — — אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר י' עזרן:

זה לא על חשבונך. השקט עכשיו הוא על חשבונך; ההפרעות – לא.

בנימין טמקין (מרצ):

אני חוזר ואומר, מכיוון שהטרנספר הוא מעשה בלתי חוקי, בלתי מוסרי, בלתי לגיטימי, בלתי דמוקרטי, בלתי אנושי – צריך להתנגד לו, להתנגד בכל האמצעים האפשריים. אם אתם אומרים שמה שנעשה באופן דמוקרטי, בהחלטה של כנסת ישראל, שמייצגת גם את האנשים היושבים שם, גם הם חלק מהדמוקרטיה הישראלית, אם הדמוקרטיה הישראלית תחליט שבמסגרת הסכם שלום צריך להחזיר שטחים, וחלק מהאוכלוסייה שם יצטרך לחזור למדינת ישראל – זו החלטה דמוקרטית שבה גם הם משתתפים. זה איננו טרנספר.

יצחק לוי (מפד"ל):

טרנספר.

שאול יהלום (מפד"ל):

טרנספר לעילא.

בנימין טמקין (מרצ):

יש הבדל עצום בין לקחת — — —

שאול יהלום (מפד"ל):

לעילא ולעילא.

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

רון נחמן (הליכוד):

בנימין טמקין (מרצ):

יש לי להקה ---

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רון נחמן, אני ארשה לך בסוף.

בנימין טמקין (מרצ):

אני חוזר ואומר, וקיבלנו עכשיו הוכחה חיה למה שאני אומר, מי שקורא להחלטה דמוקרטית של עם ישראל, של מדינת ישראל, על החזרת שטחים ותוך כדי כך החזרת אוכלוסייה שהיא חלק ממדינת ישראל ---

שאול יהלום (מפד"ל):

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת יהלום, תן לי משהו רציני עכשיו. אני רוצה שתשמע אותי היטב.

שאול יהלום (מפד"ל):

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת יהלום, זה לא צודק. אדוני, אתה עמדת כאן ראשון ולא הפריעו לך. זה לא ייתכן.

בנימין טמקין (מרצ):

זה חלק אינטגרלי מאידיאולוגיית הימין – לעשות מה שאתם עושים עכשיו.

שאול יהלום (מפד"ל):

מה עושים?

בנימין טמקין (מרצ):

הרי הרופא לא אסר עליך לחשוב. תשמע, תחשוב, אל תסכים, אבל תן לי לדבר.

שאול יהלום (מפד"ל):

מה פתאום?

בנימין טמקין (מרצ):

זאת אומרת שהרופא כן אסר עליך לחשוב.

שאול יהלום (מפד"ל):

טרנספר – זו העברת תושבים.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני, אם אתה לא מבין את ההבדל בין לקיחת אוכלוסייה שלא משתתפת בהכרעת גורלה בעצמה ולטרנספר אותה למקום אחר על-פי הכרעה של קבוצה אחרת, לבין אזרח באריאל או בכל מקום אחר שמשותף בהכרעות הדמוקרטיות – הוא ישתתף רק בהכרעות הדמוקרטיות שהוא יאהב?

שאול יהלום (מפד"ל):

זה שזה שונה, זה לא אומר שזה לא טרנספר.

היו"ר י' עזרן:

אל תתווכח אתו. בבקשה להמשיך. חבר הכנסת שאול יהלום, אני מתכבד לקרוא אותך לסדר בפעם הראשונה. אתה לא משאיר לי אפשרות אחרת.

מאיר שטרית (הליכוד):

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת שטרית, לא יכול להיות שלא הייתי מסוגל להגיד פה משפט שלם אחד.

היו"ר י' עזרן:

אמרתי שאאפשר לחבר הכנסת מאיר שטרית, שיושב בשקט ומאפשר לקיים דיאלוג ודיון ענייני, להעיר בסוף דבריו.

בנימין טמקין (מרצ):

אתה לא יכול לצפות מאזרחי ישראל או מבנים שלנו שהולכים לצבא, ובין היתר גם מגינים על האוכלוסייה שיושבת שם, אתה לא יכול לצפות שהאנשים האלה יקבלו את ההכרעה הדמוקרטית של העם לעשות את זה, ואחר כך אתה אומר להם, שאם אותה מסגרת דמוקרטית תחליט להחזיר שטחים במסגרת הסכם שלום ולפנות תושבים, מדובר על טרנספר. אם אתה קורא לזה טרנספר, יש לאוכלוסייה זכות להתנגד בכוח לדבר כזה, מכיוון שזה מעשה בלתי אנושי, בלתי דמוקרטי, ובעליל הוא כזה.

רחבעם זאבי (מולדת):

בנימין טמקין (מרצ):

אני רוצה להמשיך.

היו"ר י' עזרן:

האם מישהו רוצה שאני אערוך לו טרנספר למזנון?

בנימין טמקין (מרצ):

אני אומר לכם, אנחנו שומעים כל הזמן את הדיבורים האלה. הרי הדברים האלה על המחתרת לא נוצרו בישיבת הממשלה, אלא היו אנשים ממקומות מסוימים שהתראיינו. אנשים פוליטיים פה אומרים את הדברים הבאים: אני נגד זה שאנשים ישתמשו בנשק, אני נגד זה שיהיו דברים כאלה, אבל אל תובילו ציבור לפינה, כי אז יכולים לקרות כל מיני דברים. הגבול בין הערכת המצב לבין איום מוסתר הוא גבול דק מאוד.

משה פלד (צומת):

מי אמר את זה?

בנימין טמקין (מרצ):

כל הזמן אנחנו שומעים את זה.

משה פלד (צומת):

ראש הממשלה עושה זאת באמצעות השב"כ.

היו"ר י' עזרן:

זמנך תם. חבר הכנסת טמקין, הוספתי לך שתי דקות.

בנימין טמקין (מרצ):

אם ייתנו לי, אסיים. אני חושב שהחשיבות – – –

משה פלד (צומת):

הוא שולח את ראש השב"כ.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת משה פלד, אני מבקש ממך לאפשר לחבר הכנסת טמקין לסיים.

בנימין טמקין (מרצ):

החשיבות של דיון כזה היא לא בגילוי המחתרת. אם המחתרת קיימת, אנחנו לא נגלה את זה במליאת הכנסת. החשיבות של דיון כזה היא בהעלאה למודעות הציבור את הסכנה שבפרופגנדה, בפרסום האנטי-דמוקרטי ביסודו, המנסה לשלול מהממשלה הנבחרת של מדינת ישראל את הזכות הלגיטימית לקבל החלטות בכל הנושאים הנוגעים לאזרחים במדינת ישראל.

מי שעושה את זה מסתכן בכך שיש אנשים שלוקחים את הדברים האלה יותר מדי ברצינות, שייקחו אותם יותר מדי ברצינות. ואין לי שום ספק, שמשום שההחלטות יהיו כאובות – ואני לא שולל שההחלטות יהיו כאובות מאוד – הם לא יעשו את זה במסגרת של המליאה, במסגרת שקטה וכדומה, אלא הדברים יתרחשו תוך כדי קבלת החלטות כאובות, והתפקיד שלכם הוא לשכנע את האנשים האלה שהם חיים במסגרת דמוקרטית והם צריכים לקבל את ההחלטות הדמוקרטיות של ממשלת ישראל. תודה.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, חבר הכנסת מאיר שטרית. חבר הכנסת בני טמקין, אני מבקש, זה לא סימפוזיון. עם כל הכבוד, מספיק.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת בני טמקין, אני מבקש להעיר לך הערה. לפני כן לא רציתי להפריע לך באמצע דבריך. תסלח לי, ידידי, אתה פשוט לא עקבי בדברים שלך. לפי גרסתך אתה, אם ממשלת ישראל תחליט לקחת את כל תושבי מזרח-ירושלים הערבים ולהוציא אותם משם ולעשות להם טרנספר לירדן, בעיניך זה לגיטימי ואסור להם להתנגד.

בנימין טמקין (מרצ):

לא.

מאיר שטרית (הליכוד):

הם אזרחי ישראל.

שאול יהלום (מפד"ל):

כל הכבוד.

מאיר שטרית (הליכוד):

הם אזרחי ישראל, יש להם זכות הצבעה, הם שותפים בהליך הדמוקרטי, ואתה אומר שאסור להם להתנגד.

בנימין טמקין (מרצ):

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת טמקין, אני נתתי לו רשות דיבור. אתה כבר ירדת מהדוכן. ערכת לך טרנספר מרצון.

מאיר שטרית (הליכוד):

צריך לומר שאין לממשלה הזו זכות מוסרית לפחות לקבל החלטה כזו ולדרוס את המיעוט, שבמקרה הוא מיעוט גדול.

היו"ר י' עזרן:

אני מצטער, אי-אפשר. זה סימפוזיון פילוסופי עקרוני. זו הפכה להיות קתדרה אוניברסיטאית.

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיקי איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבוע ימים, כשהיתה בגן-הוורדים הפגנה והיתה שורה של מחאות של תומכי המחנה הלאומי, שמענו שזו הפגנה של כמה ילדים; כמה ילדים באו לשם, כמה זאטוטים, משהו קטן. עברו שלושה-ארבעה ימים וההפגנה הזו של הילדים מקבלת קיתונות של שופכין, ומזכ"ל מפלגת העבודה מדבר על מלחמת אחים. מלחמת אחים עם הילדים האלה, עם כמה הילדים שהיו פה. זה הצדיק תגובה כזאת?

שמעתי את דברי המזכ"ל; בכלל, מזכיר כללי זה מושג שמעורר אצלי אסוציאציות מאוד מאוד – –

רחבעם זאבי (מולדת):

של המולדת השנייה.

מיכאל איתן (הליכוד):

– – חייביות ביחס לדמוקרטיה ולהבנת הדמוקרטיה. המזכיר הכללי אמר, שדווקא הוא בעד זכות ההפגנה. אני מאוד מודה לו. המזכיר הכללי גם אמר, שלא אכפת לו שאנחנו מפגינים, אנחנו אנשי הימין, הליכוד הקיצוני, המפד"ל, מולדת, צומת. אנחנו מפגינים. הוא מסכים, הוא עצמו אמר שהוא מסכים. אני מודה לו. כל הכבוד למזכ"ל, הוא נותן לנו את הזכות להפגין.

אלא מה? יש בעיה קטנה. הוא נתן לנו את הזכות להפגין רק בתנאי שלא נגיד שלממשלה הזאת אין מנדט. כלומר, המזכ"ל רוצה שנפגין, אבל שם נגיד רק מה שהוא רוצה. זה התנאי שלו; אחרת, ההפגנה היא לא הפגנה לגיטימית.

אנחנו טוענים שליצחק רבין אין מנדט, אין מנדט. למה אנחנו אומרים את זה? אנחנו אומרים את זה משום שבאנו מבקעת-הירדן, ושם יושבים אנשים שאומרים שמצע מפלגת העבודה קובע במפורש – חבר הכנסת טמקין, מפלגת העבודה, שאתה אתם בקואליציה – כי בקעת-הירדן לעת שלום תהיה בריבונות ישראל.

אורי אור (העבודה):

מישהו אמר שלא?

מיכאל איתן (הליכוד):

הו, הנה הוא אומר "מישהו אמר שלא?". אנחנו שואלים, האם ליצחק רבין יש מנדט להחזיר את בקעת-הירדן או אין לו מנדט. אומר חבר הכנסת אורי אור, שאין לו מנדט לתת את בקעת-הירדן.

אורי אור (העבודה):

את זה לא שמעת ממני.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה? אם חבר הכנסת אורי אור אומר שאנחנו חיים במשטר דמוקרטי, ובמשטר דמוקרטי העם קובע, והלכו חבר הכנסת אורי אור וחבריו ואמרו לאנשי בקעת-הירדן שלעת שלום בקעת-הירדן בידינו – אנחנו נקבל מנדט מכם להילחם על כך שבקעת-הירדן תהיה בידינו; אם הלך יצחק רבין לרמת-הגולן ואמר לתושבים: תצביעו בשבילי, כי אני איאבק על כך שלא תהיה נסיגה מרמת-הגולן, רק משוגע יורד מרמת-הגולן; אם בערים, בטלואיזיה, הלך יצחק רבין, הלך חבר הכנסת אורי אור ואמרו: תנו לנו מנדט – על מה ביקשו מנדט? ראש הממשלה יצחק רבין אמר: אני ממשיכו של בגין.

בנימין טמקין (מרצ):

לפני 1977 – – – בגין לא חשב לרדת מסיני.

מיכאל איתן (הליכוד):

ולכן, כשאנחנו אומרים שאין מנדט, אנחנו לא מתכוונים – כך אני לפחות – שאין מנדט לממשלת רבין לבצע את המצע של יצחק רבין לפני הבחירות. אבל אין לו מנדט לבצע דברים שעומדים בניגוד גמור – – –

בנימין טמקין (מרצ):

זאת אומרת שהחזרת סיני היתה בלתי-לגלית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה לא יודע על מה – – –

בנימין טמקין (מרצ):

החזרת סיני היתה, אם כך, בלתי-לגלית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה טועה. אתה טועה. במצע הליכוד – – –

בנימין טמקין (מרצ):

זה היה כתוב ההיפך במצע הליכוד.

מיכאל איתן (הליכוד):

אענה לך, מר טמקין הנכבד. מר טמקין הנכבד, אתה לא מכיר את מצע הליכוד. תפתח את מצע הליכוד מ-1977 ותמצא שם שמנחם בגין כתב, שהגבול בין ישראל למצרים ייקבע בהסכמה בין הצדדים. לעומת זאת, לגבי הגבול המזרחי הוא כתב במפורש, שארץ-ישראל לא תחולק והגבול יהיה על קו הירדן. תקרא ותעיין. לא היתה שום מחויבות, לא בימי בית"ר, לא בימי ז'בוטינסקי, לא בסמל של בית"ר, לעניין של סיני; אם כי אני מודה שהיה מהלך קיצוני ביחס לציפיות של הציבור ממנחם בגין ביחס לסיני. אבל באשר למלה הכתובה ובאשר להתחייבות – זה לא אותו דין. לא הלך מנחם בגין לסיני ואמר: אני לא אחזיר במסגרת הסכם השלום את סיני. להיפך, בוועידת חרות, ערב 1977 – ואני זוכר זאת, הייתי שם – –

היו"ר י' עזרן:

ותושבי ימית?

מיכאל איתן (הליכוד):

– עלה בחור ששמו שלומי נחשון. היום הוא עורך-דין, ואז הוא היה בחור צעיר. הוא אמר: אני מבקש מהוועידה לקבוע, שישראל תחיל את החוק הישראלי על סיני. עלה אחריו מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, שישב כאחד הצירים בשורות האחרונות – ואז, דרך אגב, עוד היו דיונים אידיאולוגיים רציניים גם בליכוד – ביקש את זכות הדיבור והסביר, שאנחנו לא יכולים להכניס את הסעיף הזה במצע חרות.

אורי אור (העבודה):

מה עוד הוא אמר?

מיכאל איתן (הליכוד):

מה עוד – אתה לא יודע.

אורי אור (העבודה):

בגין גם אמר שהוא יבנה את ביתו בנאות-סיני.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה תפתח את מצע הליכוד, שבגין הלך אתו לבחירות, ואתה תראה. אבל אני לא נדרש לזה. איך אני יודע שאני צודק לפעמים כשאני מתווכח? – כשלא עונים לי לגופו של עניין ואומרים לי: אבל גם הוא עשה. זאת אומרת, זה שזה לא בסדר – זה לא בסדר, אבל ההצדקה שלכם היא שגם הוא עשה. ראשית, לא גם הוא עשה, כי ההוא לא עשה. שנית, נשארנו עם זה שזה לא בסדר.

בנימין טמקין (מרצ):

הוא עשה בצדק.

מיכאל איתן (הליכוד):

כשאנחנו אומרים לכם שאין מנדט, אנחנו לא אומרים שאין מנדט לתוכנית-אלון ואנחנו לא אומרים שאין מנדט להגיע להסדרים של אוטונומיה. אנחנו אומרים שאין מנדט לעשות ההיפך ממה שהבטחתם. ולעשות ההיפך זה מצד אחד לבוא ולומר: בקעת-הירדן לעת שלום בידינו – אבל מצד שני ללכת ולחתום על מסמך, שלפיו 242 ו-338 יחולו במידה שווה על שכם ועל בקעת-הירדן. וזאת כשאתם קבעתם, שדין של שכם ובקעת-הירדן לא יהיה אותו דין.

בנימין טמקין (מרצ):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה צודק.

ועכשיו, מהו הפועל היוצא מכך? הפועל היוצא מכך – ותראה, אין כאן רוב ומיעוט, אתה גם טועה בעניין הזה – הוא שאם תביא העבודה, ממשלת רבין, הסכם, אנחנו חושבים שאנחנו קובעים. יש דברים שהם מעלינו, שהם צריכים להיות מקובלים על העם, ולא יעזור מה הליכוד אומר. הוא לא יכול להגיד שמדובר בכמה ילדים או לא בכמה ילדים. אם אתם תלכו בדרך, שלא יהיה רוב ברור גם לשלום, כמו למלחמה – אי-אפשר ללכת עם חצי עם. אי-אפשר לחשוב, שברוב של 51% אפשר לכפות מהלכים היסטוריים. זה לא קיים בשום תפיסה, גם לא בתפיסה הבסיסית של ההתארגנות. להבדיל אלף אלפי הבדלות, כשהולכים לפרק אגודה שיתופית – צריך רוב גדול יותר. כשרוצים לשנות תקנון בחברה שמתארגנת – צריך רוב גדול יותר. זה פותר לנו גם בעיה, שאני לא רוצה לגעת בה כרגע, בעיה של הרכב האוכלוסייה בישראל, כאשר בתוך הרכב האוכלוסייה – – –

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת איתן, היה לכם ממש "רוב" מסיבי להתנחל בשטחים. האם אתם חிகיתם לכך שיהיה לכם רוב של 75% של הכנסת כדי לקיים התנחלות מסיבית בשטחים? אתה חיקית?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת טמקין, הסתיים זמנו, תם זמנו. אני מבקש. חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך. תם זמנך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מייד מסיים. אני חוזר ואומר לך, חבר הכנסת טמקין, היה רוב מסיבי בעד ההתנחלות. קריית-ארבע הוקמה על-ידי אלון. בקעת-הירדן הוקמה על-ידי העבודה. אפילו ויקטור שם-טוב ישב בממשלה מנחילה ומיישבת ולא צייץ – חוץ מאשר להגיד כמה משפטים כאלה או אחרים. היה רוב גדול בעם למען ההתנחלות וההתיישבות. אילו היה רוב גדול יותר – היה יותר. לא היה מספיק. אבל עכשיו אנחנו לא ניצבים בפני הבעיה הזאת. תפקח עיניים, טמקין. אני מסיים מייד. טמקין, תפקח עיניים.

אני אומר לכם: אל תהססו. תבואו לעם ותאמרו: כשיהיה לנו הסכם, נבוא להכרעה של העם. מה הפחד שלכם? אם ההסכם יהיה טוב – אתם תקבלו רוב והעם יהיה אתכם. אם ההסכם יהיה גרוע – העם לא יקבל זאת גם בחוק וגם לא על-פי חוק, וזה יוביל לפילוגים ולשנאת חינום. הדרך ושביל הזהב הם לא לקדש מלחמה. בלי הליכוד, שמסמל חצי עם, ובלי המחנה הלאומי העם הזה לא יכול להתקדם קדימה. אנחנו צריכים ללכת ביחד לשלום כמו למלחמה, לווייתורים על חלקי מולדת רק בהסכמה, מתוך הבנה הדדית. אנחנו נקבל את פסק-דינו של הבוחר כאשר תבואו ותביאו את ההכרעה אל העם. אם לא תעשו זאת, נמשיך לומר שאתם עושים זאת ללא מנדט, בניגוד גמור למה שהתחייבתם בבחירות ותוך הפרת אמונים ופגיעה בדמוקרטיה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אחרון הדוברים – חבר הכנסת אורי אור, בבקשה. אני רק מזכיר לציבור הנכבד הנוכח כאן, שכבר לא משדרים בטלוויזיה. לכן, קצת להירגע.

אורי אור (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה למחות. אני רואה עתה את השעון. דיברתי רבע מהזמן שדיבר חבר הכנסת טמקין.

היו"ר י' עזרן:

רגע אחד, על מה אתה רוצה למחות?

בנימין טמקין (מרצ):

אני לא דיברתי כשהפריעו לי.

היו"ר י' עזרן:

רגע אחד, חבר הכנסת איתן, האם אני קיפחתי אותך ולא נתתי לך את הזמן? עברו שבע דקות והוספתי עוד שתי דקות. מה אדוני רוצה? תמיד יש לו זמן עודף אצלי, בכבוד גדול.

שאול יהלום (מפד"ל):

אפשר גם לקבל את הזכות הזאת אצל אדוני?

היו"ר י' עזרן:

למה לא? בהחלט. אם לא תפריע לי באמצע הישיבות – בשמחה רבה. בבקשה. זה לא על חשבונך.

אורי אור (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אף שהנושא שלנו היום הוא כביכול מחתרת או שב"כ, כפי שהועלה פה, אני רוצה רק להעיר הערה לחברי הכנסת איתן ויהלום. יש מנדט לרבין, יש מנדט לממשלה, היא פועלת בהתאם לקווי היסוד, ואתם יודעים אותם ואתם מכירים אותם. לכן אני מציע להוציא את הנושא הזה מכלל דיון, אף שאתם מאוד רוצים לדבר עליו. הקו שלכם, לבוא, לצעוק ולכתוב שאין מנדט לממשלה, לא תופס. תקראו פשוט את קווי היסוד. בינתיים לא ויתרו על שום שטח. כולם מדברים, ואתה יודע שזה בהתאם לקווי היסוד ובהתאם למכתב הזימון שלכם לוועידת-מדריד. לכן אני מציע –

משה פלד (צומת):

בבחירות עמדתם מול הציבור ואמרתם זאת. קווי היסוד אושרו פה. קווי היסוד זה לא ארגומנט.

אורי אור (העבודה):

אשמח מאוד לענות לך. אני מציע לך שתוציא – – –

משה פלד (צומת):

– – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פלד, אנא ממך.

משה פלד (צומת):

קווי היסוד זה לא ארגומנט. הציבור – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פלד, אני פונה לאדוני, אנא ממך.

אורי אור (העבודה):

תקרא את קווי היסוד. אני גם מציע לך, תקרא את המצע.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, אנא אל תנהל דיאלוג אתו.

אורי אור (העבודה):

טוב, אתה צודק. תקרא.

אבל הנושא שלנו הוא הנושא של המחתרת ועבודת השב"כ. אני רוצה להפריד כדי שאנשים יבחינו בין מחתרת לבין קבוצות קיצוניות, שמדברות על לקיחת החוק לידיים. אני אומר באחריות, ותפסיקו לצטט את "ידיעות אחרונות" ואחרים, אין מחתרת ככל שאנחנו יודעים, ולא אמר אף אחד שיש מחתרת. אם יש קבוצות שצווחות בחברון שיש מחתרת – הרי זו איננה מחתרת. מטרתן של קבוצות כאלה היא לעשות בדיוק מה שחלקכם עושים פה – לעורר בקהל שלנו התנגדות לכל דיון רציני, לכל משא-ומתן, וליצור מצב כאילו אין אפשרות להגיע לאיזה הסדר, וזה חלק מאותו תהליך, שטוען שאין מנדט.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אפשר לשאול שאלה?

אורי אור (העבודה):

סליחה, אני לא הפרעתי לך.

היו"ר י' עזרן:

אני ארשה לך בסוף.

שאלו יהלום (מפד"ל):

— — —

אורי אור (העבודה):

חבר הכנסת יהלום — — —

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אני אנהל פה את העניין בינתיים. חבר הכנסת יהלום, אם לא תפריע לנואם, ארשה לך לשאול שאלה.

אורי אור (העבודה):

חבר הכנסת יהלום, אמרתי: לפי כל הידיעות שיש לנו, אין מחתרת, וכל מי שאחראי להפצה הזאת בעיתון, הוא יודע למה הוא עשה את זה, ויענה על זה השר שחל שנמצא פה, ואני סומך עליו שייתן לך תשובה מדויקת. אני אומר לך: ככל שאנחנו יודעים, אין מחתרת.

אבל, אם כבר נגעת בעניין, חבר הכנסת גנדי, ונאמן עלי שאתה יודע את הפרטים, היתה מחתרת בשנות ה-80, ומה היא אמרה, המחתרת? היא אמרה: אנחנו קמנו משום שאנחנו לא מרוצים מהצורה שצה"ל שומר על המתיישבים ביהודה ובשומרון. זאת לא היתה הסיבה. המחתרת ההיא קמה, כי היה לה רצון לשנות עובדות יסוד ביהודה ובשומרון. ומי שמתכנן לפוצץ את הר-הבית — — —

רחבעם זאבי (מולדת):

המחתרת בשנות ה-80 — — —

אורי אור (העבודה):

רגע, חבר הכנסת גנדי, זה נושא אחר. אני אמשיך הלאה. אבל אל תיתממו. היתה מחתרת ששמה לה למטרה לשנות את עובדות היסוד בשטח. ומי שמתכנן לפוצץ את הר-הבית, אין לו עניין לשמור על

אנשי עופרה שנוסעים בכביש. לא זו היתה הסיבה. ולשמחתנו הרבה, הם נכשלו. לצערי הרב, הם גרמו לנפגעים גם בין כוחותינו.

אבל, אני רוצה לומר: בואו לא נתעלם מהפוטנציאל שקיים במגזרים מסוימים, בעיקר במגזר האידיאולוגי המדיני בימין המפה הפוליטית הישראלית, לגלוש לפעילות אלימה. ואני רוצה לצטט לכם, שאתם מצטטים את "ידיעות אחרונות", קחו את "נקודה". מה כותב בגיליון 164 מינואר 1993 מר אליקים העצני? הוא פונה למתנחלי יהודה, שומרון והגולן ואומר להם – תשים לב, חבר הכנסת יהלום: "למען השם" – הוא אומר להם – "ציירו קו אדום עכשיו ואמרו: עד כאן, מכאן ואילך נקום ונילחם, לא נציית לחוקים זדוניים, ואם תבגוד הממשלה, כבר אנחנו לא נציית לה". זה כתוב בביטאון "נקודה", את זה כותב חבר הכנסת לשעבר אליקים העצני. באמת, אל תיתממו ותקראו, ויש לך ציטוטים שלמים פה, שאתם מכירים אותם. לכן אני מציע להיזהר.

לכן, יש כתובת על הקיר – והיא תלויה על הקיר. מה אומרת הקבוצה הזאת שאותה ציטטתי, "מטה המאבק לביטול תוכנית האוטונומיה"? כבר עכשיו היא משקיעה מאמצים מרובים בזיהוי המצב, שהיא תגדיר אותו כפעילות בלתי חוקית. ואין עכשיו קבוצות שהולכות ומנקבות צמיגים, שוברות שמשות בחלחול, בחברון, מה זה? זאת לא מחתרת. זאת פעילות אלימה גלויה בלתי חוקית. לכן, אינני הולך למנות את הפעילות הזאת, אבל הסתה כזאת ושימוש בנשק חם, זה לא מחתרת יהודית, אבל זה אינו חוקי.

אני אומר לכם פה, שאני בכלל רואה די בדאגה את אי-הסתייגותו של מנהיג האופוזיציה ביבי נתניהו מהאנשים של "כך", עם הדגלים, שמפגינים בהפגנות האלה, ומה שעושה "כך" כולנו יודעים, ולא שמענו הסתייגות.

יצחק לוי (מפד"ל):

היתה הסתייגות.

אורי אור (העבודה):

אתה מגן על חבר הכנסת נתניהו, אני רואה.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא. הוא הסתייג בהפגנות האלה. אני הייתי בהפגנות האלה והוא הסתייג מהם.

אורי אור (העבודה):

לא.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני הייתי בהפגנה, וביבי נתניהו ביקש להוריד את הדגלים של "כך". למה כל הזמן לבוא ולהגיד שהוא לא מסתייג?

אורי אור (העבודה):

כי כל הדגלים הונפו ולא הורדו, אדוני.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה לא היית שם.

אורי אור (העבודה):

אני אלך לשם? אני ראיתי בטלוויזיה, ראיתי את הצילומים. היום לא צריך להיות בכל מקום.

יצחק לוי (מפד"ל):

ישבנו על הבמה שלושתנו, וביבי נתניהו ביקש להוריד את הדגלים, והתחילה קטטה, לכן לא המשיכו בעניין. אבל סתם לבוא ולהעליל?

אורי אור (העבודה):

אינני מעליל, וראינו ושמענו.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא ראית ולא שמעת.

אורי אור (העבודה):

לא היו דגלים, אה?

יצחק לוי (מפד"ל):

היו דגלים, וביבי נתניהו אמר שהוא מסתייג מהם.

אורי אור (העבודה):

אני אשמח מאוד אם ימשיכו להסתייג מזה בעתיד.

יגאל ביבי (מפד"ל):

בהפגנה של – – – הניפו דגל אש"ף וכל המפגינים חגגו.

אורי אור (העבודה):

מאחר שהועלו פה האשמות חריפות מאוד, לדעתי קצת בחוסר אחריות, נגד השב"כ, אני רוצה לומר: רבותי, השב"כ, גם בעבר וגם בהווה, הוא גוף א-פוליטי, הוא גוף ממלכתי, הוא היה כזה וכזה הוא יישאר. רבותי, לא אצטט ולא אחזור על הדברים, על השב"כ מוטלת שורה ארוכה וקשה של תחומי אחריות, גם במערכת ההגנה על ביטחון המדינה בפני גורמים זרים, וגם, בהחלט, הרתעה, בכלל זה חתרנות מדינית. הוא עושה את זה והוא יעשה את זה. אין שום הנחיה, שום קביעה ושום עשייה נגד כל פעילות חוקית לגיטימית. ותדע את זה ואל תצטט שום עיתון, כי זה איננו נכון מה שנכתב. אודי אדיב, זו פעילות חתרנית. מחתרת ב-1982, זו פעילות חתרנית. אין הבדל בין שמאל ובין ימין כאשר מדובר על פעילות חתרנית. וזה תפקידו של השב"כ. ונראה לי שיותר מדי גורמים דווקא באגף הימני מעוניינים לשרבב את שם השב"כ כאילו הוא עוקב, מתעניין ורוצה לדעת מה קורה בהפגנות. אין זה נכון. אני לא אגיד לך שאין עירנות של השב"כ לבדוק כל פעילות שנעשית נגד כל פעילות של ממשלת ישראל, אבל רק פעילות לא חוקית.

לכן, אדוני היושב-ראש, צריך לגנות כל ייחוס עובדות לא אחראי ובלתי מבוסס, גם מצד גורמים פוליטיים וגם מצד גורמי תקשורת, נגד השב"כ, גורמים שאין להם ביסוס ורק מזיקים לעבודתו ולייעודו הא-פוליטי של השב"כ.

אני רוצה לסכם ולומר, אני חושב שהחברה הישראלית עד כה ידעה להתעלות מעל האיום של אלימות פוליטית יהודית. וההסבר לכך באמת הוא הסולידריות הפנימית ועוצמת ההתנגדות לאלימות בתוכנו. ואני חושב, רבותי, שהטרגדיה שלנו של המרד הגדול בירושלים בסוף תקופת בית-שני, מלחמת האזרחים הזאת, שפילגה את העם, לימדה אותנו להימנע בכל מחיר ממלחמת אחים.

לכן, אני מקווה מאוד, שלאחר שחזרנו מהגלות אנחנו הבנו, שהסיכוי שלנו לשרוד כקבוצה הוא בהתלכדות ובשמירה איש על רעהו תוך מניעת אלימות פנימית, שעשויה לפורר אותנו מבפנים. ואני תקווה, אדוני היושב-ראש, שלא נאבד את זה במהלך האירועים ונזכור שיש מנדט לממשלה לנהל משא-ומתן בהתאם לקווי היסוד. שירות הביטחון תפקידו להגן על המדינה, לשמור מפני חתרנות, הן עוינת והן חתרנות פנימית.

לכן, רבותי, אני מציע לכולנו, שנראה היכן קיימים גרעיני האלימות – והם קיימים – ונשים עין, כולנו, כל אחד בתחום שלו, שהגרעינים האלה לא יתפתחו למלחמת אחים. תודה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת אורי אור, הבטחתי לחבר הכנסת שאול יהלום לאפשר לו לשאול שאלה. קניתי את השקט והשלווה הנפשית, ואני חייב לתת לו את האפשרות.

אורי אור (העבודה):

זה משתלם.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, חבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

חבר הכנסת אורי אור, קודם כול אני רוצה לשבח אותך, ועשיתי זאת גם בנאומי, אלא שאתה לא שמעת.

אורי אור (העבודה):

שמעתי, שמעתי.

שאול יהלום (מפד"ל):

על הכרזותיך והראיונות שאתה נותן בתקופה האחרונה, שלפיהם אין מחתרת. אבל איך אתה מסביר – ואני אומר זאת במלוא הכנות – אם יש כותרת ראשית ביום שישי ב"מעריב": "השב"כ: אלפי

מתנחלים יאחזו בנשק למנוע נסיגה", ובטקסט מציינים – 7%, הגיעו לאחוזים ולשמות של יישובים, ואתה, כיושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, יודע שזה לא אמת? אז מישהו משתמש – ותאמין לי, אם עיתונאי מקבל ידיעה בשם השב"כ, זה מישהו מחוגי הביטחון והקואליציה ולא מחוגי האופוזיציה – מישהו משתמש לשווא בשם השב"כ, וזה דבר חמור ביותר.

אורי אור (העבודה):

אתה שאלת או קבעת?

שאל יהלום (מפד"ל):

שאלתי.

אורי אור (העבודה):

אני אומר לך באחריות: אף בכיר אחד בשב"כ לא אמר זאת, וזה איננו נכון. קראתי את הידיעה הזאת כמוך. לכן אני לא סתם עומד פה בעוז, כי אני יודע מה השב"כ חושב ואני יודע מה הוא אומר ואני אומר מה שאני יכול לומר פה. הידיעה הזאת היא חסרת אחריות. אני לא בטוח שמאחורי ידיעה כזאת לא עומדים כאלה שעושים לך הצגות בחברון ומדברים על מחתרת יהודית. כל הכוונה של חלק מחוגים כאלה – ואני שמח ששאלת – היא לזרוע פחד בלב הרבה אנשים במדינת ישראל, שמאמינים בדרך של משא-ומתן, ולומר להם: רבותי, אין סיכוי, לא יקרה שום דבר, כשאנחנו עומדים עם הנשק מוכנים. לדעתי, חלק מגורמים אלה, ייתכן שהם עומדים מאחורי ידיעה כזאת. יענה שר המשטרה שחל בשם הממשלה, אני יכול לענות רק בשמי, וכיושב-ראש ועדת החוץ והביטחון למסור את האינפורמציה שאני יכול לחלק פה אתך, ואני מקווה שאתה יודע למה אני מתכוון.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לשאול שאלה. אני מבקש בשקט.

היו"ר י' עזרן:

אני מחלק פרסים? לא הבטחתי, אדוני. אני מצטער.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה מבטיח וכך אתה נוהג? הבנתי את הנוהל.

היו"ר י' עזרן:

בהחלט. נמצא חוטא נשכר.

בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פעם נוספת במהלך החודשיים האחרונים נדרש אני להתייחס מעל במת הכנסת לנושא הנושא את הכותרת של התארגנות מחתרתית, נושא שעניינו הוא המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל וקיומו של שלטון החוק.

אומר מייד, כי למיטב ידיעתי ועל-פי דברי גורמי הביטחון השונים, המשטרה ושירות הביטחון הכללי, אין בידינו מידע על התארגנות מחתרתית בשטחים.

אני סבור שיש הגזמה באמירות על מחתרת או על מחתרות למיניהן ועל פעולות בניגוד לחוק. אני חושב שמן הנכון להוריד בהרבה את הטון בוויכוח בנושא הזה, לטובת כולנו גם יחד. אני חושב ומשוכנע, כי רוב רובו של הציבור בישראל שומר חוק, פועל במסגרת החוק ומעוניין לשמור על אופיה וצביונה הדמוקרטי של המדינה.

על-פי המידע שיש בידינו, אם מדובר על קבוצות, הרי הקבוצות האלה הן קבוצות שוליות לחלוטין, ואין לכרוך אותן יחד עם הציבור בשטחים. אני מצאתי לנכון בסוף השבוע לתת ביטוי לעמדה הזאת, כי אני חושב אותה לחשובה, ואני חושב שמן ההכרח שכל הבית הזה על כל מפלגותיו יתאחד בדבר הצורך להוריד את הטון בוויכוח הזה.

עצם העובדה שנושא המחתרת הפך נושא לשיחה חייבת לעורר דאגה. הדיון הפומבי על סכנת המחתרת עלול להצית אש זרה אצל אנשים קיצוניים, המשוכנעים שלמען שלמות הארץ כל האמצעים כשרים.

מה שדרוש הוא השמעת דברים ברורים בגנות אלה המטיפים ומדברים על פעולה מחוץ למסגרת החוק.

דברי אלה מכוונים אליכם, חבר הכנסת מיכאל איתן וחבר הכנסת יצחק לוי, ובמיוחד לכל חברי הכנסת, כי אני משוכנע, אני בטוח ואני מאמין בזאת, שזכותם של אזרחי מדינת ישראל להפגין נגד הממשלה. כשר המשטרה אני מחויב להגן – ואעשה זאת – על הזכות הזו, כזכות יסוד במשטר דמוקרטי, בכפוף לשמירה על הסדר הציבורי ועל המסגרת החוקית שמדינת ישראל חיה על-פיה. אבל, קריאה למתינות וחינוך לאזרחות טובה אינם משפיעים על אנשים האחוזים דיבוק של שליחות אלוהית. מה שעשוי להשפיע עליהם הוא ההכרה, כי כל מעשה אלימות יפגע במטרה שאותה הם מבקשים לקדש. מן הנכון היה לעשות יותר באותו כנס, שבו הרימו אנשי "כך" את הדגל, מאשר אמירה של גינוי. לא להזדהות ולא ללכת אתם, לא להסכים בשום פנים ואופן, שהם ייתנו צביון למה שאתם רוצים למחות או להפגין נגדו.

מי שינסה לכפות על המדינה את רצונו בכוח הזרוע, מי שינסה לכופף את הדמוקרטיה הישראלית, מי שחושב כי כדור אחד או פצצה עלולים להוריד מהפסים תהליך שלום, אינו אלא משלה את עצמו. אדרבה, כל מעשה כזה יגזול ממתנגדי ההסדר את הלגיטימיות, שבלעדיה מאבקם אבוד.

אדוני היושב-ראש, אין לי כל ויכוח עם הזכות להפגין ולמחות. אני חושב שצריך לדעת, כי מי שנמצא בשלטון הוא בהחלט מטרה לביקורת. מבחנו של משטר דמוקרטי הוא ביכולתו להגן על אלה שמפגינים ומוחים נגדו. זהו המבחן האמיתי, וזה ייעשה. אבל כל זה חייב להיעשות במסגרת החוק, ומשטרת ישראל תבצע את המוטל עליה ותטפל בכל מקרה של פעילות מחוץ למסגרת החוק, כפי שהיא מטפלת בכל עבירה על חוקי מדינת ישראל.

אבל מכאן עד לשרבוב שמו של השב"כ לוויוכוח פוליטי – המרחק גדול. מן הנכון היה שלא להסתמך על כותרת של עיתון, שגם אני הופתעתי ממנה, שמצטטת אדם אנונימי אומר דבר שהוא ההיפך הגמור ממה שראשי השב"כ אומרים, מוסרים ומדווחים. שירותי הביטחון, השב"כ ידע את שלטון של מפלגות שונות בישראל, והנחה שהוא פועל ופעל בשירותה של מפלגה כלשהי היא מופרכת מיסודה. יתר על כן, הטחת אשמה מסוג שכזה פוגעת באנשי השב"כ, מערערת ולא בדיון את האמון באחד ממוסדות הביטחון היותר מפוארים ורבי העלילות של מדינת ישראל.

אני מאוד מופתע, שגם היום בכנסת שמעתי דיבורים, חבר הכנסת פלד, מיותרים לחלוטין והטחת אשמה במוסד שמשרת את כל העם בלי הבדל של השתייכות – – –

משה פלד (צומת):

לא במוסד, דיברתי על ראש הממשלה.

שר המשטרה מ' שחל:

ראש הממשלה לא אמר דבר וחצי דבר השונה ממה שנאמר על-ידי שירותי הביטחון, ואיש לא יעלה על דעתו שנרתום את שירותי הביטחון לעניין פוליטי. אני חושב שצריך להוריד את כל זה. יש גם איזה גבול למה שמותר לאופוזיציה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני רוצה לשאול שאלה.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, אם אדוני השר מסכים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, שמחתי לשמוע ממך שוב בצורה הברורה ביותר, שהערכת גורמי הביטחון, קרי: משטרת ישראל והשב"כ, היא שאין התארגנות מחתרתית בישראל.

שר המשטרה מ' שחל:

נכון.

רחבעם זאבי (מולדת):

אבל שבועיים ימים הדהדה הידיעה הזאת ברחבי ישראל באמצעות עיתונים נפוצים, ואיש מכם לא יצא להכחיש זאת. אז יכולים להגיד שהשב"כ לא מכחיש ולא מאשר כי הוא לא מתערב פוליטית. גם זה כבר פסק להיות, כי אכן חשיפת 120 אנשי ה"חמאס" ערבבה את השב"כ בפעילות פוליטית בזה שנתנו ריאיון ומסיבת עיתונאים עם גילוי שיטות – מודוס אופרנדי, דברים שמעולם לא עשינו אותם, כדי לשרת את צרכיו של הדרג הפוליטי.

האם לא היה צודק, אדוני השר, שאתם תצאו בהכחשה מייד, ולא תיתנו לכדור השלג הזה לגדול ולהגיע היום לגודל הזה?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת זאבי, לא נאום, שאלה.

קריאות:

היו"ר י' עזרן:

זה לא מקובל באמצע. אני הבטחתי לתת לך אחר כך.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת זאבי – א. יצאו בהכחשה. אני אמרתי במפורש כשהתראיינתי בסוף השבוע, לא אישית, אלא כשר המשטרה, אמרתי דברים ברורים, אפילו תוך הבעת ביקורת על חבר נכבד במפלגתי, שאני חושב שהיתה הגזמה באמירה כי אנחנו נמצאים ערב מלחמת אזרחים. האמירה הזאת מיותרת. לא רק זאת, אלא הוספתי ואמרתי בקשר למתיישבים ביהודה, בשומרון ובעזה, שרוב רובם הם אזרחים שומרי חוק, הפועלים במסגרת החוק. זכותם להפגין ולמחות, וזכות זו תישמר ותוגן.

ואני אומר מעבר לזה, כאן, מעל הבמה הזאת, הוויכוח הזה גולש לתחומים שאני חושב אותם למסוכנים, לא טובים, לרבות האמירה הזאת. לא עירבנו את השב"כ, מעולם לא היתה מחשבה, לרבות התפיסה של אותם אנשים שזה היה מעשה לגיטימי, הוא נעשה בעבר על-ידי ממשלות שונות בישראל, להביא אל העם ואל הציבור מידע מן הסוג הזה – היה צורך, לפני שהוא יגיע להדלפה או לידיעה – בצורה מסודרת.

ואני רוצה לומר לך עוד דבר אחד, ואני משוכנע שאתה מכיר גם את המערכת. שום אמירה לא נאמרה על השיטה, אלא על-פי ההנחיה של שירותי הביטחון עצמם. כלומר, לא נאמר דבר וחצי דבר על-ידי הדרג הפוליטי.

רחבעם זאבי (מולדת):

בתוך השב"כ יש חריקות שיניים כואבות על זה שאילצו אותם ללכת למסיבת עיתונאים שמשרתת את הדרג הפוליטי.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, נדמה לי שאתה חבר ועדת החוץ והביטחון – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

שר המשטרה מ' שחל:

אני מודיע לך, לא רק שלא ידוע לי, ידוע לי בדיוק ההיפך. והדבר נעשה בעצה אחת אתם.

אם תרשו לי, אעבור לנושא אחר. אני דיברתי על הצורך במניעת מה שציטט חבר הכנסת אורי אור, לגבי פרסומים שנאמרים, מה שנאמר לעתים גם על-ידי אזרחים שהיו בעבר חברי כנסת, אנשי ציבור, אמירה שהיא כשלעצמה מדאיגה. אבל בתחום הפוליטי, תרשה לי, חבר הכנסת מיכאל איתן, לומר לך דבר אחד. אנחנו נמצאים בבית הזה לא מעט זמן ומכירים זה את זה, ואני מאמין ביושרך, שגם אתה תענה לי בכנות. אם ערב ההסכם של ישראל עם מצרים וערב פינוי ימית היתה יושבת בשלטון ממשלה בראשות מפלגת העבודה ואתם הייתם יושבים באופוזיציה, אתה באמת מתאר לעצמך שהדברים היו מתנהלים באותו סדר ובאותו שקט כפי שהתנהל העניין כאשר המעשה הזה נעשה? והיו במפלגת העבודה כאלה שחשבו שאתם שגיתם, שאפשר היה להגיע להסדר שלום בלי שהיה צורך לוותר על כל היישובים היהודיים בסיני. תענה לי בכנות וביושר, ואני מאמין לך: אילו היה המצב הפוך, אילו אנחנו היינו אז בממשלה ואתם הייתם באופוזיציה, האם העניין היה מתנהל כפי שנהגנו אנחנו? אני יודע מהי התשובה. ומה מדאיג היום – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה כפי שאתם נהגתם?

שר המשטרה מ' שחל:

אנחנו תמכנו, הרוב המכריע. היה חלק קטן שהתנגד. למעשה, בלעדינו לא היו הסכמי קמפ-דייוויד מתאשרים. אתה יודע את זה. אני שואל אותך: אילו היה המצב הפוך, מה אתם הייתם עושים?

מיכאל איתן (הליכוד):

הדוגמה לא טובה. אני אביא לך דוגמה. אם תחליטו על החזרת ההתנחלויות, נראה – – –

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מדבר כאילו מצע מפלגת העבודה היה התנ"ך שאתם נשבעתם על-פיו, ומצטטים ממנו כל יום, וכאילו זה איזה הסכם ביני לבינך, שאם אנחנו מפירים אותו, שומו שמים. הלכנו לבחירות על-פי מצעים שונים, על-פי תפיסות עולם שונות. קיבלנו רוב של פי שניים מכם, 750,000 קולות, אתם קיבלתם כ-250,000 קולות בלבד.

מיכאל איתן (הליכוד):

מי זה "אתם"?

שר המשטרה מ' שחל:

הליכוד. אז על מה אתה מלין? איזו טענה יש לך?

אני רוצה להגיד לך משהו שאני זוכר אותו – – –

דן תיכון (הליכוד):

על איזה מספרים אתה מדבר?

שר המשטרה מ' שחל:

אני זוכר אותו מהעובדות. בשנת 1977, כאשר מר מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, הרכיב את הממשלה, בקווי היסוד של הממשלה שהוא הציג אז היה דבר שהדהים אותי. הוא קבע שם, לא פחות ולא יותר, שממשלה בראשותו תהיה בעד ועידת-ז'נבה במתכונת שכונסה לפני כן. זה היה נושא שאצלכם, במערכת הבחירות אז, היה מוקצה. זאת היתה שאלה שלא היה אפשר בכלל להעלות אותה על הדעת.

היו"ר י' עזרן:

אדוני השר – – –

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני, דיברו ארבעה מציעים, כפול שבע דקות – – –

היו"ר י' עזרן:

עם כל הכבוד, לפי התקנון מגיע לשר 15 או 20 דקות. אני מבקש סליחתך.

שר המשטרה מ' שחל:

מה שמדאיג אותי, ועליו אני מתווכח, הוא הניסיון, שבעיני הוא תופעה מסוכנת בכל משטר דמוקרטי, הניסיון בסממאות שונות, על-ידי חלק מהאופוזיציה, לא כולה, ליצור דה-לגיטימציה של ממשלה חוקית, שאושרה על-ידי רוב בכנסת.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי שאלה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך, יש לנו עוד סדר-יום עמוס. וכבר הרשיתי לך כמה פעמים.

שר המשטרה מ' שחל:

ואני רוצה לסיים את דברי בציטוט מדברים שנאמרו, במיוחד אליך, וחשוב שהם ייזכרו. אני מצטט מדבריו של מר מנחם בגין ב-2 במרס 1982, ערב פינוי ימית, בעקבות הסכם השלום בין ישראל לבין מצרים, כאשר הוטחו בפניו על-ידי התחיה דברים דומים לאלה שאתם מטיחים. אני מצטט: "הגיע היום ובפתק הבוחר התנועה הזאת קיבלה את האמון להרכיב את הממשלה יחד עם שותפים. עשינו זאת ואנחנו מייצגים את העם, ואנחנו מנהלים את ענייני המדינה. ואיש במקומנו לא ינהל אותה. זוהי הפילוסופיה של חירות האדם בישראל, שאנחנו נושאים אותה ונישא אותה עם כל הצער ועם כל הכאב. אבל עכשיו אני קורא לכל העם בישראל להתאחד ולהתלכד סביב ממשלתו הנבחרת. היא הולכת בדרך שנשללה, דרך השלום, להשגת שלום, למניעת מלחמה, למניעת שפך דם, ובכל התנאים, למניעת שפך דם יהודי. ולא תהיה יד איש באחיו. לא תהיה".

נדמה לי שכל מלה נוספת מיותרת. וכל מלה שנאמרת על-ידכם, שיש ממשלה, ויחזק רבין איננו רשאי לנהל משא-ומתן, עם רוב שיש לו בכנסת – היא אמירה מסוכנת. אתה יכול לתקוף אותו, אתה יכול להתנגד, אתה יכול להפגין נגדו. אבל אם יש ממשלה, היא תנהל משא-ומתן, היא תביא אותו לכנסת. אם יהיה צורך – אמרה הממשלה הזאת, יותר מהממשלה שאתם כיהנתם בה ואשר הורכבה על-ידכם, שהיא תהיה מוכנה להביא הסכם כזה להכרעת העם, או במשאל או בבחירות. איזו טענה יש לך?

לכן, אדוני היושב-ראש, הייתי רוצה להציע לחברי הכנסת שיסתפקו בתשובתי. אני חושב שהנושא הזה מיצה את עצמו. ואני חוזר: אני חושב שזה רע, זה דבר לא חכם, שיתחילו לדבר על מחתרת שאיננה, כפי שאני חושב שרע ולא חכם להעמיד את העניין הזה בלי לגנות את אלה שמטיפים לפעולה בניגוד לחוק. אני רוצה לפנות אל חברי הכנסת שהציעו את ההצעות, לארבעתם, להסתפק בתשובתי, ולראות בזה, אני מקווה, איזו תפנית, שלא יהיה צורך להמשיך הלאה בדיון בנושא הזה. אם לא יקבלו את ההצעה, אני אציע הצעה אחרת.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אדוני השר, הבטחתי שאלה לחבר הכנסת פלד. אם אתה מסכים להשיב, תשיב. אם לא, זכותך גם לשמוע ולא להשיב. בבקשה, חבר הכנסת פלד, אבל לא נאום, אלא שאלה.

משה פלד (צומת):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד שר המשטרה, גם אני שמח ואפילו נרגש מדברך קבל עם ועדה, שאין מחתרת בישראל. אמר את זה גם יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון. אבל כפי שתבעת מחברי הכנסת ופנית אל חברי הכנסת ממחנה הימין להסתייג נחרצות מאנשי "כך" בכל הפגנה ובכל אירוע שבו מורם הדגל הצהוב, כך אנחנו רשאים, כאנשי אופוזיציה, שמוצאים את עצמנו מדי שבוע ברחוב או בגן בהפגנות, לבקש הסתייגות של ראש הממשלה מדברים ומפרסומים של אנשים שכפופים לו, בדיוק כמו שאתה מצאת לנחוץ בסוף השבוע להסתייג מאותם פרסומים. הרי לא סתם מצאת לנחוץ להסתייג מהם.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פלד, מה שאלתך? אנא ממך.

משה פלד (צומת):

לכן אמרתי את מה שאמרתי. לא אמרתי על השב"כ, אלא אמרתי על ראש הממשלה.

שר המשטרה מ' שחל:

אינני חושב שאני צריך להשיב על זה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת פלד הביע עמדה.

שר המשטרה מ' שחל:

הבעת עמדה, חבר הכנסת פלד, ולא יותר מזה. האם אפשר לשאול את חברי הכנסת מה הם מציעים?

היו"ר י' עזרן:

כן, בהחלט. אני שואל את המציעים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש לשאול שאלה.

היו"ר י' עזרן:

אני מצטער, חבר הכנסת איתן. דיברת, באמצע הערת. כך אי-אפשר. בכל דיון, המציע מדבר מעל הדוכן, השר משיב, ואחר כך יש עוד שאלות. אי-אפשר לנהל כאן סימפוזיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני אתן לך הבחנה ברורה: עד השעה 18:30 תהיה קפדן; משעה 18:30, כאשר דנים לגופו של עניין, זה לא נורא – – –

היו"ר י' עזרן:

אדוני, תשאל. מה אדוני רוצה לשאול? תשאל כבר, אבל שאלה, שאלה שאלתית, כמו שאומרים, לא נאומית.

מיכאל איתן (הליכוד):

השאלה שלי היא עקרונית, אדוני השר, נעזוב רגע את הנושא הזה. האם לממשלה שנבחרה על בסיס מצע מסוים והתחייבות מסוימת לבוחר יש באופן עקרוני מנדט לכל דבר ועניין והיא יכולה לעשות כל דבר?

קריאות:

— — —

היו"ר י' עזרן:

אתה רואה, אדוני? אתה פותח כאן ויכוח. אי-אפשר ככה.

נואף מסאלחה (העבודה):

— — —

עמנואל זיסמן (העבודה):

לבגין היה מנדט לפנות את סיני?

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אני מצטער. אתה מתווכח או שואל, חבר הכנסת מיכאל איתן?

רחבעם זאבי (מולדת):

בגין שגה ואתם שוגים. אל תיתלו באילן — — —

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

בנימין טמקין (מרצ):

— — —

היו"ר י' עזרן:

נו, אתה רואה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מוותר.

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, אנא ממך.

רחבעם זאבי (מולדת):

למה נאחזים בבגין? הוא שגה, הוא טעה.

בנימין טמקין (מרצ):

גם נאם מן המקום וגם — — —

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, אני חושב שזה אילן גדול להיתלות בו. זכותך לומר הפוך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אילן גדול, שעשה טעות עוד יותר גדולה מקודמו.

היו"ר י' עזרן:

טוב, זכותך לחשוב כך, אבל אחרים לא חושבים כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

גדליה גל (העבודה):

רוצים הצבעה.

היו"ר י' עזרן:

סיימנו. אדוני השר, האם הוא סיים, האם הוא מסכים לרדת?

שר המשטרה מ' שחל:

אני גמרת.

היו"ר י' עזרן:

הוא אמר שהוא סיים, שהוא מוותר על התשובה.

שר המשטרה מ' שחל:

אבל השאלה שצריך לשאול, אדוני היושב-ראש, היא האם הם מסתפקים בתשובה, ואז אין לי צורך –

--

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת זאבי, אתה מפריע לי, אני לא יכול להצביע.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא מרגיז אותי.

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים להצבעה. אני מתפלא: למה רגשו הרוחות כאן? אין טלוויזיה, לא משדרים. אנא, תירגעו.

רענן כהן (העבודה):

תמיד עושים אותו דבר.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אנחנו באים — — —

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת שאול יהלום, אתה מסתפק בתשובת השר?

שאול יהלום (מפד"ל):

כן.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לך מאוד. חבר הכנסת בנימין טמקין, אתה מסתפק?

בנימין טמקין (מרצ):

מסתפק.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת גונן שגב לא נמצא פה. גם כן מסתפק, כך אומרים לי, הוא הודיע. חבר הכנסת מיכאל איתן?

מיכאל איתן (הליכוד):

מסתפק.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת אורי אור?

אורי אור (העבודה):

מסתפק.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, אנחנו עוברים לנושא הבא, תודה רבה.

הצעות לסדר-היום

הפרדה בין נשים לגברים בתחבורה ציבורית

היו"ר י' עזרן:

הצעות לסדר-היום מס' 1801, 1819, 1836 ו-1847 בנושא: הפרדה בין נשים לגברים בתחבורה ציבורית. חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הבית, הנושא העומד על סדר-יומנו הוא אחד מבסיסי המשולש של החברה שלנו. מדינה מתוקנת חייבת להיות בבסיס האחד שלה מדינת שלום, בבסיס השני – מדינה נאורה מבחינה חברתית וכלכלית, ובבסיס השלישי – מדינה של דמוקרטיה וריבונות היחיד. ברקמה החברתית הפלורליסטית שלנו צריך לשמור ולקדם סובלנות והבנה, כבוד הדדי ואיזונים, והעובדה שקבוצה מסוימת באוכלוסייה, במקרה דנן החרדים, מנסה להסיג גבולות באופן חוזר ונשנה פוגעת ברקמה החברתית של החיים המשותפים.

הסוגיות שנדרשנו להן וביקשנו בעטיין דיון דחוף בכנסת היו הניסיונות להכתיב אוטובוסים נפרדים לגברים ולנשים ופגיעה באוטובוסים הנעים, על הפרסומות שבהם. לא נאפשר שהאוטובוסים יהיו כלי תחבורה שיביאו אותנו אל ימים, שאסור לנו להיות בהם עוד. לא צריך להסיע לא גברים ולא נשים אל ימי הביניים. נהפוך הוא, צריך להתאים את החברה ולהתאים את ההווה לעידן המודרני. כבוד הדדי, זכות של כל מיעוט לשמור על אורח חייו, על התרבות שלו – בהחלט כן, אבל לא לפגוע בדברים בסיסיים.

הפרדה של גברים ונשים באוטובוסים היא פגיעה באורח החיים הממשי של כולנו. לשמור על צנעת הפרט, ישמור בביתו כל אחד, אך דווקא בעניין האוטובוסים צריך רגישות יתירה. אנחנו מכירים בתקופתנו את ההפרדה באוטובוסים בין שחורים ללבנים, לא במדינת ישראל, במדינות אחרות – ואילו קונטציות, ואילו מאבקים ואילו דגלים הורמו נגד זה. אז היום לעשות הפרדה כזאת?

שלמה בניזרי (ש"ס):

איזו השוואה?

ענת מאור (מרצ):

ואנחנו גם יודעים את הרגישות שקיימת בנושא אוטובוסים השבת. ציבורים שלמים של נשים, של גברים, של חיילים, של עולים חדשים, של מעוטי יכולת נפגעים מכך, כי מי שבמעמד אחר יש לו רכב צמוד ולא נגזר עליו שלא לנוע בשבתות.

כלי תעבורתי שצריך ליצור – מוביליות, קרבה, ניידות, דווקא בו פוגעים? התחילו לפני שנתיים-שלוש שנים עם הגזירה שפגעה בתחבורה בשבת, ועכשיו הפרדה בין נשים לגברים?

אני פונה אל הרב בניזרי ודווקא לאנשים הדתיים שיושבים אתנו: אני חונכתי בבית שמכבד את ערכי היהדות, ואני מכבדת אנשים שמאמינים בדת. דווקא בגלל זה צריך להיזהר כמו מאש ממעשים שמסיגים אותנו ליתר הפרדה. חשוב שהדת, כמו כל ערך אחר, תהווה בסיס לחינוך, להשפעה, למוסר, ולכן צריך להימנע מכל דבר מקומם, מכל הפרדה בין נשים לגברים.

וכך בעניין הפרסומות: בדרכי שכנוע, בדרכי הסברה, בנועם – כן. לא בדרכים של הורדת שלטים מאוטובוסים, ולא בדרכים שפוגעות בדמוקרטיה ובחופש הביטוי.

יתר על כן, אני רוצה לנצל את הבמה הזאת ולפנות אל החברים הדתיים ואל החרדים: יש כמה שינויים שמוכרחים לקדם ביחד ובמשותף, מתוך הידברות ומתוך סובלנות. היהדות חייבת להיות פלורליסטית לא רק בגולה, גם במדינה שלנו, עם יותר זרמים ויותר פירושים ויותר גוונים. אני יודעת שהפרדת הדת מהמדינה היא דבר שאינו אפשרי במדינה שלנו, ואני גם לא רוצה להיאבק עליו; אבל הפרדת הדת מהפוליטיקה, ולא רק בגלל ההקשרים האקטואליים, אלא בגלל פילוסופיה בסיסית. לזה צריך להירתם במשותף. את זה צריך לבנות מתוך סובלנות והידברות.

הרבנים הראשיים הזמינו את עצמם לנשיאות הכנסת. היה מפגש מכובד, ובאותה פגישה אמרנו להם, שתי סגניות יושב-ראש הכנסת: בשביל שנוכל לאפשר את ההידברות, לא רק שלא ליצור הפרדה בין גברים לנשים באוטובוסים, ההיפך – בעזרתכם, ודרככם, לפתור בעיות של 52% מהאוכלוסייה. והיהדות מכבדת את האשה. נדרש קידום אפשרויות נישואים מקבילות, לא במקום אלה הדתיות – ועד אז יתר תשומת לב ויתר גישה ליברלית וסובלנית בבתי-הדין הרבניים ועזרה בפתרון בעיית העגונות.

אני יודעת שהמנכ"ל של משרד הדתות ואחרים עוזרים ומנסים לתת יד, אבל זה לא מספיק.

לסיום, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת היושבים באולם, האירועים שעלולים לגרום ליתר הפרדה, אם על-ידי הפרדה או ניסיון להפריד בין גברים לבין נשים באוטובוסים, ואם על-ידי התערבות בחופש הביטוי של חלק מן האוכלוסיות שלא בדרכי השפעה, אירועים אלה לא צריכים להיות בחברתנו. נהפוך הוא, נשתמש באוטובוסים, נשתמש בחברה שלנו להוביל אנשים, מסרים ורעיונות קדימה, תוך שיתוף פעולה. אל תובילו אותנו, הנשים, 52% מן האוכלוסייה, לא לימי הביניים ולא לימים אחרים. תעזרו לנו בתביעה לפתור בעיות של נשים עגונות, להקל על נשים בתהליכי נישואין וגירושין, ולקדם את הנשים בעבודה ובחברה. ונעשה זאת ביחד. לא עזרת נשים נפרדת, האשה לא רק כעזר כנגדו – אלא אשה שותפה ביחד עם הגברים. כך ניצור חברה גם פלורליסטית וגם סובלנית, שתקדם את כל חלקי האוכלוסייה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת ענת מאור, גם על תרומתה הנכבדה במסגרת הזמן שהוקצב לה.

בבקשה, הבא בתור – חבר הכנסת שלמה בניזרי, הצעתו לסדר-היום מס' 1819.

שלמה בניזרי (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בהלכה היהודית יש שני סוגי מומרים, סוג ראשון – מומר אוכל נבלות להכעיס, והסוג השני – מומר אוכל נבלות לתאוה. הראשון, האוכל נבלות להכעיס, הוא חמור יותר מהשני, כי בעוד זה האוכל נבלות להנאה יש לו הסבר רציונלי, מבחינתו כמובן, למה הוא אוכל נבלות, האוכל נבלות להכעיס אין לו כל הנאה אישית או גופנית אלא מטרה אחת היא לו – להכעיס, לעשות רע למישהו, לעשות דווקא כדי לעורר מחלוקת, כדי ללבות יצרים ושנאה.

במסגרת ההגדרה הזאת, של מומר אוכל נבלות להכעיס, אני יכול להגדיר את המקרה שאירע באוטובוס המריבה בקו 98 ברמות. אנשים יראי ה', בתכלית, שרצו בסך הכול, מה רצו? להתקדש בשמירת עיניהם מראות אסורים. כשאני אומר מראות אסורים, צריך להבין, זה לא דווקא תמונות תועבה או נשים חשופות, אלא אפילו לראות אשה שבעקבות אותו מראה תתעורר בו תאוה מסוימת ליהנות מיופיה או דברים אחרים שאפרט להלן, גם זה בגדר של מראות אסורים שעליהם ציוותה התורה: לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. זו תורתנו וזה פירושה. ברוך השם, אנחנו גאים בתורתנו.

רבותי, והנה מנגד קמו להם אנשים חטאים ובאו להפגין בשם הדמוקרטיה היפה, נגד מה? נגד הכפייה הדתית במדינת ישראל. ריבוננו של עולם, אמרתי לעצמי, היכן כן הכפייה? היכן האדם החילוני ניזוק בין בצורה ישירה ובין בצורה עקיפה? האם בכך ש"אגד" הקצתה אוטובוס מיוחד לגברים יש נזק לחילונים?

שר התחבורה י' קיסר:

היא לא הקצתה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

עוד מעט נשמע את התשובה של כבוד השר.

האם "אגד" חשודה על צדקות יתר, להעמיד אוטובוס עבור הגברים החרדים ועל-ידי כך "אגד" תפסיד? תאמינו לי, "אגד" לא חשודה על כך, אלא פשוט הדבר – אני מבין שב"אגד" ביררו וראו שדווקא תהיה רווחיות בקו הזה, והעמידו אוטובוס לרשות החרדים.

שאלה נוספת שיש לי. האם בעקבות העמדת קו 98 בוטלו קווים אחרים, דבר שגרם לאי-נוחות לנוסעים? אני לא מבין. מכל הבחינות אין פה נזק לא חברתי, לא כספי, שום דבר.

מה רוצים ארנן יקותיאל וחרבר מרעיו? מדוע באו ונכנסו לאוטובוס שנוסעים בו רק אברכים שחפצים לשמור את עיניהם, רוצים להתקדש על-פי דרכם ואמונתם? למה צריכים לבוא לשם ארנן יקותיאל, ענת הופמן ועוד חברים אחרים ממרצ, בהפגנות ובכוונה, וסתם לעלות בתחנה הראשונה על האוטובוס הזה, כדי להכעיס? מה להם ולקו הזה? אין להם שום קשר אליו. הם באו ממש לשם שמים – להכעיס.

רציתי לראות מה מטרתו של ארנן יקותיאל, ואחרי מעשה הלהכעיס הזה קראתי בעיתונות מה הוא אומר. הוא אומר שכאבו הוא בשל הרשויות הממלכתיות שנכנעו ללחץ ההנהגה החרדית. איזה נימוק, רבותי? בושה וכלימה לשמוע במדינת ישראל דברים כאלה, מדינה ששאפנו אליה אלפי שנים כדי לקיים בה את התורה ואת המצוות, לבוא ולהתקדש. פה, במדינה שלנו, להיכנע, למי? להנהגה החרדית. באמת, איזו תרומה גדולה תרמתם, מה עשיתם בשבילנו בזה שאפשרתם לנו אוטובוס נפרד.

רבותי, הכאב שלו, של ארנן יקותיאל, הוא פשוט לא יכול לראות את ההמשכיות של המסורת הקדושה, של העם היהודי ששימר את עצמו בדרך של קדושה וטהרה ובא לארץ-ישראל כדי להמשיך אותה דרך מקורית ששימרה אותנו אלפי שנים. זה מה שמפריע לו. הוא וחבריו, רבותי, רוצים בחיסולה של היהדות החרדית, רוצים להמשיך בשיטת רבותיהם, שאמרו לפני 50 שנה – אני לא רוצה לצטט פה שמות, כדי לא להקפיץ מישהו – שבועד 30 שנה לא יישאר יהודי דתי. מובן שמתוך להיטות לקיים את דבריהם הם אינם בוחלים בשום אמצעי לחימה נגד התורה ונגד היהדות.

רבותי חברי הכנסת, קראתי בעיתונות את דבריה של נציגת מרצ, ענת הופמן, בעיריית ירושלים. היא השוותה את הפרשה למאבק נגד הנסיעות הנפרדות לשחורים וללבנים, שהיו בדרום ארצות-הברית. חשבת, זו חברת מועצה, אבל כשאני עומד פה בכנסת ושומע, לצערי הרב, שגם חברת הכנסת ענת מאור באה ואומרת את הדברים הללו – – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

גם אני אגיד אותם.

שלמה בניזרי (ש"ס):

וגם את תגיד, נחמד מאוד. נחמד, רבותי, שומו שמים על זאת. על זה באמת קשה להבליג. לבוא ולהשוות? האם ניתן להשוות פרשה זו, חברת הכנסת בלומנטל, לארצות-הברית? הרי שם זה היה מתוך כפייה, בגלל רדיפת הגזע השחור, ואילו כאן אנשים מרצונים מבקשים, בדרך הדמוקרטית ביותר, מבקשים מחברת "אגד" לשריין להם קו, עבור מה? עבור הנסיעה. מוכנים לשלם בעד זה טבין ותקילין.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

זה כאילו מרצונם. זה לא מרצונם. אתם עושים כאן אפליה. זה כאילו. זה לא מרצונם.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אני מסביר פה, האם אני פוגע במישהו? את משווה את זה לאפרטהייד שנעשה במדינות אמריקה, בדרום-אפריקה? מה זה שייך בכלל?

נעמי בלומנטל (הליכוד):

היו"ר ע' מאור:

חברת הכנסת בלומנטל, אני מבקשת, תיכף יגיע תורך.

שלמה בניזרי (ש"ס):

מה זה שייך בכלל? מה זה שייך? תסלחי לי, עוד מעט תעמדי כאן ותגידי את דעתך. אני לא מבין. מזעזע לעמוד פה, להשוות ולומר שיש פה אפרטהייד מסוים.

הרי האנשים האלה, כל המטרה שלהם היא להתקדש ולשמור על עצמם שלא יראו מראות אסורים. האם באנו וביקשנו להפריד משהו מתוך שנאת חילונים, חלילה וחס? לא, לא אמרו דבר כזה. לא אמרו ולא ביקשו דבר כזה. רוצים להתקדש לשמור את עיניהם, אם לא במדינת ישראל, במדינת יהודים, איפה נבקש כזה דבר? לאן נלך? נעלה לכוכב אחר כדי לבקש בקשות מעין אלו?

אני רוצה לשאול אותם מתסיסים, שאני קורא להם מתפרעים חילונים: כשחרדים עושים איזו הפגנה כדי לשמור על קדושת המת, קוראים להם מתפרעים חרדים. אני רוצה לקרוא לחילונים האלה מתפרעים חילונים, ושלא ייפגעו מכך. אני רוצה לשאול אותם שאלה מסוימת: יש שירותים ציבוריים, ושם יש הפרדה בין גברים לנשים, האם אתם הולכים ומבטלים אותה הפרדה? בחוף הים יש הפרדה בין גברים לנשים, יש מלתחה של גברים ויש מלתחה של נשים. האם זו לא גזענות, ברגע שאתם מפרידים? הרי לשיטתכם אסור להפריד אוטובוסים. זו גזענות. למה יש שירותים נפרדים? למה יש בחוף הים מלתחות נפרדות? אגיד לכם למה, מפני שברוך השם עדיין, עם כל ההידרדרות המוסרית שקיימת היום במדינת ישראל, עם פריצת כל מחסומי הצניעות, עדיין יש גבולות מסוימים שקיימים ושלא נפלו.

אותו דבר בציבור החרדי, יש לו מחסומי צניעות גבוהים, אצלו הנסיעה בתוך אוטובוס, לראות נשים או נשים חשופות או לעמוד ולהתחכך בהן, זה מפריע לו. הוא לא רוצה בזה. זה מפריע לו מצד ההלכה.

הוא מבקש לעשות סייגים בתוך מדינת ישראל. למה כל הזעקה הזאת? למה לבוא לפה ולהרים צעקה ולנסות אך ורק ללבות יצרים?

אני רוצה לפנות לסיעת מרצ ולומר, אתם מובילים היום את מה שנקרא תהליך השלום. אני לא מבין, תמורת שלום עם ערבים מוכנים לוותר על שטחים, שטחים שעליהם נפלו ונפצעו טובי בנינו. זה מותר לעשות. שלום – בבקשה, נוותר ונעשה הכול, נבוא לקראתם, נלך לתונית, ניפגש עם ערפאת. כל זה מותר. אבל כשפה מדובר על עשיית שלום בין אחים, שלום בין יהודים – זה לא, על זה צריך לבוא ולעשות מלחמה.

אני פונה אליכם בקריאה נרגשת, אל תלבו את היצרים. מספיק יש לנו מלחמות, לא צריך להוסיף. לא צריך ללבות את אש המחלוקת. יהיה להם קו נפרד, אז מה? שיהיה להם קו נפרד. לא ביקשנו לעשות קווים נפרדים בכל ירושלים או בכל הארץ. ביקשנו קו מסוים ברמות, למה צריך לעשות מזה עניין? ממש בושא שאנחנו באים לדון בזה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת נעמי בלומנטל, ואחריה – לחבר הכנסת שמואל הלפרט.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, "עיקרון", מגדיר אבן-שושן – הוא מאוד פופולרי בזמן האחרון בכנסת, בכל אופן הוא מגדיר עיקרון כיסוד ושורש, מקור וראשית שעליה מתבסס דבר מה. עיקרון הוא הנחה שאדם מחזיק בה ללא שינוי. עיקרון הוא כלל מוסרי או חברתי, דעה מוצקה. זה הכול מצד אחד. עיקרון – עקרונות.

תנועת מרצ חרתה על דגלה שלל עקרונות, שהמרחק בינם לבין המציאות השלטונית העכשווית שהם שותפים לה הוא כמרחק שבין התאווה לשלטון לבין הבוחר החילוני.

אבל כל ה"וויתורים" של מרצ על העקרונות, הוויתורים על שולה, התמיכה בגירוש ההמוני שלא היה כדוגמתו אפילו בתקופת הליכוד, הוויתורים על תנאי הסגר – כל אלה הם כאין וכאפס לעומת האוטובוס. השיא, שיא הוויתורים זה האוטובוס שלנו, קו 98.

פעם, בימים ההם, בימים הרחוקים-רחוקים, ימי טרום-שלטון, לחמו אנשי מרצ להפעלת אוטובוסים בשבת. כולנו זוכרים את מלחמות החורמה ההן כנגד הכפייה הדתית, אילו הפגנות, החירוף בהקרבה, זאת היתה סממת הבחירות. היום מרצ בשלטון, ומכמני השלטון, כידוע, ושנת הצהריים בשבת משכיחים את הציבור שעדיין מחכה להם בתחנות בימים שאינם ימי חול.

והיום, היום כשהם בשלטון, לא רק שאין אוטובוסים בשבת. היום "אגד", החברה שכולנו מסבסדים בכספי המסים שלנו, היום "אגד" מפעילה קו אוטובוסים נפרד לגברים, לגברים בלבד, קו 98 הנזכר

לעיל, אבל הוא כנראה לא יישאר הקו היחיד במסלול האפליה. זאת נקודת שפל שלא היו כמותה בתולדות המדינה שלנו.

ותחת שלטונם ומנהיגותם של מי מתקיימת האפליה הבוטה הזאת? תחת עינם הצופייה של הלוחמים בכפייה הדתית, הדגולים, האמיצים, נציגי התרבות החילונית בכנסת. ללוחמים האלה, מרצ בכנסת ובממשלה, יש שיטה – הם יורים ובוכים. מצד אחד הם יושבים בממשלה, חולשים על תקציבים, קובעים מדיניות, ומצד שני הם עורכים הפגנות נגד. כמה יפה מצדם. סכיזופרניה של ממש. הם מנסים להיות בסדר עם כולם, רק לא עם עצמם.

האם אלה המסכימים בשתיקה לקווים נפרדים לגברים הם אותם אנשים שחיברו עמודים שלמים, נאמו ונואמים נאום אחר נאום וממלאים את המצעים שלהם בדברי מתק ואידיאולוגיה על מעמד האשה? תארו לעצמכם אשה עומדת בתחנה עם הסלים והכסף בידה, אוטובוס "אגד" מגיע, הנהג לוחץ על מתג הפתיחה, ומי על הסף? – בושה וכלימה, אשה. החוצה גברת, החוצה אשה, לכי ברגל, הדרך ארוכה, מקומך לא יכירך בקהל הנוסעים כאן עמנו על הגלגלים.

אני מתארת לעצמי איזו מהומה היתה קמה אילו הפעילה "אגד" קו לאשכנזים בלבד. אפילו קו שפועל פעם אחת ביום, אפילו קו שפועל פעם אחת בחודש. היום זה קו אחד, אוטובוס אחד, מחר יהיו חמישה אוטובוסים, ולפני שאסיים את דברי יהיה לפנינו כבר לוח זמנים צפוף ומסודר שבו לנשים לא יהיה מקום.

ולמה רק קווים נפרדים לנשים ולגברים? למה לא קווים נפרדים ליהודים ולערבים, לעולים ולוותיקים, לשחומים ולבהירים? זאת המגמה שלנו, של ישראל 1993?

ועכשיו אליכם, החרדים, אני שואלת אתכם: למה כל המגמה שלכם היא כל הזמן הקצנה? האם העובדה שאתם לוקחים היום חלק במערכת הפוליטית היא העומדת היום בעוכריכם? האם מערכת הבחירות למועצת עיריית ירושלים היא התכתיב הרוחני? למה לא תשבו, אתם הגדולים בתורה, ותפרשו מקרא ותלמוד כבימים ימימה? תחזקו הלכות, תקבעו פסקי הלכה ברוח הזמן? הרי התורה, כפי שאתם מדיישים, הכול נמצא בה, ראשית ואחרית הדברים. אם כך, גם הפתרונות מצויים בה, וגם המציאות שלנו היום, המציאות שאנחנו חיים אותה כאן ועכשיו, יום יום, גם המציאות הזאת צריכה להשתקף בה. האם כך נפעל כולנו יחד לקירוב לבבות? זהו "ואהבת לרעך כמוך"? אנחנו הנשים מחוץ לכלל? אותנו התורה לא מצווה לאהוב?

חברות וחברי הכנסת, האם אנחנו במדרון של אי-סובלנות ואפליה? אני פונה אליך, שר התחבורה, כשר הממונה, אני פונה ל"אגד" ולמסכמי ההסכמים המפוקפקים שלה, להפסיק לאלתר את פעילות הקו הזה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת שמואל הלפרט, בבקשה.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בתורה כתוב: "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". אומר בעל ה"חפץ חיים", זכר צדיק לברכה, על פסוק זה: לב מי לא יתפלץ לשמוע דברים נוראים אלה, שדברים אנטי-מוסריים גורמים לסילוק השכינה מעם ישראל.

כבוד קדושת מר"ן האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, נשיא מועצת גדולי התורה, העלה לפני כשנה את הרעיון של הנהגת תחבורה ציבורית נפרדת. הדבר התקבל בהתלהבות בקרב הציבור החרדי ובהבנה מלאה בקרב חלקים גדולים בציבור כולו. לכן מוזר מאוד מה שקרה לאחרונה בירושלים, כאשר אנשי מרצ יצאו נגד קו נפרד המסיע אברכים ותלמידי ישיבות לבתי-המדרשות שלהם, ללימוד התורה, בבוקר ובערב.

אינני יכול, בשום פנים ואופן, להבין מה מקור ההתנגדות ומדוע צרות העין; למי זה מפריע ולמה?

חבל שחברת הכנסת בלומנטל יצאה עכשיו מהאולם. היא הציגה בצורה כל כך דרמטית את האשה המסכנה שעומדת בתחנה. אני שמח שחזרת, חברת הכנסת בלומנטל. הצגת בצורה כל כך דרמטית את האשה המסכנה שעומדת בתחנה עם הסלים הכבדים, ואולי גם יורד מבול של גשם ולא נותנים לה לעלות. אולי את לא יודעת אפילו על מה מדובר. מדובר על אוטובוסים ארוכים, כפולים, מחולקים עם אקורדיון, ורוצים לחלק כך שבחצי אוטובוס ישבו גברים ובחצי השני נשים, והאשה המסכנה הזאת תוכל לעלות לאוטובוס ונפתור את הבעיה שלה.

אני יודע שקווים דומים פועלים בארצות-הברית זה עשרות בשנים, וכך גם במדינות אחרות. מעולם לא העלה איש בדעתו להתנגד לכך. קשה לי להבין מה היא קהיות החושים של המתנגדים, עד שאינם מסוגלים להבין שיש ציבור של מאות אלפי אזרחים שלא מוכנים שיכריחו אותם לראות את כל הלבוש השחצני והחשוף, שלצערנו הולכים בו בימות הקיץ.

נדמה לי שגם המתירנים הגדולים ביותר לא יכולים עוד להתעלם מהמצב, כאשר יש שהולכים ברשות הרבים, ברחובות ובאוטובוסים, בלבוש כמעט כמו בשפת הים.

מדוע קשה להבין, שיש ציבור גדול שהדבר הזה הוא עבורו בבחינת איסור תורה נורא ואיום? זה גורם להם, שאינם יכולים להשתמש בתחבורה ציבורית, לפעמים אפילו לנסיעות חיוניות.

אני רוצה לשאול את אנשי מרצ המתנגדים לתחבורה נפרדת: אם קבוצת אנשים שוכרת אוטובוס לטיול, האם יעלה מישהו על דעתו להתנגד לטיול? תחבורה ציבורית לילדי תלמודי תורה, לבתי-ספר, פועלת זה שנים. האם מישהו מערער עליה?

הציבור החרדי לא ביקש מ"אגד" או מהממשלה שום סובסידיה עבור הקו הזה. מדובר בקו ש"אגד", כחברה מסחרית, הרואה בציבור החרדי פוטנציאל גדול של לקוחות, הסכימה מבחינה מסחרית להעמידו לרשות הציבור כשירות מיוחד. עוד יותר מזה, מדובר בקו המשרת את אברכי הכוללים

ותלמידי הישיבות. אבל אם אדם חילוני ירצה דווקא להכעיס לעלות לנסיעה בקו הזה, אולי כדי להתבשם קצת משיחות של תלמידי חכמים, האם משהו ימנע זאת ממנו?

נדמה לי שהפעם עברו אנשי מרצ את הגבול. עלי להזהיר, כי אם יש הרוצים לגרום לכך שהציבור החרדי יפעיל תחבורה נפרדת וחברות הסעה פרטיות, בדלית ברירה הם יביאו אותנו לידי כך. עד אז, כשהציבור החרדי מבקש להשתמש בחברות התחבורה הציבורית הקיימות, קשה להבין מה קרה לאנשי מרצ. האם משהו מתערב בעניינים שלהם?

האם כאשר הלכו להפעיל תחבורה ציבורית בשבת, להכעיס ולהרגיז את הציבור הדתי במדינה, תוך חילולי שבת גדולים ותוך עבירה על חוק שעות עבודה ומנוחה, כאשר העסיקו עובדים בניגוד לחוק – זה היה בסדר? ורק כאשר הציבור החרדי מבקש לעשות הסכם עם חברה להסעות, בלי שום עבירה על החוק, בלי כל פגיעה במשהו, בלי שמבקשים כסף מאיש – זה כבר לא בסדר?

כאשר יש רבים המבקשים להימנע מלהיתקל בלבוש הקלוקל שברחובות ובאוטובוסים, ובפרסומי התועבה המתלווים אליהם, תוך עבירה חמורה על החוק האוסר פרסומי תועבה ברשות הרבים – רק זה לא בסדר?

אני חושב שאנשי מרצ, המניפים תמיד את דגל זכויות האדם, היו מיטיבים לעשות אילו תמכו בקו הנפרד, כדי להוכיח שגם הציבור החרדי יכול לעמוד על זכויותיו ולהימנע מהעבירה החמורה של "ולא יראה בך ערוות דבר". והעובדה שאינם עושים זאת מוכיחה את האיפה ואיפה שבמעשיהם, את הצביעות שבדרכם ואת השקר שכל האידיאולוגיה שלהם, כביכול, מבוססת עליו.

אני מבקש לקיים בנושא זה דיון במליאת הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שר התחבורה ישראל קיסר להשיב בשם הממשלה.

שר התחבורה י' קיסר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בתשובה על ההצעות לסדר-היום בנושא הפרדה בתחבורה הציבורית, של חברי הכנסת נעמי בלומנטל, שלמה בניזרי, ענת מאור ושמואל הלפרט, אני רוצה לציין, חברי, חברי הכנסת, שהוויכוח שהתנהל כאן בין חברי הכנסת כל מקורו באי-דיעת העובדות. יש כאלה שכבר מפליגים עד לפיתוח "אגד" גברי ו"אגד" נשי, אוטובוס חרדי ואוטובוס חילוני "מרצי". לא מיניה ולא מקצתיה.

אני ממונה על משרד התחבורה ואין בפני אלא העובדות, גם החוקיות, גם המשפטיות, שעל-פיהן אני פועל.

משרד התחבורה קובע באורח ברור, כי לא אישר ולא יאשר קווי תחבורה ציבוריים שבהם קיימת אפליה מכל סוג שהוא, על-פי תקנה 434(א) לתקנות התעבורה: "נהג וכרטיסן חייבים להסיע כל נוסע המוכן לשלם את שכר הנסיעה". זוהי התקנה, כפי שהיה אומר חברי חבר הכנסת נסים, זוהי התקנה ואין בלתה. זוהי התקנה, ואין בכוונתי לשנותה ולאפשר אפליה בין נוסע לנוסע.

אני נמנה עם אלה המאמינים ביהדות בדרכי נועם. אין השוואה בין התחבורה בשבת לבין מה שמדובר עליו כאן. קו זה, הקרוי קו 98, גם הוויכוח בעניינו מקורו בטעות. יש שמונה מסלולים של קו זה, לא אחד, ביניהם מסלולים שתפקידם להסיע תלמידים בשעות הבוקר. עשינו זאת עוד בימי השלטון הקודם, כדי לפזר את שעות התחלת הלימודים, בשעות הצפופות, ולהקל על התחבורה הציבורית. כך, למשל, התלמידים האלה, שבהם מדובר, נוסעים בשעה 09:00, שהיא לא השעה המקובלת בדרך כלל להסעת תלמידים. גם באוטובוסים אלו, שמסיעים בעיקר תלמידים לישיבה – כל נוסע אחר החפץ לנסוע בקו זה זכאי ויכול לעשות זאת, וחובה על הנהג להסיעו.

חיים קופמן (הליכוד):

נוסע או נוסעת?

שר התחבורה י' קיסר:

נוסע בעברית, על-פי אבן-שושן, שכולם מצטטים אותו, בכל מקום שכתוב זכר דינו כדין נקבה, ופניה נראים.

בעקבות הפרסומים שהיו בעיתונות והרעש הגדול, ביקשתי מהמפקח על התעבורה לצאת לשטח, לראות מה קורה שם. בתשובתו, ואני מצטט את הממצאים של המפקח על התעבורה: "אין בשטח אפליה כזאת ולא נאפשר אפליה".

נעמי בלומנטל (הליכוד):

תשלח מפקחת.

שר התחבורה י' קיסר:

אם את רוצה כל פעם שאני אגיד, דרך אגב, המפקחת בתל-אביב – – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

שתבוא לירושלים.

שר התחבורה י' קיסר:

אני לא יכול בכל מקום לשים מפקחת על-יד המפקח.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

קו 98 הוא קו טוב בשבילה.

שר התחבורה י' קיסר:

חברת "אגד" – זאת אני אומר לכם, חברי, אלה שדיברו כאילו על האפשרות – מחויבת על-פי תקנות התעבורה והרשיון שבידה להסיע כל נוסע ללא אפליה, אחרת היא מסתכנת בשלילת הרשיון. חד וחלק.

אני אומר זאת, ויש דרכים לאפשר, אם מישהו רוצה. ברוך השם, "אגד" לא היחידה בשטח. גם לציבור החרדי יש כלי רכב משלהם ומסיעים כאוות נפשם. אנחנו כחברה ואני כמופקד מטעם הממשלה והכנסת על התעבורה לא נעשה אפליה בין נוסע לנוסע.

אשר לפרסומים, כבר בשנת 1980 ניתן היתר כללי לפרסומים באוטובוסים, גם פרסום פנימי וגם פרסום חיצוני. אולם תוכן הפרסומים וההתקשרות הוא בין הקואופרטיבים לבין המפרסמים, ואין למשרד התחבורה כל סמכות להתערב בתוכן השלטים.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אבל יש חוק האוסר פרסומי תועבה.

שר התחבורה י' קיסר:

נכון. אבל אני אומר – – –

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מדוע הגברת בלומנטל, שכל כך חרדה לחוק, אף פעם לא העלתה את הנושא?

נעמי בלומנטל (הליכוד):

גם אני נגד פרסומי תועבה.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

את דואגת לקיום החוק?

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני בעד החוק.

שר התחבורה י' קיסר:

לא באתי לומר שאני תומך בפרסומי תועבה, אלא אני טוען שמשרד התחבורה איננו ממונה על הפיקוח על תוכן המתפרסם בשלטים, הן הפנימיים והן החיצוניים. המחוקק קבע שיש מי שממונה על החוק בעניין פרסומי תועבה, והוא לא שר התחבורה.

היו"ר י' עזרן:

צריך להגיש תלונה במשטרה.

שר התחבורה י' קיסר:

לעצם העניין, הודעתי חד-משמעית, ש"אגד" לא רשאית ואיננה מוסמכת לעשות אפליה מסוג כלשהו בין נוסע לנוסע.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, לבקש מחברי הכנסת לקבל את ההודעה, שהרי אין כאן לא עבירה על חוק ולא שום דבר. מה יהיה אם נקיים דיון? התקנה בעניין זה קיימת בתקנות התעבורה. אני מציע לחברי הכנסת שהגישו את ההצעות לסדר-היום להסתפק בהודעתי.

היו"ר י' עזרן:

אני פונה אל חברת הכנסת ענת מאור, האם את מסתפקת בהודעת השר?

ענת מאור (מרצ):

כן.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אני פונה למציע הבא, חבר הכנסת שלמה בניזרי. אתה מסתפק בהודעה?

שלמה בניזרי (ש"ס):

כן.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חברת הכנסת נעמי בלומנטל, בבקשה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני מציעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

היו"ר י' עזרן:

נצביע על ההצעה. חבר הכנסת הרב הלפרט, בבקשה.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מסתפק בתשובת השר.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, יש לנו כעת הצעה אחת – של חברת הכנסת נעמי בלומנטל. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה?

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

נגד – 5

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת הכנסת נ' בלומנטל לוועדה לא נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

אני קובע שהנושא יורד מסדר-יומנו.

הצעות לסדר-היום

נטילת איברים מנפטר בבית-החולים "סורוקה"

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא: נטילת איברים מנפטר בבית-החולים "סורוקה" – הצעות לסדר-היום מס' 1883, 1891, 1895, 1896, 1899, 1901 ו-1924, של כמה חברי הכנסת. ישיב שר הבריאות.

שר הבריאות לא נמצא כאן. אם כך, אני נועל את הישיבה.

חיים קופמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שר הבריאות יושב במזנון ומחכה כל הזמן.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה; במסגרת שבע דקות. אני מאוד מבקש להקפיד על הזמן.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא הזה הוא בעצם המשכו של הנושא הקודם. אני רוצה, קודם כול, לברך את שר התחבורה על תשובתו. בסוגיה של הקשר בין ריבונות היחיד על חייו לבין נוהל החיים המשותף שאנחנו רוצים לבנות במדינה – – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אפשר לשאול שאלה קטנה? אני פשוט רוצה להבין מה פירוש "ריבונות היחיד על חייו". על-פי החוק, מותר לאדם להתאבד?

ענת מאור (מרצ):

תודה על השאלה. ואני אשיב לך.

היו"ר י' עזרן:

תודה לאדוני השר שהוסיף לנו בריאות ונכנס לאולם.

ענת מאור (מרצ):

אני רוצה, קודם כול, לציין בסיפוק את העובדה, ששישה איברים הושתלו באנשים, ואני מאחלת להם רפואה שלמה.

היו"ר י' עזרן:

אמן.

ענת מאור (מרצ):

אני רוצה לציין בסיפוק את תגובתם של האלמנה ושל הבת והבן הצעיר, המשפחה השכולה, שכיבדו גם את המעשה, גם את ההחלטה של הרופאים וגם את הנוהל והחוק שקיים במדינה שלנו, שכן הם עולים חדשים.

הרעיון של השתלת איברים הוא שילוב בין הישגי המדע והרפואה המפוארים לבין הערך ביהדות האומר, שכל המציל נפש אחת כאילו מביא גאולה לעולם.

היו"ר י' עזרן:

כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא.

ענת מאור (מרצ):

תודה. כאילו הציל עולם מלא. והעובדה שאנחנו יכולים לנצל אותם הישגים, אותה טכנולוגיה, אותו ידע שנרכש לא למען שום דבר שבמחלוקת אלא למען דבר שהוא מוסכם ביותר וקדוש לכולנו – החיים, היא רק לברכה לנו.

אני רוצה לציין, כמי שחברה בעמותה "אדי", אני חושבת שהיעד של כולנו, הנבחרים, הרופאים, אנשי הציבור, המחנכים, לעודד את מירב האוכלוסייה, את מירב האנשים לתרום מרצונם. זה עניין לעידוד, הסברה, חינוך.

קראתי בעיתונים, ניסיתי היום להתעניין ולא הצלחתי להשיג מידע אם יש מדינות שיש בהן תקנות, לא חוקים, כי אחריות היחיד ומשפחתו – להסכים או לא להסכים – היא חשובה מאוד גם בעיני. ככל שנמצא דרכים למסד יותר ולעזור לאנשים ולשכנע אותם, כן ייטב.

עכשיו אני עונה על שאלתך, בעצם הדבר רשום אצלי, ואני אומרת שנושא השתלת האיברים הוא חלק מהפילוסופיה של ריבונות היחיד על חייו ועל גופו.

זה מתחיל בנושא של רפואה מונעת, שתיתן בידי נשים וגברים, אמהות ואבות, את היכולת להחליט מתי ואיך יביאו ילדים לעולם, ועל-ידי הרפואה המונעת – אותן בדיקות שהמדינה צריכה לעשות תמיד חינוך, ובגיל הנדרש, ולהשקיע במחקר ובפיתוח ובהסברה, שכל האוכלוסייה תגיע לזה. זאת הבדיקה והרפואה המונעת, שלשמחתי הרבה, היא מוסכמת.

החלק השני הוא ההחלטה של האשה על הלידה ועל גופה. אתה יודע, אדוני היושב-ראש, שבעניין הזה יש לנו מאבק עיקש, ואני רואה את זה לא לכבוד לבית הזה שהנושא הזה כבר עלה בהצעה לסדר-היום ובהצעת חוק והכנסת לא הגיעה להסכמה, והקואליציה לא הצליחה להעביר אותו, משום שאנחנו לא מגיעים לאותה הבנה פנימית. אני אומרת, כחברת כנסת וכאשה, זה חלק מהריבונות ומהשליטה של היחיד והיחידה על גופם.

יצחק לוי (מפד"ל):

אנחנו לא מסכימים לעיקרון. זה לא עניין של הבנה. הריבונות על גופו של אדם היא בידי ריבונו של עולם, לא בידי כל אחד.

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת לוי, רשות הדיבור היא שלי, ואני מנסה לשכנע ולהסביר. אני מנסה לענות על שאלתו של היושב-ראש, למה אני מתכוונת כשאני מדברת על ריבונות היחיד על גופו.

היו"ר י' עזרן:

הבנתי והסכמתי לעניין הרפואה המונעת. ההלכה מכירה בזה. מבחינת ההלכה והיהדות, לאדם אסור לחבל אפילו בעצמו. אם אדם יחליט שהוא רוצה לחתוך את אצבעו, זה אסור, זאת עבירה חמורה. אני רוצה שתביני את גישת היהדות.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, כך גם לפי חוק השיפוט הצבאי, אם כי לא לפי החוק האזרחי.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לשר, הדבר חדש בשבילי. זה גם הגיוני, אם אדם יחתוך את האצבע שבה הוא לוחץ על ההדק ויפטור את עצמו, מובן שזה אסור.

ענת מאור (מרצ):

אני אתייחס לשאלתו של היושב-ראש. אני לא שותפה להסכמה בעניין הזה, אבל אני שמחה מאוד לציין את ההסכמה בעניין השתלת האיברים. כבר אמרתי שאני מברכת מאוד על מה שעשו הרופאים בבאר-שבע, ככל שמשדד הבריאות יעודד ויסביר וישכנע ויגדיל את מספר האזרחים והאזרחיות שמרצונם ומיזמתם יהיו שותפים לאותו בנק של אנשים שנענים מרצון לעזור, כן ייטב. הסכמנו בעניין הרפואה המונעת. אני מבינה שיש חילוקי דעות, וזה תפקיד ההידברות, חבר הכנסת לוי. אני מנסה לשכנע שריבונות האשה והמשפחה על תכנון הילודה דרך הזכות לעשות הפלה היא חלק מאוד חשוב מאחריות היחיד לחייו.

— — — אני רוצה להתייחס לעניין הכפייה והחיים — — —

היו"ר י' עזרן:

לידיעתך, גם המדינות הנאורות ביותר, בכלל זה ארצות-הברית, אנגליה, גם הן לא מתירות את הגישה הגורפת. אנחנו לא מתווכחים על עיקרון מסוים אלא על גישה גורפת או מגבילה.

ענת מאור (מרצ):

בארצות-הברית הייתי בהפגנה של 400,000 נשים וגברים, 400,000 שצעדו בווישינגטון במאבק על זכות ההפלה.

היו"ר י' עזרן:

אבל שם יש 260 מיליון.

יצחק לוי (מפד"ל):

400,000 – זה אפילו לא 1%.

ענת מאור (מרצ):

בהפגנה. חבר הכנסת יצחק לוי, בהפגנה. הנושא הוא השתלות, אבל נשאלתי על ריבונות היחיד. נשאלתי מה המשמעות של ריבונות היחיד על גופו.

היו"ר י' עזרן:

אין זו זכותי להתערב. אבל אנחנו יושבים כעת בצורה מאוד מאוד רגועה.

שר הבריאות ח' רמון:

— — — אנחנו סולחים ליושב-ראש — — —

יצחק לוי (מפד"ל):

חברת הכנסת ענת מאור, בקושי יש לנו ריבונות על ירושלים.

שר הבריאות ח' רמון:

לא בקושי. באופן חד-משמעי.

היו"ר י' עזרן:

אם נצליח להציל נפש אחת מישראל ומישהו ישתכנע, שחס ושלום לא יעשה הפלות בסיטונות, הרי הרווחנו.

ענת מאור (מרצ):

הרב עזרן, מאחר שהשעה מאוחרת וחברי כנסת נוספים מחכים לתורם לדבר, אני רוצה לסיים בתשובה המופנית אליך. לשיטתי ולדעתי, ריבונות האשה על חייה היא גם בהחלטות על הפלות; אבל גם בזכות האדם להחליט במצב סופני, זכותו וזכות משפחתו להחליט על חייו או מותו. אני מקווה שהבית הזה – – –

היו"ר י' עזרן:

המתת חסד.

ענת מאור (מרצ):

כן. אני מקווה שהבית הזה ומשרד הבריאות ימצאו את הדרך, גם בדרכי שכנוע וגם בדרכי חקיקה, לאפשר אותה ריבונות לא רק בהשתלת איברים, אלא גם בהחלטה, במצב סופני, האם לחיות או למות בכבוד. תודה. היה מאוד מעניין, הרב עזרן.

היו"ר י' עזרן:

אני מאוד מודה לך. לצערי הרב, קשה לי בכלל להסכים לנקודות האחרונות האלה, אבל אני מכבד את דעתך בהחלט.

חבר הכנסת פנחס בדש, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת חגי מירום. היום הוא היה מאוד מתמיד, מגיע לו שנשמע אותו ביישוב הדעת. היום הוא התמיד בישיבתו כאן.

פנחס בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום חמישי בלילה נפצע אנושות גבר כבן 50 בתאונת דרכים בבאר-שבע. הפצוע היה ללא כל מסמך מזהה ומצבו הוגדר קריטי. 30 שעות לאחר מכן האיש מת מוות מוחי. בכל אותן 30 שעות נעשו ניסיונות, הן על-ידי המשטרה והן על-ידי בית-החולים, לאתר את קרובי הנפטר כדי להודיע על פציעתו, ומאוחר יותר – לקבלת הסכמה ללקיחת איברים להשתלה.

כאן עמדה הנהלת בית-החולים בפני השאלה, שאיש אלמוני, ללא תעודת הסכמה על גופו, וללא הסכמת המשפחה – האם ניתן להוציא איברים מגופו להשתלה בבתי-חולים אחרים? שאלה נוספת שעמדה לפניהם היא: אפילו ההשתלה היא חוקית – האם היא מוסרית? אולם מנגד עמד הסיכוי הגדול להציל חייהם של חמישה צעירים, מסבל, מייסורים ואולי אף ממוות. ההחלטה היתה חייבת להיות מיידית.

מלימוד פרטי המקרה, אין לי ספק שהחלטה קשה שלקח עליו מנהל בית-החולים "סורוקה" עם היועצים המשפטיים הינה חוקית לחלוטין. המוות היה סופי, במשך 30 שעות נעשו ניסיונות לאתר את קרובי משפחתו, היתה כאן יותר מהצלת חיי אדם אחד.

אני יודע שהחרדים אינם מסכימים לדעה שההחלטה הינה חוקית, וכי זה שוד איברים ועבירה פלילית בעיניהם. זה לא חדש. החרדים מתנגדים גם להוצאת איברים בהסכמת המשפחה.

להפתעתי, שמחתי לשמוע גם זמירות חדשות מפי רבנים בנושא רגיש זה. הרב הראשי לישראל, הרב ישראל לאו, אמר – ואני מצטט מהעיתון: "ההלכה אינה מכירה במושג הסכמת המשפחה. מה שקובע הוא שהאיברים יילקחו לאחר יציאת נשמתו של התורם ולצורכי פיקוח נפש של ממש". זאת אומרת, הרב הראשי לישראל בכבודו ובעצמו טוען, שלפי ההלכה מותר ואין צורך אפילו בהסכמת המשפחה. כך סבור גם רב בית-החולים "הדסה" – – –

היו"ר י' עזרן:

כאן אתה מסתמך על הרבנות ועל הפסק שלה ולא על חוק שחוקקה הכנסת? אני שמח מאוד לשמוע את זה.

פנחס בדש (צומת):

אני טוען – – –

היו"ר י' עזרן:

אני מבין את הגישה.

פנחס בדש (צומת):

אני טוען שהוא אפילו יותר מקל.

היו"ר י' עזרן:

מאימתי אתה סומך על כך כשזה נגד החוק?

פנחס בדש (צומת):

כך סבור גם רב בית-החולים "הדסה", הרב יעקב רקובסקי.

היו"ר י' עזרן:

אין לי שום ויכוח אתך.

פנחס בדש (צומת):

בהנחה שההשתלה היא חוקית, האם היא מוסרית? כן, לדעתי, שאלת המפתח. בטענה זו אני יכול להבין ללבם של החרדים. אני יכול להבין, אך לא להסכים. הרי כל המציל נפש בישראל, כפי שאמרה חברת הכנסת ענת מאור – – –

היו"ר י' עזרן:

כל המקיים נפש אחת בישראל.

פנחס בדש (צומת):

כאילו הציל – – –

היו"ר י' עזרן:

כאילו קיים עולם מלא.

פנחס בדש (צומת):

אני מצטט את פירוש המשפט. הרי כל המציל נפש בישראל, כאילו קיים עולם ומלואו. זה פחות-או-יותר פירוש המשפט.

אני רואה בהחלטת מנהל בית-החולים "סורוקה" לא רק החלטה מוסרית, אלא החלטה מחייבת ואמיצה. אין לי ספק שד"ר ראובני ידע, כי החלטתו האמיצה והחוקית תביא למתקפה חרדית עליו אישית ועל בית-החולים.

שלמה בניזרי (ש"ס):

רק החרדים דיברו נגד זה.

פנחס בדש (צומת):

בעיקר.

שלמה בניזרי (ש"ס):

ביקשת את הנתונים?

פנחס בדש (צומת):

אני אתייחס תיכף גם למשטרה. אני גם מאוד תמה על הפזיזות בהצהרה המשטרתית של אחד הקצינים, כי זהו שוד איברים, ללא בדיקה מעמיקה של הנושא. הרי במשך כ-30 שעות היתה המשטרה שותפה לחיפוש אחר קרובי משפחתו של הפצוע. אני מקבל גם את גרסתו של ראש צוות ההשתלות, שהתקשר בליל שבת למפקד התורן בתחנת באר-שבע וביקש לוודא שהאלמוני עדיין לא זוהה, והבהיר כי עומדים להשתיל את איבריו.

אין לי ספק, שלולא הצהרות פזיזות אלה של המשטרה, ייתכן שלא היתה קמה כל המהומה מסביב.

אני גם מקווה שהסכמת המשפחה – אומנם בדיעבד – תוריד את הנושא מסדר-היום, וכך נמנע צער ואי-נעימות מהמשפחה.

לסיכום, העוול החמור שנגרם לרופאי בית-החולים "סורוקה" על-ידי הגורמים החרדיים, המשטרה והתקשורת, בהאשמה של שוד איברים, הינו חמור ויש בו מנה גדושה של צביעות. הרופאים שביצעו את הוצאת האיברים ואת השתלתם באחרים הצילו בכך חייהם של חמישה אנשים צעירים. מערכת החקיקה בנושא זה בישראל – – –

היו"ר י' עזרן:

צריכים להמשיך להתפלל שההשתלות באמת יצליחו. אל תהיה כל כך – – –

פנחס בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, גם קודם וגם עכשיו אתה כל הזמן קורא קריאות ביניים. אתה כיושב-ראש צריך להיות מאופק ולא לקרוא קריאות ביניים.

היו"ר י' עזרן:

נכון. זו לא קריאה. חס וחלילה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

סליחה, אתה שופע כזו שנאה.

פנחס בדש (צומת):

אני לא שופע שנאה. כל הזמן שומעים את הצעקות של החרדים בנושא הזה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אתה לא חושב שאנחנו חסים על כבוד האדם?

פנחס בדש (צומת):

את זה לא אמרתי. אתה מוסיף דברים שלא אמרתי.

מערכת החקיקה בנושא זה בישראל חייבת להביא בחשבון גם מקרה קיצוני של אי-זיהוי המת. החוק חייב לקבוע קריטריונים ברורים יותר, שלא יותירו מרווח של שמועות ולא ייתנו בידיו של אדם כלשהו, אפילו הוא קצין משטרה, את יכולת ההחלטה האם לפתוח בחקירה נגד הרופאים.

יש להעלות על נס את אומץ החלטתם ולא לגנותם. תודה.

אני חייב לנסוע. אני מבקש לדון בנושא במליאה ולא להורידו מסדר-היום.

היו"ר י' עזרן:

ולא לוועדה.

פנחס בדש (צומת):

אני לא יכול לבקש להעביר לוועדה. אבל אני מבקש שלא להוריד את הנושא מסדר-היום.

שר הבריאות ח' רמון:

יש לי חשש, שכל אחד שגומר לדבר אומר שהוא צריך לנסוע. אני מניח שההצבעה תהיה של קולי וקול היושב-ראש. היושב-ראש בוודאי ישמע את עמדת השר.

פנחס בדש (צומת):

נדאג לתגבור בנושא הזה. נכין מארב בנושא הזה.

היו"ר י' עזרן:

אני מצטער אם הפרעתי לך. זה היה נושא לקראת סוף היום, ואמרתי בכנות שצריך להמשיך ולהתפלל, כי כשאתה מדבר בצורה כל כך בוטחת, אל תחשוב שזה סוף פסוק, כי יש הרבה השתללות, לצערי – – –

פנחס בדש (צומת):

אני משתדל להתפלל פעם בשנה. משתדל. לא תמיד יוצא לי, אבל אני משתדל.

היו"ר י' עזרן:

אני אתפלל כל יום. הבוקר בפתיחת ספר התורה עשיתי "מי שבירך" לכל חמשת המושתלים. אלה שני נושאים. העניין של לקיחת איברים והשתלתם – אלה שני נושאים נפרדים. תבין, אנחנו מתפללים.

פנחס בדש (צומת):

זה ברור, אבל חייבים לקשור ביניהם.

היו"ר י' עזרן:

אני מבין. עמדתך ברורה.

פנחס בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, חייבים לקשור ביניהם. ללא השלב הראשון, השלב השני לא יכול להתבצע.

היו"ר י' עזרן:

אני מבין. אתה בהחלט צודק. אני מבין את עמדתך. רק תבין מה אני מסביר. בלי שום קשר לטענות או מענות, אם עברו על החוק או לא – אנחנו מברכים את אלה שעשו את המעשה ההומני ומתפללים מכל הלב. אני משוכנע שכל אלה שנמצאים פה, חברי החרדים והדתיים, יתפללו וימשיכו להתפלל לשלומם. אלה שני דברים.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני חושב שזה מובן.

פנחס בדש (צומת):

קודם אמר משהו בתור בדיחה, שאם זה לא יתקבל, יחזירו לו את האיברים.

היו"ר י' עזרן:

תדע לך שזו לא בדיחה. על-פי ההלכה חייבים לקבור את האיברים האלה. זו לא בדיחה, תדע זאת.
צריך קצת לגשר בנושאים כל כך – – –

חגי מירום (העבודה):

אפשר לעלות, אדוני?

היו"ר י' עזרן:

אדוני מוכן ומזומן ומכובד, בעליית שלישי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

מי אחריו?

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עקרון הצלת אדם באמצעות תרומת איברים הוא, בעיני, עיקרון מקודש. מה יכול להיות משמעותי יותר כאשר אדם הולך לעולמו, וממש ברגעים האחרונים ניתנים חלק מאיבריו תרומה לאנשים אחרים, והם יוכלו להלך בריאים, והם יוכלו להיטיב עם גופם ועם עצמם, והם יוכלו להיטיב את תנאי חייהם באמצעות אותו אדם אשר הלך לעולמו?

חברי הכנסת, אפילו ההיבט ההלכתי, כפי שקראתי ולמדתי, אומר שיש לעשות כל מעשה שאפשר כדי להציל נפש בישראל וכדי לסייע לאדם. קראתי דברים שאמר הרב גורן. הוא אמר שעקרון תרומת האיברים נראה לו חשוב במיוחד כאשר מדובר בפיקוח נפש.

יצחק לוי (מפד"ל):

בתנאים מסוימים.

חגי מירום (העבודה):

בתנאים מסוימים.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא בכל מקרה.

חגי מירום (העבודה):

אני חושב ואני גם קורא למליאת הכנסת כאן לא להפוך את הדיון הזה, בעקבות מותו ונטילת איבריו של יפים קיפניס, זיכרונו לברכה, למאבק תרבויות מהסוג שאנחנו רגילים לעתים להיקלע אליו כאן, בין חרדים לחילונים, בין דתיים יותר לדתיים פחות.

היו"ר י' עזרן:

זה מעשה הומני מובהק.

חגי מירום (העבודה):

מדובר פה בנושא הומני מובהק ומדובר פה באמות מידה חוקיות שצריך לבחון אותן. כך אני רואה את הדברים. אני חושב שמה שאנחנו צריכים להידרש אליו הוא השאלה, האם המצב החוקי במדינת ישראל, הכלים שיש לרופא הם כאלה שניתן לעשות בהם שימוש סביר, שימוש מושכל ושימוש שאין בו פגיעה בבני משפחה, אין בו פגיעה בכבוד הנפטר ואין בו פגיעה באמות מידה.

נשאלתי על-ידי השר, בהערת אגב: מה לך ולנושא הזה, שאתה פתאום נזעקת לדבר בו בהצעה דחופה לסדר-היום? – כי הרי השר אינו פוגש אותי בישיבות של ועדת העבודה והרווחה ובנושאי בריאות וכן הלאה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

יש פה עניין של חסינות המת.

חגי מירום (העבודה):

לא, גם אין כאן כל עניין של חסינות המת, אלא אני נזקקתי לעניין הזה מתוך מחשבה שמדובר פה בנושא חוקי, חוקתי, ממדרגה ראשונה, ובנושא מוסרי ממדרגה ראשונה. כאדם שהוא משפטן ואיש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני סבור שהנושא של כבוד האדם, הנושא של חירותו של אדם, הנושא של גוף האדם וקדושת האדם זהו הנושא, ולא הנושא הבריאותי נטו של מה נלקח, מאיפה ולאן נתרם.

אני רוצה לומר פה, שמעיון בחוק האנטומיה והפתולוגיה אני לומד, שהוראות החוק אינן ברורות די הצורך. אני חושב שיכול להיות שהמקרה הספציפי הזה שאירע השבוע, של יפים קיפניס, זיכרוננו לברכה, בבית-החולים "סורוקה", צריך להיות מאיץ לבדיקה מחודשת במשרד הבריאות, במשטרה ובמשרד המשפטים, של השאלה, האם אין מקום לקבוע הוראות ברורות יותר לרופאים אשר מקבלים החלטות בנושא הזה.

חברי הכנסת, יש הוראה שלפיה צריך שיהיה ניסיון סביר לאתר בן משפחה של נפגע כזה, שעומד למות, שהוא שכיב מרע. מה זה "ניסיון סביר לאתר בן משפחה"? יש מערכת רפואית שלפניה מוטל האדם אשר נקבע מותו הקליני, או שהוא עומד על סף פטירה בתוך שניות מועטות ואין אפשרות להצילו; ועל יד הרופא צריך שיהיה ניצב מי שיכול לבצע ולעזור לו לבצע את הניסיון הסביר.

יצחק לוי (מפד"ל):

המשטרה.

חגי מירום (העבודה):

המשטרה. האם היא ישנה? האם היא עומדת לרשות בית-החולים במקרים כאלה? האם גובש נוהל מתאים לאיתור ברגע שמתרחשת תופעה מעין זו? – אינני בטוח. יותר מהכול, אני סבור שיש מקום לעשות חשיבה מחודשת הן בשאלת גיבוש הוראות החוק, חוק האנטומיה והפתולוגיה, והן בשאלת צמידות העבודה של בתי-החולים ביחד עם המשטרה.

אני רוצה לומר פה, שהניסיון להציג את מה שאירע השבוע בבית-החולים "סורוקה" כגזלת איברים הוא ניסיון שאינו מן העניין, שאינו במקום, שחוטא לרופאים, שחוטא לצוות שעשה את מלאכתו באמונה ולא חשב שהוא חושף את המשפחה או את האדם או פוגע בהם. אני מציע שלא להשתמש במינוח הזה של גזלת איברים.

בהזדמנות זו, אדוני השר, אני רוצה להזכירך שמדינת ישראל עדיין מחכה לאיזו הסדרה משמעותית יותר של בנק איברים. אינני יודע אם אתה הולך לחקיקה מסדירה בעניין הזה, ויש חקיקה כזאת במדינות נאורות בעולם, או שאתה בוחר ללכת בדרך של הסדר העניין על-ידי בתי-החולים כולם וקביעת מקומות שבהם ירוכזו איברי אדם שנתרמים לאנשים אחרים, ודרך החלוקה שלהם לאנשים. אולי מעבר לוויכוח החוקי, המשפטי, המוסרי הזה גם יהיה לך משהו להחכים את הכנסת בקטע הזה

של התפתחות אחד הנושאים החשובים העתידיים בתחום הרפואה ובתחום ההומניטרי, אני מאמין, של העברת איברים לבנק וחלוקתם לאנשים שצריכים אותם. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. סיימת בדיוק בזמן, אדוני חבר הכנסת.

חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת הרב שלמה בניזרי, אחריו – אחרון הדוברים, חבר הכנסת הרב אברהם רביץ. בבקשה. אני מאוד מבקש להקפיד על הזמן; שבע דקות.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי כאן את הדוברים לפני, ומשום-מה קיימת הרגשה שהרבנים והציבור הדתי מתנגדים בצורה מוחלטת להשתלות, והם שמפריעים, והם שמחבלים כאילו בנושא הזה.

ברצוני לציין כי ההיפך הוא הנכון. הרבנות הראשית בישראל מאוד גמישה בנושא הזה. היא הקימה בזמנה ועדה אשר קבעה הנחיות בנדון, ובעיקר בעניין ההחלטה על קביעת תום חייו של אדם. בית-החולים "הדסה", למשל, פועל לפי הנחיות הרבנות הראשית ומסתייע ברבנים. חבל שלא כל בתי-החולים ולא כל המחלקות, שעוסקים בנושא, אימצו את הנחיות הרבנות הראשית.

נודע לי, למשל, כי בבית-החולים "הדסה" בירושלים ישנו ד"ר מרדכי קרמר, עובד באחת היחידות להשתלות, והוא משתף פעולה עם הרבנות ואף מבקש מרבנים לשכנע משפחות במקרים מסוימים לתרום את האיברים של יקיריהם.

כאשר ברור שחולה נתון במצב של מוות קליני, בהתאם לכללים שקבעה הרבנות עם אנשי רפואה מובהקים, ניתן לומר, שכל רב בישראל יפסוק, שלא רק שיש חובה לקחת איברים לביצוע השתלות, כדי להציל אנשים, אלא זו מצווה של הצלת חיי אדם. ידוע לי על מקרים של משפחות דתיות, אשר היססו לאשר לקחת איברים מיקיריהם בשל חשש הלכתי, והרבנים שפירא ואליהו, הרבנים הראשיים, טלפנו אליהם, עודדו אותם, פסקו להם בצורה ברורה. אבל זה ברור שהדברים נקבעו לפי הכללים שקבעה הרבנות עם צוות רופאים שהנחו את בתי-החולים והמחלקות.

השתלת האיברים שנלקחו ללא רשות מגופו של אדם, שנהרג בתאונת הדרכים בשבוע שעבר, והגיע למצב של מוות מוחי, נתנה חיים חדשים לחמישה בני אדם, אך היא חושפת את הבעייתיות של שאלת כבוד האדם, כבוד המת – מול הצלת חיי אדם.

ראשית, ברצוני להביע את תנחומי למשפחתו של ההרוג, שהיום נודע כי אותרה, משפחת קיפניס. אני גם רוצה להביע את דאגתי לשלומם של אותם חולים מנותחים אשר איבריו הושתלו בגופיהם, ולאחל להם החלמה ובריאות.

אין עוררין על כך שאנו מצווים לעשות הכול כדי להציל חיי אדם, אך באותה מידה אין אנו רשאים להתייחס בזלזול לחוק האנטומיה והפתולוגיה, בעיקר לסעיף 6 ב, הקובע הנחיות ברורות – באילו מקרים מותר לרופאים להוציא איברים מגופו של נפטר ובאילו מקרים אין הם רשאים לעשות זאת.

במקרה שלפנינו התגלו נקודות החיכוך בין ערך כבוד המת לערך חיי אדם, וההחלטה דרשה מן הנוגעים בדבר הליכה על חבל דק וזהירות יתירה. החוק קובע, כי אם אי-אפשר למסור הודעה לבן המשפחה עד למועד המאוחר ביותר שבו אפשר להשתמש באיבר, הניתוח מותר, ובלבד שנעשה ניסיון סביר למסור את ההודעה.

המקרה שלפנינו עדיין נתון בחקירה משטרתית. ועתה, לאחר שבדיעבד ניתנה הסכמת המשפחה למעשה שכבר נעשה, נשאלת בכל זאת השאלה, האם נעשה ניסיון סביר, והאם ננקטו כל הצעדים הדרושים כדי לזהות את הנפגע ולאתר את משפחתו לצורך קבלת הסכמתה? האם עשה צוות הרופאים מאמץ כנדרש כדי לעמוד בתנאים שהחוק קבע בנדון? האם הקפידו על כל הכללים הקבועים בחוק?

נראה לי, כי במקרים חריגים מסוג זה, יש לקבוע נהלים מתאימים כמו, למשל, קבלת חוות דעת אובייקטיבית נוספת, שתינתן בתוך זמן קצר. נראה לי, כי החלטה של שופט עשויה להיות בלם לשיקולי דעת חפוזים ולא נכונים. ההליך של קבלת החלטת שופט בעניין יהווה שלב ביניים, שבו יוכלו הרופאים המעורבים בדבר לשקול את צעדם.

כאן בא לידי ביטוי תפקידה של הכנסת, אשר עליה מוטל לחוקק חוק, או להכניס בחוק הקיים תיקון, אשר יקבע הליכים שיתאימו למצבים מסוג זה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה, גם על תרומתך לזמן שלנו.

חבר הכנסת שלמה בניזרי, בבקשה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין בכוונתי להאריך בדברי בנושא כאוב זה, אך להחריש ודאי שלא אוכל, ובפרט לאחר כל האשמות ששמענו פה היום. אומנם מצאו חן בעיני דבריו של חבר הכנסת חגי מירום, שאמר לא לשייך את זה לחוגים דתיים וחילוניים. ובאמת חבל שלא נמצא פה חבר הכנסת בדש, אני מקווה שיקרא את הפרוטוקול, שהתייחס אלינו כל הזמן כאילו אנחנו, החרדים, מתנגדים ולא רוצים בחיי אדם וחפצים אך ורק במותם של אנשים. לא הייתי פוחד לומר אפילו שזו עלילת דם, לבוא ולהגיד שאנחנו לא רוצים בהארכת חיים של בני אדם ובעזרה לזולת. איפה נשמעו דברים כאלה?

נטילת האיברים מגופתו של המנוח שנפטר בנסיבות טרגיות מלווה זה כמה ימים בסערת רוחות רבתית, כשהרוחות מנשבות לכאן ולכאן. טענת המצדדים היא, כמובן: הצלת חיי אדם אחרים על-ידי התרמת הנפטר – ואני מדגיש התרמת הנפטר, ואל יקראו לו תורם, כי תורם, רבותי, זה מדעת, ואילו פה מותרם זה לא מדעת; ויש לנו הצד השני, שמתנגד מסיבות הלכתיות, כבוד האדם ועוד.

בהלכה יש התחבטויות רבות לגבי תרומות איברים, כשהבעיה החמורה היא הוצאת איברים מגוף הנפטר כשהוא למעשה מת מוות קליני – מצד ההלכה האדם הזה נחשב חי לכל דבר, וממילא הוצאת איברים מגופו אסורה בהחלט, משום שבפעולה זו נגרם מותו הסופי של האדם. אך לא בזה אנחנו דנים היום, כי באמת יש אריכות דברים ועמקות הלכתית. אני לא מתכוון להיכנס לנקודה הזאת. לא בזה אנחנו דנים היום, אלא ענייננו הוא – נטילת איברים שלא מדעת התורם ולא מדעת המשפחה, כשהטיעון הוא מוזר – המשפחה לא אותרה. ומנגד יש חיזוק למעשה הזה, יש מועמדים פוטנציאליים להשתלת האיברים הללו, שבכך יינצלו חייהם.

רבותי, עם כל הכבוד לנימוקים הללו שמסביב, אל לנו לשכוח, שהתרמה זו היתה ללא רצון, והיא תיתן פתח בעתיד להשתלטות הרופאים על גופות הנפטרים בטיעון של פיקוח נפש, של הצלת אנשים אחרים.

המקרה האחרון, אדוני, כבוד השר, חשף פרצה נוראה בחוק, המאפשרת חטיפת איברים מאנשים גלמודים, החסרים קרובי משפחה שיגנו על גופותיהם. על-ידי כך, אני חושב, ייגרם פחד מסוים אצל חולים גלמודים מלהגיע לבית-חולים, מי יודע מה יקרה אתם אחר שייפטרו מהעולם.

יש כאלה הטוענים: נו, אז מה קרה? אז לקחו איברים מאדם מת, חדל אונים, שמבחינתו הוא לא הוזק, אלא אדרבה – הוא נתן חיים לחמישה אנשים ובכך האיר את חייהם. אך אל לנו לשכוח שיש אנשים אחרים בחיינו, הקוראים לעצמם דתיים, והמאמינים בהמשכיות החיים שלאחר המוות, ושניוול המת הוא חמור ומצער את נשמת הנפטר, ואם להבא יקרה מצב דומה כמו במקרה הנוכחי, ומאוחר יותר יתברר שהמשפחה היא דתית, הפגיעה בה עלולה להיות פגיעה נפשית חמורה מאוד, שתלווה את המשפחה לכל החיים.

כמו-כן, פרצה זו עלולה להיות פתח לרופאים מסוימים, שחלילה וחס, אינם חשודים בעיני על מעשים שליליים, אך לחלק קטן מהם עלול הדבר להוות פיתוי לצורך הצלחה בקריירה האישית שלהם, ואז הם עלולים לעשות זאת בסיטונות.

כלומר, הנימוקים שלנו ענייניים ביותר, בלי להיכנס להיבט הדתי. אם נסתכל על ההיבט הציבורי הרחב, ברגע שאדם נפטר והוא גלמוד, חסר קרובים, או אנשים שיש להם רגישות מסוימת, ויילקחו ממנו האיברים – מה עלול להיגרם אחר כך. אנחנו נותנים פה פתח להשתלטות של הרופאים על אותם אנשים בטענה של פיקוח נפש והצלת חיי אדם.

לאור המקרה האחרון, אני חושב, אדוני השר, שאנו, המחוקקים, צריכים לתת את דעתנו בנדון ולחוקק חוק שיסתום פרצה זו וימנע להבא הישנות מקרים מעין אלה; כלומר, לעשות תיקון, תקנה, אינני יודע באיזו דרך, בדרך כלשהי, למנוע מצב שרופאים ישתלטו על גופותיהם של אנשים. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת הרב בניזרי. אחרון הדוברים, חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה. אחר כך ישיב שר הבריאות.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, ראשית אבקש לשלוח תנחומי למשפחת הנפטר אשר מגופו הוצאו איברים להצלת חיי אדם. אני רוצה לומר להם בראשית דברי, כי מעבר לכל ויכוח ציבורי על הדרך והשיטה שבה נעשו הדברים, הרי יקירם זכה להציל חיי אדם. את הזכות הזאת איש לא יוכל לקחת ממנו.

כמו-כן אבקש לאחל רפואה שלמה והחלמה מהירה לאלה שזכו, למושתלים.

אני מבקש לומר, כי ההלכה מחייבת תרומת איברים בשני תנאים עיקריים: האחד, שהתורם מת בוודאי לפני שנלקחים ממנו האיברים. מבחינה זאת אינה מספיקה הקביעה שהתורם הולך למות, כלומר גוסס, או אפילו אם בוודאי ימות. כל עוד התורם חי בהגדרה, אין לשום אדם זכות לקצר את חייו אפילו ברגע אחד. נטילת חיים של שעה אחת כמוה כנטילת חיים של 70 שנה. בכלל אין אנו יודעים אף פעם כמה שנים מחסיר אדם הלוקח חיים מחברו, ואין זה משנה כלל מבחינת חומרת העבירה וגודל הענישה.

התנאי השני לנטילת איבר מאדם מת הוא, שיהיה להצלת חולה הנמצא לפנינו ולא לספקולציות או למחקרים ואפילו לא לבנק של איברים. מבחינה זאת, אני רוצה לדחות את ההצעה של חבר הכנסת חגי מירום לפתוח כאן בנק איברים. אני חושב שבעניין הזה ניתקל בהתנגדות קשה מאוד.

בקיום שני התנאים האלה יהיה כל איש דת, רב, או פוסק הלכות מוכן גם לתרום וגם להשפיע על משפחות שיתרמו, ובכך יקיימו מצווה גדולה של הצלת נפשות.

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להגדיר בדיוק את נקודת המחלוקת הקיימת בנושא הזה. יש אפשרות לסמוך על הרופאים ביחס לאפשרות של הצלת חיי אדם. לכך ניתנה להם רשות מן התורה "ורפא ירפא", שניתנה רשות לרופא לרפא. אני גם מוכן לקבל את חוות דעת הרופאים ביחס לסיכויי של התורם להמשיך לחיות. אבל אני סבור, כי ביחס להגדרה של חיים ומוות, מעבר לאינפורמציה, אין לרופאים שום עדיפות על פני כל אדם אחר, רב או איש הלכה או פועל או פילוסוף. אילו היה הוויכוח בשאלה כמה זמן נותר לאדם לחיות, היתה לרופאים עדיפות על פני כל אדם אחר. אבל אם מצב של מוות של גזע המוח והמשך פעילות הלב ולחץ דם קיים – האם לזה נקרא חיים או מוות? בעניין הזה אין עדיפות לרופאים. זו שאלה של הגדרה. זה יהיה בהחלט לגיטימי שרבנים או בני משפחה או כל אדם אחר יוכלו להביע את דעתם בנושא.

מכיוון שכך, כאשר חלק – ואני קובע שחלק מתרומת האיברים נעשה באותו מרווח זמן השנוי במחלוקת מבחינת הגדרת חיים ומוות, לכך יש צורך בהתייעצות עם רבנים, עם אנשי הלכה, ובתור שכזה יש מעמד למשפחה. לו היה החוק כזה שנוטלים איברים רק ממת שהוא נקרא מת לכל הדעות, היה מעמד המשפחה בעניין משני לחלוטין, והיה ראוי להשפיע על המשפחה שתסכים.

אני גם מבקש להזכיר לנו את הנהלים כפי שהזכיר חבר הכנסת יגאל ביבי, אני הייתי שותף לעריכת הנהלים האלה, הנהלים הנוקשים שקיבל על עצמו בית-החולים "הדסה" בירושלים, כאשר נקבע שם כי לצוות המשתיל לא תהיה כל נגיעה והוא לא ישותף בהחלטה אם ליטול איברים או לא. זאת יעשה צוות אחר, שיהיה בלתי מושפע לחלוטין מהצוות המשתיל, והוא יעשה זאת לאחר בדיקות מחמירות ביותר.

לא הייתי בבית-החולים "סורוקה", ואני רוצה לשמוע מכבוד השר כיצד מתנהלים העניינים שם, האם גם שם יש צוותות אחרים אשר אינם נוגעים באחד ברעהו. אני גם מבקש שיבהירו לנו סוף-סוף מהי האמת. המשטרה טוענת, או לפחות טענה עד זמן מסוים, שלא פנו אליהם כלל, ובית-החולים אמר שהוא כן פנה.

לבסוף, אני שואל את כבוד השר, האם יורה לבתי-חולים במקרים של פצועים אלמונים, כפי שקרה השבוע, שלא לנתח עד למציאת המשפחה, ולחלופין עד לקבלת הסכמה מרב? מנהל בית-החולים בבאר-שבע – אינני יודע אם זה היה בציניות או ברצינות – על שאלת המראיין אותו, האם הוא שאל רב, אמר: לא שאלתי רב מכיוון שאתה יודע, הרבנים אינם מרימים את הטלפון בשבת. אני חושב שזה היה בציניות ולא במקום. היה ראוי ונכון לנסוע לביתו של הרב בעצם יום השבת, זאת היתה מצווה שדוחה שבת, ואם היה צורך הרי הרב בעצמו היה נוסע לבית-החולים. בימות השבוע, האם כן ישאל את הרב? אז הרב כן מרים את הטלפון.

אני מבקש לומר, כי במקרה של תורם אלמוני הרי תמיד יכול להיות שהוא או משפחתו הינם אנשים דתיים, הרי אנחנו לא יודעים מיהו, אשר פסיקתו של רב חשובה להם לפחות בדיעבד. הרי בדיעבד הם ירגישו בנוח, הם ירגישו טוב, הם ירגישו הרגשה של שליחות אם הם ידעו שרב המליץ על תרומת איברים מיקירם שנפטר.

לכן, אני מציע שאחת ההנחיות שאתה תנחה את בתי-החולים תהיה, בין השאר, לשאול רב במקרים כאלה.

בסוף דברי אני רוצה להביע תמיהה. אני חושב שבפעם הזאת זה נגע במקרה שלפנינו, אבל אני חושב שזאת היתה יציאה מן הגדר, אווילות או חוסר רגישות לשאול יועץ משפטי של הקופה ולהסתמך עליו. הרי אם הם רצו להגיע לפסיקה משפטית, מדוע הם לא עשו את הדבר הפשוט ביותר: להופיע בפני שופט תורן, ובכל עיר יש שופט תורן, לבוא לפניו עם העתירה הזאת ולקבל ממנו היתר? אני חושב שההסתמכות במקרים כאלה על יועץ משפטי של הקופה היתה שלא במקומה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת רביץ. אני מזמינה את כבוד שר הבריאות להתייחס להצעות.

שר הבריאות ח' רמון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ראשית תרשו לי להשתתף באבלה של משפחת הנפטר, משפחת קיפניס, ולהודות לה על הדרך שבה היא קיבלה את העובדה שמגופו של יקירם נתרמו איברים אשר הצילו חיים של חמישה אנשים.

אני רוצה גם לאחל לכל המושתלים, גם בבית-החולים "סורוקה" וגם בבית-החולים "הדסה", החלמה מהירה וחזרה לחיים נורמליים במהירות.

אני רוצה להבהיר עניין אחד. אין לי צל של ספק, שמנהל בית-החולים "סורוקה", שאותו אני מכיר אישית, ד"ר ראובני ואנשי צוותו פעלו בתום לב, לפי מיטב שיפוטם, ואני מצטער על הרמזים כאילו הם נהגו בפזיזות, כאילו הם חשבו שהחוק אינו מאפשר להם לעשות זאת וכאילו בגלל רצונם להשתיל איברים בכל מחיר הזדרזו והתנהגו כפי שנהגו. אני משוכנע שמה שהדריך את רופאי בית-החולים "סורוקה" היה היעד המרכזי: הצלת חיים.

הם הכירו את החוק, והם התייעצו עם יועצים משפטיים. אין פרוצדורה של שופט תורן, כי אין עתירה לשופט תורן. והם קיבלו את מיטב הייעוץ המשפטי, שבנסיבות המקרה מותר היה להם לנתח את הגופה ולהשתיל את האיברים.

אני מציע שלפחות את האקסיומות הללו נקבל. ואם יש ויכוח, או אם צריך להפיק לקחים, אל נא נטיל דופי ברופאים, אשר אין לי ספק שפעלו לפי מיטב שיפוטם ושיקולם המקצועי, ובסופו של דבר הצילו חיים. אם יש פרצות בחוק, ואם החוק בעייתי, בואו נקיים דיון על הבסיס הזה, כיצד מתקנים את מה שטעון תיקון. ואל נטיל דופי ברופאים.

אני רוצה לומר, שחוק האנטומיה והפתולוגיה הוא חוק בעייתי, מכיוון שמצד אחד הוא אוצר בתוכו את המגמה של הצלת חיים על-ידי השתלת איבר ממת, ומן הצד השני – את שמירת כבוד המת, רצונו ורצון משפחתו שלא לנתחו לאחר מותו. כלומר, החוק מכביד על נטילת איברים ומתנה אותה בהסכמת התורם בחייו, ואם לא נתן הסכמה – בהסכמת בני משפחתו מדרגה ראשונה ובאי-התנגדות בן משפחה מדרגה רחוקה יותר. כלומר, החוק בישראל די מחמיר בנושא.

יוצאים מהכללים הנוקשים עשה המחוקק כאשר מדובר בהצלת חיים, והשתלת איברים בכלל זה. ואז בא המחוקק ואמר, שבמקרים הללו הזמן המחייב הוא עד המועד המאוחר ביותר שבו אפשר להוציא את החלק מהגווייה לשם שימוש, ולא ניתן למסור הודעה – לא אכנס לכל הסעיפים – מחמת חוסר אפשרות לאתר בן משפחה. ואז, ורק אז, מותר הניתוח של נטילת איברים.

לעומת זאת, יש לנו סעיף שקובע, שכאשר לא השאיר אדם בני משפחה, לא תנותח גווייתו אלא אם כן הסכים לכך בחיים. כלומר, אם יש אדם שידועים שהוא ערירי וידועים שאין לו בני משפחה מדרגה ראשונה, בשום מקרה ובשום תנאי לא תנותח גופתו. בכך יש הגנה על מי שידוע שהוא ערירי.

מתי מתעוררת הבעיה? כשנפטר אדם בבית-חולים ולא יודעים אם הוא ערירי או לא ערירי, ויוצאים מתוך הנחה שלרוב-רובם של האזרחים יש קרובים מדרגה ראשונה, לרובם המכריע, ואז עושים מאמץ סביר לאתר בן משפחה. הביטוי "מאמץ סביר" הוא פרובלמטי, אני מודה. מה זה סביר? הודיעו ברדיו? הודיעו בטלוויזיה? היו מודעות בעיתון? מי צריך לעשות את המאמץ הסביר? בהחלט יש פה בעיה שצריך להבהיר אותה, צריך לתת את הדעת על הנקודה הזאת, על מי החובה לעשות מאמץ סביר ומה משמעות המאמץ הסביר.

לפי גישתי, מי שצריך לעשות את המאמץ הסביר – אלה אינם הרופאים, אלא המשטרה. היא זו שמופקדת על איתור קרובי אדם שנפטר, היא בכלל מופקדת על איתור אנשים שהלכו לאיבוד מסיבה זו או אחרת, יש לה המומחיות לכך, והיא צריכה לעשות זאת.

אני מקווה שלאור הלקחים מהמקרה הזה אנחנו נבהיר, שחובת בית-החולים להודיע למשטרה לעשות את המאמץ הסביר. איך המשטרה תעשה את המאמץ הסביר? אני מניח שהם יחליטו על-פי כללים מקצועיים של המשטרה מה הם צריכים לעשות כדי לאתר את מי שצריך לאתר.

יוסף עזרן (ש"ס):

אבל איך אפשר להשאיר את זה כך, כהשערה – – –

שר הבריאות ח' רמון:

לא, אני פשוט קובע מה אנחנו יכולים להורות, בלי חקיקה. חוקים זה דבר מסובך, ובוודאי החוק הזה. אינני מציע לגעת בו בנקודה הזאת. די שיצא חוזר מנכ"ל מטעם משרד הבריאות, שאומר לכל בית-חולים, שאם נפטר אדם ואין לו בני משפחה, או בית-החולים לא יודע ואיננו מכיר את בני המשפחה, יפנו באופן מסודר למשטרה, והמשטרה תעשה את המאמץ הסביר. מובן שצריך לבוא בדברים עם משטרת ישראל לצורך כך.

יוסף עזרן (ש"ס):

שאלתי היא מעשית. בצדק טוענים הרופאים, שאם עובר זמן מסוים מפטירה סופית, לא מוות קליני, צריך שהעניין של נטילת איברים להשתלה יהיה דחוף, כדי שיהיו הסיכויים האופטימליים שההשתלה תיקלט. השאלה היא: אדם שהוא במצב קשה מאוד, צריכים להתחיל להקדים רפואה למכה – – –

שר הבריאות ח' רמון:

בהחלט זאת הכוונה. בדרך כלל, כשאדם מועמד לנטילת איברים להשתלה, מחזיקים אותו בחיים בצורה מלאכותית. כי בדרך כלל מדובר בפגיעות ראש, מוות של גזע המוח, ומחזיקים את לחץ הדם שלו ואת פעילות הלב באמצעים מלאכותיים. לכן ברור שהאדם הזה ילך לעולמו בתוך זמן לא רב, שעות, אולי יממה, אולי שתי יממות, לא יותר. ואז על בית-החולים, כאשר ברור לו שאין לאדם הזה

קרובים שבית-החולים יודע עליהם, והוא רואה באדם הזה מועמד לתרומת איברים – יצטרך לפנות למשטרה ולהגיד: אדם זה וזה, אלמוני זה וזה, שאולי אנחנו יודעים את שמו ואולי איננו יודעים את שמו, מועמד לתרום איברים, אנחנו מבקשים שתעשו מאמץ לאתר את קרוביו. ותעשו את זה במהירות, כי הזמן אוזל מבחינתנו, אם הוא 24 שעות או 48 שעות. צריך לעשות את זה באופן מסודר, כאשר הכול יהיה ברור והכול יהיה ידוע, כי החוק מאפשר את זה.

החוק קבע את הנוהל הזה. הוא לא פירט, כנראה מפני שהמקרה הזה הוא באמת נדיר. עובדה היא שהוא לא התרחש עד כה. לפחות אנחנו לא יודעים על כך; אני לפחות לא יודע על כך. משרד הבריאות לדורותיו גם לא נזקק לנוהל מן הסוג הזה, אשר יאמר לרופאים מה הם צריכים לעשות. ונדמה לי, אם אני מנסה לנחש, שבמשטרה גם כן לא יודעים מה המשמעות של לאתר אדם במהירות ומה הם צריכים לעשות. לכן צריך להיות תיאום, מצד אחד של משרד הבריאות לגבי רופאי בית-החולים ומנהלי בתי-החולים, ומצד שני של משטרת ישראל, שכאשר תקבל פנייה כזאת מבית-חולים תדע מה היא צריכה לעשות ומה היא אמורה לעשות. זאת הכוונה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

האם מבחינה הגיונית לא נראה לך, שהיה כדאי להכריז על נפטר כזה כערירי? יש היגיון להבדיל בין אדם שאולי יש לו משפחה, שהוא "ייענש" על כך, ביחס לאדם שבוודאי אין לו משפחה?

שר הבריאות ח' רמון:

החוק קובע, שלגבי ערירי אתה יודע שהוא ערירי. ולכן אי-אפשר לבוא לאדם שאינך יודע שהוא ערירי ולקבוע שהוא ערירי. מה שאתה אומר, חבר הכנסת רביץ, זה למעשה – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מדבר על תיקון בחוק.

שר הבריאות ח' רמון:

מה שאתה אומר זה למעשה – זו השקפתך, זו אינה השקפתי – שכל אדם אשר לא מאתרים את קרוביו, לא ייטלו ממנו איברים להשתלה. זה מה שאתה אומר. אני לא מקבל את הגישה הזאת.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כל עוד לא ימצאו את קרוביו.

שר הבריאות ח' רמון:

אני אינני מקבל את הגישה. אני חולק עליה. מכיוון שלרובם המכריע של אזרחי מדינת ישראל – אין לי כאן נתון, לא התכוננתי לנתון כזה, אבל אני מוכן לבדוק את הנתון הזה – ל-90% או ל-95% מן התושבים במדינת ישראל, בוודאי מקרב אלה שמועמדים להשתלה, כי לא מדובר באנשים מעל גיל 60 או 70 אלא מדובר בדרך כלל באנשים צעירים וצעירים יחסית, יש בני משפחה מדרגה ראשונה; לכן החוק אומר: עשה מאמץ לאתר אותם. מתי אנחנו לא מנתחים? כאשר יודעים מראש שהאיש ערירי. אז לא מנתחים אותו ואומרים: האיש הזה הוא ערירי, הוא לא נתן הסכמה בחייו, ואין מי שייתן הסכמה לאחר מותו. ומכיוון שהוא לא נתן הסכמה בחייו, חזקה היא שלא רצה לתרום איברים, ולכן לא ננצל את העובדה שהאדם הזה ערירי וניקח מגופו איברים, למעשה בניגוד לרצונו כפי שהביע בחייו. אבל אם בא אדם שאין חזקה כזאת לגביו, מכיוון שהוא אפשר לבני משפחתו לתרום את איבריו, שם אנחנו צריכים לעשות מאמץ כזה, ובהעדר הסכמה – בתנאים כפי שפירטתי, שנעשה מאמץ, שהודיעו למשטרה וכו' – לצאת מתוך החזקה ההפוכה, שלו היו מאותרים, היו מסכימים להשתלת האיברים.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אתה אומר שהולכים אחר חזקה. החזקה אומרת שרוב תושבי מדינת ישראל מתנגדים – – –

שר הבריאות ח' רמון:

לא, סליחה, אני אגיע לקטע הזה, חבר הכנסת בניזרי. אין חזקה כזאת, מעולם היא לא נבדקה ואיש לא שאל. עובדה שבאים ואומרים: אחר מותו של אדם, אף שלא הביע בימי חייו רצון לתרום את איבריו, מותר לבן משפחתו לתרום את איבריו. ואתם תיאתם מקרים שהרבנים באים ומשכנעים אפילו, וזה נכון, וגם על זה אומר כמה מלים. לכן אין חזקה כזאת, כי לו היתה חזקה כזאת, איך אתה מסביר שאתה מאפשר לבני המשפחה להפר את החזקה של אותו אדם שלא רצה לתרום? אם יש חזקה שאזרחי מדינת ישראל לא רוצים לתרום, אנחנו יכולים לקחת איברים רק מאלה שהביעו רצון מפורש, אבל זה איננו החוק, גם אתם לא מציעים את זה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

המציאות מראה – – –

שר הבריאות ח' רמון:

אבל אתם לא מציעים את זה, חבר הכנסת בניזרי, לא זאת ההצעה. להיפך, התגאה פה חבר הכנסת רביץ ואמר, שבנסיבות מסוימות זאת בכלל מצווה, אף שהאיש לא הביע את רצונו בימי חייו. לכן, אין חזקה כזאת ואינכם מקבלים אותה. כאנשים דתיים אינכם מקבלים את החזקה הזאת, ואתם מאפשרים לקרובי משפחתו של נפטר לקבוע עבורו אם לתרום את איבריו ואם לא, גם אם לא הביע את רצונו בחייו.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני השר, לידיעתך: מת שאין לו קרובים, כל ישראל קרוביו.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

שר הבריאות ח' רמון:

אני מסביר מה החוק, אני חושב שיש לו היגיון.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני לא מתווכח אתך. לידיעתך, ואם תרשה לי – להשכלתך, וזאת תוספת חשובה מאוד.

שר הבריאות ח' רמון:

אני מקבל כל אמרה מאמרותיך, חבר הכנסת הרב עזרן, לצורך זה.

יצחק לוי (מפד"ל):

בכל עניין?

שר הבריאות ח' רמון:

בעיקר בענייני תורה.

יוסף עזרן (ש"ס):

כל הכבוד.

שר הבריאות ח' רמון:

כל יום אני מחכים. היום בנשיאות הכנסת הוא השכיל אותי בפסוק שמחר אפשר יהיה לעשות בו שימוש נאות בעת הדין שיתקיים על מלאות 11 חודשים, לא שנה, לקיומה של הממשלה.

יצחק לוי (מפד"ל):

11 חודשים זה "יאר צייט".

יוסף עזרן (ש"ס):

שר הבריאות ח' רמון:

אני רוצה לומר כמה מלים על כל עניין ההשתלות. אני מצטער שרק בעקבות מקרה טרגי כל כך, שנוי במחלוקת, שמדאיג בהחלט את הציבור, שאנשים יכולים, חס וחלילה, לחשוש – כפי שתיאר, נדמה לי, חבר הכנסת בניזרי – להיכנס, חס וחלילה, לבית-חולים שמא יחטפו את איבריהם – –

יוסף עזרן (ש"ס):

יש.

שר הבריאות ח' רמון:

אני רוצה לומר לכם: במדינת ישראל, בין היתר, אבל לא רק, אנחנו משתילים איברים באחוזים נמוכים, ואחת הבעיות הקשות בהצלת חיים היא מספר התורמים הנמוך במדינת ישראל, אף שפוטנציאל התורמים הוא הרבה יותר גדול. כולנו פה מסכימים שצריך להציל חיים. זה צריך להיעשות בדרך שתהיה מקובלת על כולנו, אבל אין מחלוקת שאנחנו רוצים להציל חיים. ולצער, הציבור איננו מודע מספיק לצורך בתרומת האיברים ולמשמעות הדבר. להערכתי, יכולנו להציל חיים ולתת איכות חיים, בצורה משמעותית, לפחות עוד ל-100 אנשים במדינת ישראל, אילו היה הציבור תורם או מוכן לתרום איברים בנסיבות מסוימות. ו-100 אנשים הם 100 עולמות, כי כל המציל נפש מציל עולם, ואלה 100 נפשות – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

"כל המקיים".

שר הבריות ח' רמון:

כל המקיים וכל המציל. גם מציל וגם מקיים.

יוסף עזרן (ש"ס):

אין דבר כזה "כל המציל" אלא "כל המקיים".

שר הבריות ח' רמון:

שוב לא אתווכח עם חבר הכנסת הרב עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

כולם אומרים "כל המציל".

שר הבריות ח' רמון:

"כל המקיים". אז היינו מקיימים 100 עולמות. תארו לכם, 100 עולמות יכולנו לקיים.

יוסף עזרן (ש"ס):

בדרום-אפריקה תבעה את פרופסור ברנרד, שהוא ה"פיילוט" לכל המשתילים, אשתו של אדם שחור שנהרג ולקחו את הלב שלו. כל הכבוד למשפחה שהסכימה – – –

שר הבריות ח' רמון:

חבר הכנסת עזרן, אני מדבר אך ורק על-פי דין, חס וחלילה לא על-פי דין. ולכן אנחנו במשרד הקמנו מסגרת שעונה גם מבחינת היהדות הדתית והחרדית – והיא חשובה לנו לצורך העניין הזה, לא רק

לגבי הקהילה שלהם אלא גם ביחס להשפעה הגדולה שיש להלכות הללו על ציבור מסורתי רחב וגדול שחורג מעבר לקהילה החרדית, מעל ומעבר – אנחנו הקמנו מרכז ארצי להשתלחות דוגמת ה"יורפלנט", מי שידע מה זה. "ישראל פלנט", קראנו לזה, ובראשו עומד פרופסור עמי ברזילי. הקמנו אותו רק לפני כחודשיים, ואנחנו מקיימים את הדבר הזה ברמה לאומית. זה לא שייך לשום בית-חולים, אנחנו מנתקים את הנושא הזה מבית-החולים, גם העומד בראש איננו עובד במרכז השתלחות. הוא מומחה להשתלחות, אבל הוא לא שייך לשום מרכז ממרכזי ההשתלחות במדינת ישראל, והוא צריך להתוות מדיניות ארצית בנושא, פיקוח ובקרה על מרכז ארצי לתיאום והשתלחות, ביקורת ובקרת איכות על מרכזי ההשתלחות והגברת המודעות לצורך בהשתלחות.

אנחנו מתכוונים שיהיה גם תור ארצי של ממתנים, כי האיברים אינם שייכים לבית-חולים זה או אחר אלא האיברים האלה הם תרומה לאומית, אם מותר לומר כך, והאיברים יחולקו בין בתי-החולים לפי הצורך הדחוף, לפי המצב הקריטי ביותר שבו נמצא האדם הזקוק להשתלה.

אני מקווה שבמהלך 1993, עד סוף 1993, המרכז הזה יקרום עור וגידים – הוא נמצא בראשית צעדיו – הוא יעשה יותר סדר במערכת, לרבות הידברות, ודנו על כך, עם הציבור החרדי והדתי, לרבות הצגת טכנולוגיות שדנות באותו נושא שהעלית, חבר הכנסת רביץ – מתי אדם מת, אם העניין של גזע המוח מקובל עליך או לא מקובל עליך, ומה אנחנו עושים על מנת שהקביעה לגבי רגע המוות תהיה מקובלת על ציבור רחב ככל האפשר.

יוסף עזרן (ש"ס):

זאת הבעיה.

שר הבריאות ח' רמון:

אני מכיר את זה. האמן לי, אני מכיר את זה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני, נגעת בנקודה.

שר הבריאות ח' רמון:

אנחנו אפילו יודעים מי הרבנים, שאם הם יקבעו איזה פסק בעניין הזה, הפסק שלהם יהיה מקובל על הציבור הרחב, ולכן אנחנו מתכוונים ללכת לאותם רבנים ואתם לדבר, כי אנחנו מודעים למשמעות ולהשפעה שיש לרבנים בתחום הזה על העידוד לתרומת איברים.

אנחנו עומדים לפתוח בהגברת המודעות בקרב אנשים, כדי שבחיייהם יביעו את רצונם לתרום איברים. יהיו תשדירים. בתוך שלושה-ארבעה חודשים יהיה מסע הסברה גדול בטלוויזיה ובקרב הציבור על מנת לשכנע אנשים שבעודם בחיים יסכימו לתרום איברים.

ואז, אני מעריך, אנחנו נוכל בצורה מסודרת, תוך שמירה על כללי החוק וגילוי רגישות לרגשות של ציבור רחב בישראל בנושא הזה, להגדיל את מספר התורמים ולהגדיל את מספר הנפשות אשר אנחנו נקיים.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה. זה נושא חשוב ומעניין, והוועדה, ועדת העבודה והרווחה לצורך זה, יכולה להגיע למסקנות שמשרד הבריאות ייקח אותן לתשומת לבו.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני מציע לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שר הבריאות ח' רמון:

אינני רוצה להתווכח. הנוהג הוא שעניינים הקשורים לבריאות עוברים לוועדת העבודה והרווחה. מכיוון שביקשת, אני מניח שהנושא יועבר לוועדת הכנסת, והיא תכריע בנושא על-פי תקנון הכנסת. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר הבריאות. חבר הכנסת יצחק לוי מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, ביקשתי להסיר את הצעתה של חברת הכנסת מאור מכיוון שהיא ניצלה את ההזדמנות שאנחנו דנים בנושא השתלת איברים כדי לשאת דברים לטובת היתר הפלות בישראל.

קודם כול, זה לא היה הנושא והיא לא היתה צריכה לדבר על זה. שנית, היא דיברה עליו בסגנון, שמי שמתנגד להפלות הוא נגד כל העקרונות של שוויון. היא התבטאה ואמרה, שמי שמתנגד להפלות הוא מימי הביניים, ושיש היום ריבונות על גוף האדם.

אני חושב שנעשה פה ניצול מסוים, לא נכון, אם כי על-פי התקנון כל אחד יכול לומר מה שהוא רוצה. דומני שבדבריה של חברת הכנסת מאור לא היתה אף מלה לעצם ההצעה שהיא הציעה. היא דיברה על ריבונות האדם על גופו, על הפלות ועל עניינים אחרים. לכן אני מציע להסיר את הצעתה, כי דבריה פשוט לא היו לעניין. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי.

חברי הכנסת, אני רואה שמרבית המציעים לא נמצאים אתנו באולם המליאה. כל המציעים הסכימו לדין בוועדה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אבל צריך להצביע על כל הצעה.

היו"ר א' סלמוביץ:

על כל הצעה בנפרד?

שר הבריאות ח' רמון:

נפריד את ההצבעה על הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור.

היו"ר א' סלמוביץ:

נצביע בנפרד על הצעתה של חברת הכנסת מאור. מי בעד העברת הצעתה לוועדה? מי נגד?

הצבעה מס' 3

2 – בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה

5 – בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

1 – נמנעים

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ע' מאור

בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שניים בעד, חמישה מתנגדים, אחד נמנע. אני קובעת שהצעתה של חברת הכנסת מאור הוסרה מסדר-היום.

אנחנו עוברים להצביע על כל שאר ההצעות כאחת. נא להצביע בעד או נגד דיון בשאר ההצעות, בוועדת העבודה והרווחה.

שר הבריאות ח' רמון:

היתה הצעה לוועדה אחרת.

היו"ר א' סלמוביץ:

היתה הצעה אחרת. ועדת הכנסת תחליט.

הצבעה מס' 4

8 – בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת פ' בדש, ח' מירום, י' ביבי, ש' בניזרי וא' רביץ לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שמונה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שכל ההצעות תועברנה לוועדת הכנסת, אשר תקבע באיזו ועדה הן תידונה.

הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק).

התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הכנסת לקריאה ראשונה את הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק).

החוק קובע היום, בסעיף 17, שיש אפשרות להשתחררות מתחולת החוק. הווי אומר, אדם יכול לבוא ולהגיד: לא מדובשך ולא מעוקצך. אין אני חפץ בכספה של המדינה כדי לממן את מערכת הבחירות. אי לכך, בא החוק ואומר: אם כך, אתה פטור מכל החובות.

התופעה הזאת היא מסוכנת מכיוון שהיא יכולה לגרום לכך, שאנשים בעלי ממון – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

חבר הכנסת לוי, אתה צודק, אנחנו בעד.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מדבר בעיקר לפרוטוקול, תרשה לי. כיוון שהפרוטוקול יגיע לוועדה שאני מקווה שתמשיך לדון בחוק, אני חושב שהדברים חשובים.

אני חושב שהתיקון הוא חשוב מכיוון שהחוק היום מאפשר לאדם בעל ממון לבוא ולהגיד: אני רוצה להשתחרר מכל המגבלות, ואז הוא יוכל לבזבז כסף רב ללא שום מגבלה, ללא שום ביקורת של מבקרת המדינה, ללא שום מגבלה של חוקי הבחירות, וממילא להציף את הארץ בכסף ולעשות תעמולה לא-שוויונית, ואז ייווצר אי-שוויון בין אותן מפלגות שנזקקות לכספי המדינה כאשר הן מוגבלות בחוק הזה של מימון מפלגות לבין אותו אדם שיבוא ויגיד: אינני רוצה בכספי המדינה. זה תוכנה של הצעת החוק, גברתי היושבת-ראש.

אני רק רוצה לציין, שכאשר נדון החוק הזה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לאחר הקריאה הטרונית ולקראת הקריאה הראשונה, הוצגו שם שתי גישות, שאומר אותן בקיצור רב. גישה אחת היא הגישה של הצעת החוק שבאה ואומרת: בואו נבטל לגמרי את סעיף ההשתחררות, כלומר אין אפשרות שמפלגה לא תקבל מימון מפלגות, כדי שהיא תהיה מחויבת בכל סעיפי החוק. היתה גישה שנייה, שהציג אותה חבר הכנסת מיכאל איתן – הוא אמר לי שהוא רוצה להשתתף בדיון אבל כרגע הוא איננו – שאמר: מדוע לנו לבוא ולאסור על אדם שיבוא ויתרום מכספו שלו? למה שלא נחסוך את כספי המדינה? אומר חבר הכנסת איתן, הצעת החוק הזאת טובה, אבל אנחנו נגיד: מותר לאדם שלא לקבל את מימון המפלגות, אבל נטיל עליו חלק מאיסורי החוק. כלומר, זה שהוא משתמש בכסף שלו, זה לא אומר שמותר יהיה לו לעשות הכול. הוא יהיה נתון גם לביקורת המדינה, יחולו עליו מגבלות מסוימות, הוא יצטרך להחזיק ספרים ויצטרך להוכיח מה שהוא עשה, שלא יהיו חשדות של שוחד בחירות וכדומה.

לאחר דיון שנערך בוועדת החוקה, חוק ומשפט הוחלט להביא את הצעת החוק הזאת לקריאה ראשונה. אני הבטחתי בוועדת החוקה להביא לכאן את שתי הגישות. בדיון לקראת הקריאה השנייה והשלישית אנחנו נקיים דיון מעמיק יותר על שתי הגישות, נבחר לנו אחת מהן ונביא אותה לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק ולהעבירה להמשך החקיקה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי.

אנחנו עוברים כעת לדיון בהצעת החוק. רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם שלוש דקות. נואם שלא יהיה נוכח באולם בהיקרא שמו לא יוכל לנאום. אני מזמינה את ראשון הדוברים, חבר הכנסת אברהם פורז; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת חיים אורון; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת גונן שגב; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת אלי גולדשמידט; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת מאיר שטרית; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת תופיק זייד; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת טלב אלסאנע; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת האשם מחאמיד; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה; איננו. אני מזמינה את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי; איננה. אני מזמינה את חבר הכנסת אלי דיין; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת עמיר פרץ; איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת אלכס גולדפרב, בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הצעת חוק מימון מפלגות, של חבר הכנסת יצחק לוי, שבה אנו דנים, תאפשר למפלגות להתעצם כלכלית ולהיות נתמכות על-ידי אינטרסנטים. אסור לאפשר לחוק הזה להוליך שולל את אזרחי המדינה. הכסף הוא מחויבות, מחויבות שתעלה ביוקר מחר.

אין בעל אינטרס שלא יצפה לקבלת תמיכה בעתיד, ואני, כחבר בוועדה לביקורת המדינה, מודע לעניין הזה.

היום, במצב הקיים, התקשורת יכולה להעלות מפלגה זו או אחרת ולהפיל מפלגה זו או אחרת, ויש להתייחס לכתבות בסמוך לבחירות כאילו תרמו אותן הכותבים והפכו אותן לשווה-כסף. יש להתנגד בכל צורה, בצורת החוק הקיים היום כמו בהצעות שיבואו בעתיד, ויש להקצות סכומים קבועים לכל המתמודדים מתוך מימון המפלגות כדי ליצור מצב התחלתי שוויוני ולמנוע קבלת תרומת כלשהן מכל גורם אחר.

לא ייתכן שאנו, נבחרים העם, ניתן יד לחוק לא-שוויוני, כי לא כל אחד יכול להשיג תרומות. אני רואה פסול בקבלת תרומות. אני לא אתן יד גם בהמשך לניסיונות להפוך את המפלגות למושחתות על-פי חוק. אין מקום לשחיתות ואין מקום לתקצוב יתר של המפלגות על-ידי אינטרסנטים.

עם כל הכוונה הטובה שיש לחבר הכנסת יצחק לוי בהצעת חוק זו, אני רואה סדק שיתרחב ויביא אותנו לשחיתות פוליטית רחבה.

אני אמנע, ואני מבקש מחבר הכנסת יצחק לוי שיכניס תיקונים בהצעת החוק שלו, ואני מקווה שבעתיד הקרוב, כשהוא יעלה שוב את הצעתו, הוא יציע אותה עם תיקונים, ואז אשקול את דרך הצבעתי. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אלכס גולדפרב.

אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן. כבר פעם שנייה אני קוראת לו והוא איננו באולם. אנחנו לא נחכה לו. אני הודעתי שמי שלא יימצא באולם המליאה בעת שייקרא שמו – לא יוכל לנאום. אני כבר קוראת לו פעם שנייה, אני מצטערת.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני רוצה לסכם את הדיון.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני חבר הכנסת גולדפרב, עליתי רק כדי להשיב לך, מכיוון שאני מסכים לכל מלה שאמרת. אני רק חושב שאולי לא הייתי מובן בדברי ההסבר שלי לחוק. החוק לא מאפשר שום פרצה לאי-שוויונות. החוק לא מעודד תורמים, והחוק לא קורא לאנשים שיבואו ויתרמו כך או אחרת. כוונת החוק הפוכה בדיוק. כוונת החוק היא לבטל את יכולת ההשתחררות מהחוק. בעוד היום החוק אומר שאפשר להשתחרר מהחוק על-ידי קבלת כספים מהחוק, או על-ידי כך שאדם יתרום מעצמו, אני אומר שהאפשרות הזאת לא תהיה קיימת, כדי שתהיה שוויונות.

בהחלט אשמח אם תבוא לוועדת החוקה, חוק ומשפט ותשתתף בדיון ותציע את הצעותיך בעניין הזה. לעצם העניין, לתוכן העניין, לא רק שאני מסכים עם דבריך, אלא זו בדיוק רוח החוק שהצעת. לכן אני גם פונה אליך לתמוך בחוק. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת החוק בקריאה ראשונה. נא להצביע.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 2

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק), התשנ"ג-1993, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שני תומכים, אין מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שהצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת יצחק לוי, עברה בקריאה ראשונה –

--

מיכאל איתן (הליכוד):

מה קורה כאן?

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קראתי לך פעמיים, חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

הבטיחו לי שיקראו לי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תסלח לי, אני קראתי לך פעמיים. אני מבקשת לא להפריע כעת.

אני חוזרת: אני קובעת שהצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 13) (איסור השתחררות מתחולת החוק), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת יצחק לוי, עברה בקריאה ראשונה, והיא מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, תם הדיון. הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום שלישי, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:14.